Boğaziçi Yayınları

İNCELEME

# DEDE KORKUT KİTABI

Prof. Dr. Muharrem ERGİN

BOĞAZİÇİ YAYINLARI

35. BASKI

Prof. Dr. MUHARREM ERGİN

# DEDE KORKUT KİTABI

35. BASKI

Boğaziçi Yayınları No: 51

Otuzbeşinci baskı
Ağustos 2006
İstanbul

Boğaziçi Yayınları A.Ş.
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. Ortaklar Han
34410, Cağaloğlu - ISTANBUL
Tel.: (0-212) 520 70 76
Fax.: (0-212) 526 09 77
P.K. 1397
Sirkeci - ISTANBUL

ISBN: 975-451-022-9

Baskı: SEÇİL OFSET
100, Yıl Mahallesi MAS-SİT Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No:77 Bağcılar-İstanbul Tel: (0 212) 629 06 15

## ÖNSÖZ

TÜRK edebiyatı tarihinin en büyük âlimi Prof. Fuat Köprülü'nün, derslerinde söylediği bir söz vardır: Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, dede Korkutu öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.

Dede Korkut Kitabının değerini ifade etmek için bundan daha güzel bir söz bulmak mümkün değildir. Gerçekten Dede Korkut Kitabı Türk edebiyatının en büyük âbidelerinin Türk dilinin en güzel eserlerinin başında gelir.

Dede Korkut Kitabının bu yüksek değeri onun mahiyetinin tabii bir neticesidir. Dede Korkut bir millî destandır. Milli destanlar, taşıdıkları vasıflar dolayısıyle, bağlı oldukları dil ve edebiyat sahaları içinde daima müstesna bir yer işgal ederler.

**Millî destanın ilk vasfı müellifinin millet olmasıdır.** Destan, bir ferdin, bir sanatkârın değil, bir milletin müşterek dehasının mahsülüdür. Yaratıcısı müşterek deha olduğu gibi, değerlendirilmesi de müşterek sosyal zevkin süzgecinden geçmiştir. Dede Korkut da bu şekilde Türk Milletinin müşterek dehasının ve zevkinin eseridir.

Milli destanın ikinci vasfı muhtevasının millet hayatı olmasıdır. Bu bakımdan destan millî kültür değerlerinin bir hazinesi, millî ve sosyal hayatın renkli ve teferruatlı bir tablosu demektir. Dede Korkut da bu şekilde Türklüğün millî hayatını aksettirmekte, Türk kültürünün zenginliklerini, renkli Türk folklorunun sayısız değerlerini, Türk Milletinin yüksek insanî vasıflarını, duygularını, faziletlerini ve meziyetlerini dile getirmektedir.

Millî destanın üçüncü vasfı büyük bir kahramanlık menkıbesi olmasıdır. Onda kahramanlık ruhu en yüksek insani vasıf olarak işlenir. Dede Korkutta da tabiî bu şekilde büyük bir kahramanlık hikâyesi ile karşı karşıya kalır. Türklerin alp insan tipinin davranışlarının en yükseğini görürüz. Aynı mânaya "alıp", "yiğit" , "eren" gibi kelimeler eserde en çok geçen, en muteber kelimelerdir, "eren" kelimesi Dede Korkutta henüz dinî bir mânaya bürünmemiştir.

Millî destanın dördüncü vasfı, fevkalâde yüksek bir coşkunluk ifadesi taşımasıdır. Dede Korkutta da böyle coşkun bir hava, son derece yüksek perdeden bir söyleyiş, insanı sürükleyip götürür.

Millî destanın beşinci vasfı eserde tabiat unsurunun ön planda olması, büyük bir yer işgal etmesidir. Bu tabiat durgun ve sakin değil, tıpkı kahramanları gibi canlı, yaşayan, aktif hayata, vakalara, hikâyeye âdeta iştirak eden bir tabiattır. Dede Korkuttaki tabiat o kadar canlı ve coşkundur ki mesalâ suyun en makbulü olarak "kanlı su" tabiri tekrarlanıp durur, insanları sürükleyip boğan taşkın su büyük bir şevkle anlatılır.

Millî destanın altıncı vasfı bu zengin tabiat unsurunun yanında ve onun bir tamamlayıcısı olarak hayvanların yine büyük bir yer işgal etmesidir. Dede Korkutta da eski Türklerin atlı bozkır medeniyetinin temel unsuru olan hayvan, büyük ve müstesna bir yer tutar; insanın hayatına karışır. Öyle ki kahramanların ağlaması, bağırması gibi bir çok hareketleri hayvanlara benzetilerek, bir meziyet gibi, aynı kelimelerde birleştirilir.

Millî destanın yedinci vasfı, içinde hızlı bir hayat tarzının hüküm sürmesidir. Dede Korkutta da baş döndürücü bir hareket içinde vakalar akıp giderler. Zaman zaman bir tek cümle ile, bir

ata sözü ile beş yıl, on yıl, on beş yıl atlandığını, zamanın üzerinden büyük bir kolaylıkla geçildiğini görürsünüz.

Millî destanın sekizinci vasfı tarihle ilgili bulunmasıdır. Şüphesiz destan tarih değildir. Fakat tarihe büsbütün kayıtsız da değildir. Destan tarihten doğar. Öyle ki destan tarihî hadiselerin millet hayatında bıraktığı intibaların şiirleşmiş, sanat eseri haline gelmiş şeklidir. denilebilir. Dede Korkutta da Türk tarihinin derinliklerinde yatan bir çok vakalar silsilesinin derin izleri görülür. Bu izler eski Türk tarihinin bir çok destanlaşmış unsurları ile Oğuz Türklerinin önce Orta Asya'daki ilk yurtlarında, sonra batıda. Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasında yaşadıkları tarihin geniş akisleri şeklinde karşımıza çıkar.

Millî destanın dokuzuncu vasfı bir coğrafyaya sahip olmasıdır. Dede Korkutta da tarihe dayanma vasfının tabii bir neticesi olarak böyle bir coğrafya vardır. Bu coğrafya görünüşte ve ön planda Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasıdır. Fakat bunun arkasında ya doğrudan doğruya veya çok defa bu sahaya adapte edilmiş olarak Orta Asya'nın, Türkistan coğrafyasının unsurları yatar. Böylece eser destan olarak, zamansız ve mekânsız olan masal ve efsaneden tabiî çok ayrılmış olur.

Millî destanın bir derecelemeden çok, sayma ifade eden bu sıralamamıza göre onuncu, fakat şekil bakımından birinci vasfı uzun, büyük bir manzum eser olmasıdır. Bu bakımdan Dede Korkut tam destan değildir. Yarı manzum, yarı mensurdur. Yani biraz halk hikâyelerine benzer. Fakat gerek manzum kısımların çokluğu, gerek nesrinin normal nesir olmayıp çok defa secili, düzenli, manzumeden yeni çevrilmiş hissini veren bir nesir olması onu halk hikâyelerinden çok farklı kılmakta ve destan menşeinden fazla uzaklaştırmamaktadır. Hacim bakımından ise Dede Korkut ,

bir mukaddime ile, her biri ayrı bir bütün olan, fakat hepsi bir arada da ayrı bir bütünlük teşkil eden 12 destan parçasından ibarettir. Bunlardan hiç biri bir destan uzunluğunda olmadığı gibi, hepsi bir tek destan durumunda da değildir. Bu bakımdan Dede Korkut halk hikâyesi olmağa yöneldiği sırada tesbit edilen büyük bir destan parçası manzarası arzetmektedir.

Millî destanın on birinci vasfı, demek ki, hikâyenin bir kahraman etrafında dönmesidir. Dede Korkutta, dediğimiz gibi, böyle bir kahraman etrafında dönen destan bütünlüğü yoktur. Dede Korkut tarihi kayıtlarla varlığını bildiğimiz, fakat ele geçmemiş olan asıl büyük, manzum ve tam bir oğuz destanından ayrılmış ve hikâyeleşmeğe yönelmiş büyük destan parçalarından ibarettir.

Millî destanın burada zikredeceğimiz son, fakat en büyük vasıflarının biri dil vasfıdır. Destan dili bağlı olduğu dilin en güzel örneğini teşkil eder. **Dede Korkutun dili de tam bir destan dili olarak Türkçenin emsalsiz bir şaheseri durumundadır.** Bu dil milletin ağzında asırlarca süzüle süzüle âdeta atasözleri ve vecizeler dizisi haline gelmiş bir dildir. Destan dili bu bakımdan mukaddes kitapların diline benzer. Onun için dil bakımından Dede Korkut Türkçesinin mukaddes kitabı durumundadır diyebiliriz. Üslûbu ise bu dile uygun; yalın, açık, kesin, fakat ihtişamlı destan üslûbudur.

Hülâsa, şekle âit bir iki nokta hariç, Dede Korkut Kitabı bu saydığımız vasıfları ile millî destan olarak Türk Milletinin en büyük kültür varlıklarından biri hâlinde karşımıza çıkmaktadır.

**Destanların teşekkülünde çekirdek, gelişme ve tesbit olmak üzere üç safha ve şart vardır.** Milletin iptidai devrinde onu toptan sarsan bir tarihî vaka üzerine destan çekirdeği te-

şekkül eder; sonra bu çekirdek uzun zaman bir destan devri yaşıyan o millet tarafından yeni vakalarla geliştirilir; nihayet bu gelişme tamamlandıktan sonra, fakat erimeden, canlı iken, yazılı devreye geçilerek bir sanatkârın onu tesbit etmesi gerekir. Dede Korkut da bu safhalardan geçmiş; Oğuzların Asya'daki eski yurdunda ilk çekirdek teşekkül etmiş, sonra batıya yerleşmelerine kadar geliştirilmiş, nihayet biraz geç kalınarak , yazılı devre bir hayli ilerledikten , destan devri bittikten, destanlar halk hikayesine dönmeğe başladıktan sonra, 15. asrın sonu ile 16. asrın başlarında meçhul bir sanatkâr tarafından kâğıda geçirilmiştir.

Onun için Dede Korkut Kitabı batı Türklerinin esasını teşkil eden Oğuzların hayatını içine alır. Eser de Oğuz hükümdarı Bayındır Han'dır. Fakat Bayındır Han pek sahneye çıkmaz. Bayındır Han'dan sonra Kazan Bey gelir. Destanların en mühim kahramanı olan Kazan bütün Oğuzların müşterek beyler beyi, bir çeşit umumî valisidir. Ondan sonra Oğuzlar ve Oğuz ülkesi İç Oğuz, Dış Oğuz (Üç Ok, Boz Ok) olarak ikiye ayrılır. Kazan aynı zamanda İç Oğuz'un beyler beyidir. Dış Oğuz'un beyler beyi Kazan'ın dayısı Aruz'dur. Onların idaresinde de eski 24 Oğuz boyu taksimatına göre çeşitli beylikler ve boylar bulunur. İşte eserde bu siyasî ve idarî düzen içindeki Oğuzların millî hayatı, birer sembolden başka bir şey olmayan kahramanların etrafında dile getirilmektedir. İhtiyar Dede Korkut Oğuzların akıl hocası, ozanlar pîri, keramet sahibi ve her destanın cereyanından sonra onu ilk tertip, tanzim ve nazmettiği kabul edilen bir nevi müellif durumundadır.

Dede Korkut Kitabının bugün elde, biri Dresden'de, öbürü Vatikan'da olmak üzere, iki yazma nüshası vardır. Bu iki nüshaya dayanarak eserin ilmî neşri tarafımızdan yapılmış, bu metin ikinci

ve son defa Türk Kültürünü Araştırma Entitüsü tarafından yayınlanmıştır (Ankara, 1964). Şimdi sunduğumuz bu kitap eserin bugünkü Türkçeye çevrilmiş şeklidir. Dede Korkut Kitabı devre bakımından Eski Anadolu Türkçesi, saha bakımından Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasının eseridir. Bugünkü Türkçeye çevrilirken işte sadece bu devre ve saha farkları giderilmiş, eserin aslî yapısının bozulmamasına dikkat edilmiştir.

Dede Korkut Kitabı bir çok yabancı dile de tercüme edilmiştir.

Dede Korkut Kitabı Türk çocuklarının ruh ve kafa yapısını tek başına sağlam tutacak kudrette ve karakterde bir eserdir. Bu kitabı okuyan ve hazmeden bir Türkün kolay kolay yolunu şaşırmayacağı emniyetle söylenebilir. Her Türkün evinde bulunması lâzım gelen bir aziz ve yüce kitabın millî kültürün ruhlara sindirilmesinde açacağı çığır milletimizin geleceği için büyük bir teminat olacaktır.

**MUHARREM ERGİN**

**Oğlum**
**ÇAĞRI ERGİN'e**

# İÇİNDEKİLER


| | Sayfa |
|---|---|
| Önsöz | 5 - 10 |
| Mukaddime | 15 - 19 |
| 1. Dirse Han oğlu Boğaç Han Destanı | 20 - 36 |
| 2. Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı Destanı | 37 - 56 |
| 3. Kam Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek Destanı | 57 - 89 |
| 4. Kazan Bey oğlu Uruz Bey'in esir olduğu Destanı | 90 - 111 |
| 5. Duha Koca oğlu Deli Dumrul Destanı | 112 - 122 |
| 6. Kanglı Koca oğlu Kan Turalı Destanı | 123 - 142 |
| 7. Kazılık Koca oğlu Yigenek Destanı | 143 - 150 |
| 8. Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü Destanı | 151 - 162 |
| 9. Begil oğlu Emre'nin Destanı | 163 - 176 |
| 10. Uşun Koca oğlu Segrek Destanı | 177 - 189 |
| 11. Salur Kazan esir olup Uruz'un çıkardığı Destanı | 190 - 203 |
| 12. İç Oğuz Dış Oğuz'un âsi olup Beyreğin öldüğü Destanı | 204 - 212 |

Bismillâhirrahmânirrahim

Resûl aleyhisselâm zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er ortaya çıktı. Oğuz'un o kişi tam bilicisi idi. Ne derse olurdu. Gaipten türlü haber söylerdi. Hak Taâla onun gönlüne ilham ederdi.

Korkut Ata söyledi: Âhir zamanda hanlık tekrar Kayıya geçecek. Kimse ellerinden almayacak, âhir zaman olup kıyamet kopuncaya kadar.

Bu dediği Osman neslidir, işte sürüp gidiyor.

Ve daha nice buna benzer söz söyledi.

Korkut Ata Oğuz kavminin müşkülünü hallederdi. Her ne iş olsa Korkut Ata'ya danışmayınca yapmazlardı. Her ne ki buyursa kabul ederlerdi. Sözünü tutup tamam ederlerdi.(1)

Dede Korkut söylemiş: Allah Allah demeyince işler düzelmez, kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez. Ezelden ya-

*(1) Yerine getirirlerdi.*

zılmasa kul başına kaza gelmez, ecel vakti ermeyince kimse ölmez. Ölen adam dirilmez, çıkan can geri gelmez. Bir yiğidin kara dağ yumrusunca malı olsa yığar, toplar, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyemez. Gürüldeyip sular taşsa deniz dolmaz. Kibirlilik eyleyeni Tanrı sevmez, gönlünü yüce tutan erde devlet olmaz. El oğlunu beslemekle oğul olmaz, büyüyünce bırakır gider, gördüm demez. Kül tepecik olmaz, güveyi oğul olmaz. Kara eşek başına gem vursan katır olmaz, hizmetçiye elbise giydirsen hanım olmaz. Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz yapağılı yeşil çimen güze kalmaz. Eski pamuk bez olmaz, eski düşman dost olmaz. Kara koç ata kıymayınca yol alınmaz, kara çelik öz kılıcı çalmayınca hasım dönmez, er malına kıymayınca adı çıkmaz. Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul babadan görmeyince sofra çekmez. Oğul babanın yerine yetişenidir, iki gözünün biridir. Devletli oğul olsa ocağının korudur. Oğul da neylesin baba ölüp mal kalmasa. Baba malından ne fayda başta devlet olmasa. Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi!

Dede Korkut bir daha söylemiş: Sert yürürken cins bir ata nâmert yiğit binemez, binince binmese daha iyi. Çalıp keser öz kılcı nâmertler çalınca çalmasa daha iyi. Çala bilen yiğide ok ile kılıçtan bir çomak daha iyi. Misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi. Atın yemediği acı otlar bitince bitmese daha iyi. İnsanın içmediği acı sular sızınca sızmasa daha iyi. Baba adını yürütmeyen hoyrat oğul baba belinden inince inmese daha iyi, ana rahmine düşünce doğmasa daha iyi. Yalan söz bu dünyada olunca olmasa daha iyi.Gerçeklerin üç otuz on yaşını doldursa daha iyi. Üç otuz on yaşınız dolsun. Hak size kötülük ge-

tirmesin, devletiniz devamlı olsun hanım hey!

Dede korkut bir daha söylemiş, görelim hanım ne söylemiş: Gittikçe yerin otlaklarını geyik bilir. Yeşermiş yerlerin çimenlerini yaban eşeği bilir. Ayrı ayrı yolların izini deve bilir. Yedi dere kokularını tilki bilir. Geceleyin kervan göçtüğünü ana bilir. Erin ağırını hafifini at bilir. Ağır yüklerin zahmetini katır bilir. Nerede sızılar var ise çeken bilir. Gafil başın ağrısını beyni bilir. Kolca kopuz(1) yükseltip elden ele, beyden beye ozan gezer. Erin cömerdini, erin cimrisini ozan bilir. Karşınızda çalıp söyleyen ozan olsun. Azıp(2) gelen kazayı Tanrı savsın hanım hey!

Dede Korkut gene söylemiş, görelim hanım ne söylemiş: Ağız açıp över olsam üstümüzde Tanrı güzel. Tanrı dostu din ulusu Muhammet güzel. Muhammedin sağ yanında namaz kılan Ebubekir Sıddık güzel. Âhir, otuzuncu cüz başıdır amme(3) güzel. Hecesinde düz okunsa yâsin güzel. Kılıç çaldı, din açtı erlerin şâhı Ali güzel. Ali'nin oğulları, Peygamber torunları, Kerbelâ ovasında yezîdiler elinde şehit oldu. Hasan ile Hüseyin iki kardeş beraber güzel. Yazılıp düzülüp gökten indi. Tanrı ilmi Kur'an güzel. O Kur'an'ı yazdı düzdü, ulemâlar öğreninceye kadar bekledi biçti, âlimler sultanı Osman Affan oğlu güzel. Çukur yerde yapılmıştır Tanrı evi Mekke güzel. O Mekke'ye sağ varsa esen gelse imanı bütün hacı güzel. Hesap gününde cuma güzel. Cuma günü okuyunca hutbe güzel. Kulak verip dinleyince ümmet güzel. Minarede ezan okuyunca müezzin güzel. Dizini bastırıp oturunca helâlli güzel. Şakağından ağarsa baba güzel. Yanaşıp yola girince kara erkek deve güzel. Sevgili kardeş güzel. Yan tarafta, ev yanında dikilse gelin odası güzel, uzunca çadır ipi güzel. Oğul güzel. Hiç birine benzemedi cümle âlemleri yaratan Allah Tanrı güzel. O övdüğüm yüce Tanrı dost

*(1) Kolca kopuz : Bir kopuz cinsi, uzun kollu kopuz.*
*(2) Yolunu şaşırıp.*
*(3) Amme cüzünün birinci sûresinin başlangıcı.*

olarak medet eriştirsin hanım hey!

Dede Korkut dilinden ozan der: Karılar dört türlüdür. Birisi solduran soptur. Birisi dolduran toptur. Birisi evin dayağıdır[1]. Birisi ne kadar dersen bayağıdır.

Ozan, evin dayağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, o onu yedirir içirir, ağırlar azizler gönderir. O Âyişe, Fâtıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi kadın gelsin.

Geldik o ki solduran soptur. Sabahleyin yerinden kalkar, elini yüzünü yıkamadan dokuz bazlama ile bir külek[2] yoğurt bekler, doyuncaya kadar tıka basa yer, elini böğrüne koyar, der: Bu evi harap olası kocaya varalıdan beri daha karnım doymadı, yüzüm gülmedi, ayağım pabuç, yüzüm yaşmak görmedi der, ah nolaydı, bu öleydi, birine daha varaydım, umduğumdan daha uygun olaydı der. Onun gibisinin, hanım, bebekleri yetişmesin. Ocağına bunun gibi kadın gelmesin.

Geldik o ki dolduran toptur. Dürtüldükçe yerinden kalktı, elini yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna, bu ucundan o ucuna çırpıştırdı, dedikodu yaptı, kapı dinledi, öğleye kadar gezdi; öğleden sonra evine geldi, gördü ki hırsız köpek, büyük dana evini birbirine katmış, tavuk kümesine sığır damına dönmüş; komşularına seslenir ki: kız Zeliha, Zübeyde, Ürüveyde, Çan Kız, Çan Paşa, Ayna Melek, Kutlu Melek ölmeye yitmeye gitmemiştim, yatacak yerim gene bu harap olası idi, nolaydı benim evime birazcık bakaydınız, komşu hakkı Tanrı hakkı diye söyler. Bunun gibisinin, hanım bebekleri yetişmesin. Ocağına bunun gibi

*(1) Desteğidir, direğidir.*
*(2) Tahta kova.*

kadın gelmesin.Geldik o ki ne kadar dersen bayağıdır: Uzak kırdan yabandan bir edepli misafir gelse, kocası evde olsa, ona dese ki: kalk ekmek getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerektir; kadın der: Neyleyeyim, bu yıkılacak evde un yok elek yok, deve değirmeninden gelmedi der; ne gelirse benim kalçama gelsin diye elini arkasına vurur, yönünü öteye kalçasını kocasına sözünü kulağına koymaz. O Nuh peygamberin eşeği asıllıdır. Ondan da sizi, hanım, Allah saklasın. Ocağınıza bunun gibi kadın gelmesin.

## DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN DESTANINI BEYAN EDER HANIM BEY

Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Şâmî[1] otağını yer yüzüne diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. Hanlar hanı Bayındır yılda bir kerre ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi.

Gene ziyafet tertip edip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu. Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin demişti. Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah Taâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz belli bilsin demiş idi.

Oğuz beyleri bir bir gelip toplanmağa başladı.

Meğer Dirse Han derlerdi bir beyin oğlu kızı yok idi. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Serin serin tan yelleri estiğinde
Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde
Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
Aklı karalı seçilen çağda
Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca
Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda

*(1) Bir cins çadır, bir çadır cinsi*

sabahın ik aydınlığında Dirse Han kalkarak yerinden doğrulup, kırk yiğidini beraberine alıp Bayındır Han'ın sohbetine geliyordu.

Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar. Getirip kara otağa kondurdular. Kara keçe altına döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. Bayındır Han'dan buyruk böyledir hanım, dediler. Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu dedi. Dediler: Hanım, bugün Bayındır Han'dan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Taâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir dediler. Dirse Han yerinden kalktı, der: Kalkarak yiğitlerim yerinizden doğrulun, bu garâip bana ya bendendir ya hatundandır dedi. Dirse Han evine geldi. Çağırıp[1] hatununa söyler, görelim ne söyler:

Deyiş

Der:

Beri gel başımın bahtı evimin tahtı

Evden çıkıp yürüyünce servi boylum

Topuğunda sarmaşınca kara saçlım

Kurulu yaya benzer çatma kaşlım

Çift badem sığmayan dar ağızlım

Kavunum yemişim düvleğim[2]

Görüyor musun neler oldu

*(1) Seslenip.*

*(2) Küçük kavun, güzel kokan küçük kavun, şamama*

Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş, oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Taâla ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz. demiş. Ben varınca gelerek karşıladılar kara otağa kondurdular, kara keçe altıma döşediler, kara koyun yahnisinden önüme getirdiler, oğlu kız olmayana Tanrı Taâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil dediler: Senden midir, benden midir, Tanrı Taâla bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir, dedi, söyledi:

Der:

Han kızı yerimden kalkayım mı

Yakan ile boğazından tutayım mı

Kaba ökçemin altına atayım mı

Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı

Öz gövdenden başını keseyim mi

Can tatlılığını sana bildireyim mi

Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi

Han kızı sebebi nedir söyle bana

Müthiş gazap ederim şimdi sana

dedi.

Dirse Han'ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş. Der: Hey Dirse Han, bana gazap etme, incinip acı söyler söyleme, yerinden kalk, alaca çadırını yer yüzüne diktir, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes, İç Oğuz'un Dış Oğuz'un beylerini başına topla, aç görsen doyur, çıplak görsen donat, borçluyu borcundan kurtar, tepe gibi et yığ göl gibi kımız sağdır, büyük ziyafet ver, dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize bir topaç gibi çocuk verir, dedi.

Dirse Han dişi ehlinin sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kımız sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah Taâla bir çocuk verdi. Hatunu hâmile oldu. Bir nice müddetten sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı.

At ayağı çabuk[1] ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı.

Meğer hanım, Bayındır Han'ın bir boğası var idi, bir de erkek devesi var idi. O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı. Bayındır Han kudretli Oğuz beyleri ile temaşa ederdi, seyreder eğlenirdi.

*(1) Yel gibi.*

Meğer sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. Gelip meydanın ortasında koyu verdiler. Meğer sultanım, Dirse Han'ın oğlancığı üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı koyu verdiler, oğlancıklara kaç dediler.

O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı, ok meydanın ortasında baktı durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helâk kılsın. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa oğlana sürdü tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler. İki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı. Ne oğlan yener, ne boğa yener. Oğlan fikreyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama destek olur, ben bunun alnına niye destek oluyorum duruyorum dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayak üstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti. Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alı versin dediler.

Çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu. Oğlanı alıp babasına vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der

Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana

*(1) Yel gibi.*

Taht ver erdemlidir[1]

Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana

Biner olsun hünerlidir

Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana

Etlik olsun hünerlidir

Develerden kızıl deve ver bu oğlana

Yük taşıyıcı olsun hünerlidir

Altın başlı otağ ver bu oğlana

Gölge olsun erdemlidir

Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana

Giyer olsun hünerlidir

Bayındır Han'ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun, adını ben verdim yaşını Allah versin dedi.Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi.

Oğlan tahta çıktı, babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit haset eylediler, birbirine söylediler: Gelin oğlanı babasına çekiştirelim, olur ki öldürür, gene bizim izzetimiz hürmetimiz onun babasının yanında hoş olur, ziyade olur dediler.

Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana oldu. Önce yirmisi vardı, Dirse Han'a şu haberi getirdi, der: Görüyor musun Dirse Han neler oldu, murada maksuda ermesin, senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, kırk yiğidini yanına aldı, kudretli Oğuz'un üstüne yürüyüş etti, nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı, ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak bürçekli ka-

*(1) Faziletlidir, hünerlidir.*

dının sütünü çekti, akan duru sulardan haber geçer, çapraz yatan Ala Dağ'dan haber aşar, hanlar hanı Bayındır'a haber varır, Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, gezdiğinden öldüğün daha iyi olur. Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler, böyle oğul senin nene gerek, böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir, öldürsene dediler. Dirse Han varın getirin, öldüreyim, dedi.

Böyle deyince hanım, o nâmertlerin yirmisi daha çıka geldi ve bir dedikodu onlar da getirdiler. Der: Kalkarak Dirse Han senin oğlun yerinden doğruldu, göğsü güzel koca dağa ava çıktı, sen var iken av avladı kuş kuşladı, anasının yanına alıp geldi, al şarabın keskininden aldı içti, anası ile sohbet eyledi, babasına kast eyledi, senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, çapraz yatan Ala Dağ'dan haber geçer, hanlar hanı Bayındır'a haber varır, Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, seni çağırtırlar. Bayındır Han'ın katında sana gazap olur, böyle oğul nene gerek, öldürsene dediler. Dirse Han derler: Varın getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez, dedi. Dirse Han'ın hizmetkârları der: Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez, kalkıp yerinden doğrul, yiğitlerini okşa beraberine al, oğluna uğra, yanına alıp ava çık, kuş uçurup av avlayıp oğlunu oklayıp öldürmeğe bak, eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsin, belli bil dediler.

Deyiş

Serin serin tan yelleri estiğinde

Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde

Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında

Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda

Aklı karalı seçilen çağda

Kudretli Oğuzun gelininin kızının bezendiği çağda

Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca

Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda

sabahın ilk aydınlığında Dirse Han yerinden kalktı. Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidi beraberine aldı, ava çıktı.

Av avladılar, kuş kuşladılar. O kırk nâmerdin bir kaçı oğlanın yanına geldi, der: Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin, oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi, dediler. Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyordu, getiriyordu, babasının önünde vuruyordu. Babam at koşturuşuma baksın kıvansın, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevinsin diyordu. O kırk nâmertler derler: Dirse Han, görüyor musun oğlanı, kırda bayırda geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor, geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek, oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeğe bak dediler.

Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu. Dirse Han Korkut sinirli sert yayını eline aldı. Üzengiye kalkıp kuvvetle çekti, doğrultup attı, oğlanı iki küreğinin arasından vurup çaktı, yıktı. Ok isabet etti, alca kanı fışkırdı koynu doldu, büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü. Dirse Han istedi ki oğlancığının üstüne gürleyip düşsün. O kırk nâmert bırakmadı. Atının dizginini döndürdü, yurduna gelir oldu.

Dirse Han'ın hatunu oğlancığımın ilk avıdır diye attan, aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Oğuz beylerine ziyafet vereyim dedi. Toparlanıp yerinden kalktı, kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Han'a karşı vardı. Başını kaldırdı Dirse Han'ın yüzüne baktı. Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi. Kara bağrı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Çağırıp Dirse Han'a söyler, görelim hanım ne söyler:

Beri gel başımın bahtı evimin tahtı
Han babamın güveyisi
Kadın anamın sevgisi
Babamın anamın verdigi
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
A dirse han
Kalkarak yerinden doğruldun
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Göğsü güzel koca dağa ava çıktın
İki vardın bir geliyorsun yavrum hani
Karanlık gecede bulduğun oğul hani
Çıksın benim görür gözüm a Dirse Han yaman seğriyor
Kesilsin oğlanın emdiği süt damarım yaman sızlıyor
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor
Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor
Kuru kuru çaylara su saldım
Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim
Aç görsem doyururdum çıplak görsem donattım
Tepe gibi et yığdım göl gibi kımız sağdırdım
Dilek ile bir oğul zorla buldum
Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana

Karşı yatan Ala Dağdan bir oğul uçurdunsa söyle bana
Taşkın akan koşan sudan bir oğul akıttınsa söyle bana
Aslan ile kaplana bir oğul yedirdinse söyle bana
Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırdınsa söyle bana

Han babamın katına ben varayım
Ağır hazine bol asker alayım
Azgın dinli kâfire ben varayım
Paralanıp cins atımdan inmeyince
Yenim ile alca kanımı silmeyince
Kol but olup yer üstüne düşmeyince
Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim
Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi, feryat figan eyledi ağladı. Böyle deyince Dirse Han hatununa cevap vermedi, o kırk nâmert karşı geldi, der: Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez dediler.

Dirse Han'ın hatunu çekildi geri döndü. Dayanamadı, kırk ince kızı beraberine aldı, büyük cins ata binip oğlancığını aramağa gitti. Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılı Dağına geldi çıktı. Alçaktan yüce yerlere koşturup çıktı. Baktı gördü bir derenin içine karga kuzgun iner çıkar, konar kalkar. Büyük cins atını ökçeledi, o tarafa yürüdü.

Meğer sultanım, oğlan orada yıkılmıştı. Karga kuzgun kan görüp oğlanın üstüne konmak isterdi. Oğlanın iki köpekceğizi var idi, kargayı kuzgunu kovalardı, kondurmazdı. Oğlan orada

yıkılınca boz atlı Hızır oğlana hazır oldu, üç defa yarasını eli ile sıvazladı, sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur, dağ çiçeği ananın sütü ile senin yarana merhemdir dedi, kayboldu.

Oğlanın anası oğlanın üstüne koşturup çıka geldi. Baktı gördü oğlancığı alca kana bulanmış yatıyor. Çağırarak oğlancığına söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Kara süzme gözlerini uyku bürümüş aç artık
On iki kemikçiğin harap olmuş topla artık
Tanrının verdiği tatlı canın seyranda imiş yakala artık
Öz gövdende canın var ise oğul haber bana
Kara başım kurban olsun oğul sana
Akar senin suların Kazılık Dağı
Akar iken akmaz olsun
Biter senin otların Kazılık Dağı
Biter iken bitmez olsun
Koşar senin geyiklerin Kazılık Dağı
Koşar iken koşmaz olsun taş kesilsin
Ne bileyim oğul arslandan mı oldu
Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim oğul
Bu kazalar sana nereden geldi
O gövdende canın var ise oğul haber bana
Kara başım kurban olsun oğul sana
Ağız[1] diden bir kaç kelime haber bana

*(1) Ağızdan, dilden.*

dedi. Böyle diyince oğlanın kulağına ses geldi. Başını kaldırdı, ansızın gözünü açtı anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Beri gel ak sütünü emdiğim kadınım ana
Ak bürçekli izzetli canım ana
Akanlardan sularına beddua etme
Kazılık Dağının günahı yoktur
Bitenlerden otlarına beddua etme
Kazılık Dağının suçu yoktur
Koşan geyiklerine beddua etme
Kazılık Dağının günahı yoktur
Arslan ile kaplanına beddua etme
Kazılık Dağının suçu yoktur
Beddua edersen babama et
Bu suç bu günah babamdandır

dedi. Oğlan yine der: Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur korkma, boz atlı Hızır bana geldi, üç kerre yaramı sıvazladı, bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi. Böyle diyince kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası memesini bir sıktı sütü gelmedi, iki sıktı sütü gelmedi, üçüncüde kendisini zorladı, iyice doldu, sıktı süt ile kan karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sürdüler. Oğlanı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler. Oğlanı hekimlere emanet edip Dirse Han'dan sakladılar.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Hanım, oğlanın kırk günde yarası iyileşti, sapa sağlam oldu. Oğlan ata biner kılıç kuşanır oldu, av avlar kuş kuşlar oldu. Dirse Han'ın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor.

O kırk nâmertler bunu duydular, ne eyleyelim diye konuştular. Dirse Han eğer oğlancığını görürse bırakmaz bizi hep öldürür dediler. Gelin Dirse Han'ı tutalım, ak ellerini ardına bağlayalım, kıl cisim ak boynuna takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim diyerek, Dirse Han'ı tuttular. Ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim boynuna taktılar, ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Dirse Han yayan, binler atlı yürüdüler, alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler. Dirse Han esir oldu gider. Dirse Han'ın esir olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok.

Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş, Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Görüyor musun ay oğul neler oldu

Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu

yurtta düşman yok iken senin babanın üstüne düşman geldi, o kırk nâmertler babanın arkadaşları babanı tuttular, ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim ak boynuna taktılar, kendileri atlı babanı yayan yürüttüler, alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler, hanım oğul kalkarak yerinden doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk nâmertten kurtar, yürü oğul, baban sana kıydı ise sen babana kıyma, dedi.

Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı, ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı, büyük cins atını tutturdu sıçrayıp bindi, kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardınca koşturup gitti.

O nâmertler de bir yerde konmuşlardı, al şarabın keskininden içiyorlardı. Boğaç Han sürüp yetişti. O kırk nâmert de bunu gördüler. Dediler: Gelin varalım şu yiğidi tutup getirelim, ikisini bir arada kâfire yetiştirelim dediler. Dirse Han der:

Kırk yoldaşım aman
Tanrının birliğine yoktur güman[1]

benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim, ister beni öldürün ister diriltin, bırakı verin dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi. Söyle, görelim hanım ne söyler:

Der:

Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benim gider
Senin de içinde bineğin var ise söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri
Ağıllardan on bin koyun gider ise benim gider
Senin de içinde etliğin var ise söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri
Develerden kızıl deve gider ise benim gider
Senin de içinde yük taşıyıcın var ise söyle bana

*(1) Şüphe.*

Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri
Altın başlı otağlar gider ise benim gider
Senin de içinde odan var ise yiğit söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri
Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benim gider
Senin de içinde nişanlın var ise yiğit söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri
Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benim gider
Senin de içinde ak sakallı baban var ise yiğit söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım dön geri
Benim için geldin ise oğlancığımı öldürmüşüm
Yiğit sana günahı yok dön geri

dedi. Oğlan burada babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Boynu uzun büyük cins atlar senin gider
Benim de içinde bineğim var
Bırakmam[1] yok kırk nâmerde
Develerde kızıl deve senin gider
Benim de içinde yük taşıyıcım var
Bırakmam yok kırk nâmerde
Ağıllarda on bin koyun senin gider
Benim de içinde etliğim var
Bırakmam yok kırk nâmerde
Ak yüzlü elâ gözlü gelin senin gider ise
Benim de içinde odam var

***(1) Benim bırakmam, bırakacağım.***

Bırakmam yok kırk nâmerde
Ak sakallı ihtiyarlar senin gider ise
Benim de içinde bir aklı şaşmış şuuru yitmiş ihtiyar
babam var
Bırakmam yok kırk nâmerde

dedi. Kırk yiğidine tütbent salladı, el eyledi. Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, oğlanın etrafına toplandı. Oğlan kırk yiğidini beraberine aldı, at tepti, cenk ve savaş etti. Kiminin boynunu vurdu, kimini, esir eyledi. Babasını kurtardı, çekildi geri döndü. Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu bildi. Hanlar hanı Bayındır oğlana beylik verdi, taht verdi. Dedem Korkut destan söyledi deyiş dedi, bu Oğuznameyi düzdü koştu, böyle dedi:

Onlar da bu dünyaya geldi geçti
Kervan gibi kondu göçtü
Onları da ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya yine kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya

Kara ölüm geldiğinde geçit versin. Sağlıkta, akılla devletini Hak artırsın. O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak medet eriştirsin:

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli büyük ağacın kesilmesin Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının uçları kırılmasın. Koşar iken ak boz atın sendelemesin. Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin. Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın. ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Hakkın yandırdığı çırağın yana dursun. Kadir Tanrı seni nâmerde muhtaç eylemesin hanım hey!

## SALUR KAZANIN EVİNİN YAĞMALANDIĞI DESTANI BEYAN EDER

Bir gün Ulaş oğlu, yırtıcı kuşun yavrusu, zavallının biçarenin ümidi, Amıt suyunun aslanı, Karacuğun kaplanı, yağız al atın sahibi, Han Uruzun babası, Bayındır Han'ın güveyisi, kudretli Oğuz'un devleti, kalmış yiğit arkası Kazan yerinden kalkmıştı. Doksan başlı otağlarını kara yerin üzerine diktirmişti. Doksan yerde alaca halı, ipek döşemişti. Seksen yerde büyük kaplar kurulmuştu. Altın kadehler, sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, güzel yüzlü, saçı ardına örülü, göğsü kızıl düğmeli, elleri bileğinden kınalı, parmakları süslü dilber kâfir kızları Kudretli Oğuz beylerine kadeh sunup, içiyorlardı. İçip içip Ulaş oğlu Salur Kazan'ın alnına şarabın keskini çıktı[1]. Kaba dizi üzerine çöktü[2]. dedi: Ünümü anlayın beyler, sözümü dinleyin beyler, yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz kurudu, yürüyelim beyler, av avlayalım, kuş kuşlayalım, yabani geyik yıkalım, dönelim otağımıza inelim, yiyelim içelim hoş geçelim. Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar der: Evet Han Kaçan uygundur. Kara Göne oğlu Kara Budak der: Ağam Kazan uygundur. Onlar öyle diyince at ağızlı Aruz Koca iki dizinin üstüne çöktü, der: Ağam Kazan pis dinli Gürcistan ağzında oturuyorsun, yurdunun üstüne kimi bırakıyorsun? Kazan der: Üç yüz yiğit ile oğlum Uruz benim evimin üstünde dursun dedi.

*(1) Şarap başına tesir etti.*
*(2) Kalktı, doğruldu.*

Yağız al atını çektirdi, sıçrayıp bindi. Alnı beyaz aygırına Dundar bindi. Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne bindi. Beyaz büyük cins atını çektirdi, Bayırdır Han'ın düşmanı yenen Şir Şemseddin bindi. Parasarın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan Beyrek boz aygırına bindi. Yağız al atlı Kazan'a keşiş diyen Bey Yigene doru aygırına bindi. Saymağa kalksam tükense olmaz, kudretli Oğuz beyleri bindi, Ala Dağa alaca asker ava çıktı.

Kâfirin casusu casusladı, vardı kâfirler azgını Şökli Melik'e haber verdi. Yedi bin kaftanının ardı yırtmaçlı, yarısından kara saçlı, pis dinli, din düşmanı alaca atlı kâfir bindi, dört nala hücum etti, gece yarısında Kazan Bey'in yurduna geldi. Altın otağlarını kâfirler yıktılar. Kaza benzer kızı gelini feryat ettirdiler. Tavla tavla koç atlarına bindiler. Katar katar kızıl develerini yedekte çektiler. Ağır hazinesini, bol akçesini yağmaladılar. Kırk ince belli kız ile boyu uzun Burla Hatun esir gitti. Kazan beyin ihtiyarcık olmuş anası kara deve boynunda asılı gitti. Han Kazan'ın oğlu Uruz Bey üç yüz yiğit ile eli bağlı, boynu bağlı gitti. Eylik Koca Oğlu Sarı Kulmaş, Kazan Bey'in evi üzerine şehit oldu. Kazanın bu işlerden haberi yok.

Kâfir der: Beyler, Kazan'ın tavla tavla koç atlarına binmişiz, altın akçasını yağmalamışız, kırk yiğit ile oğlu Uruz'u esir etmişiz, katar katar develerini yedekte çekmişiz, kırk ince belli kız ile Kazan'ın helâllisini tutmuşuz, bu darbeleri biz Kazan'a vurmuşuz dedi. Kâfirin bir der: Kazan Bey'de bir öcümüz kaldı. Şökli Melik der: Bre asilzade ne öcümüz kaldı? Kâfir der: Kazanın Kapulu Derbendinde on bin koyunu vardır, şu koyunları da getirsek Kazan'a büyük darbe vurmuş olurduk dedi. Şökli Melik der: Altı yüz kâfir varsın, koyunu getirsin dedi.

Altı yüz kâfir atlandı, koyunun üzerine dört nala gitti.

Gece yatarken Karacık Çoban kara kaygılı rüya gördü. Rüyasından sıçradı ayağa kalktı. Kıyan Gücü, Demir Gücü bu iki kardeşi yanına aldı. Ağılın kapısını berkitti. Üç yerde tepe gibi taş yığdı. Alaca kollu sopanını eline aldı.

Ansızın Karacık çobanın üzerine altı yüz kâfir yüklendi. Kâfir der:

Karanlık akşam olunca kaygılı çoban
Kar ile yağmur yağınca çakmaklı çoban
Sütü peyniri bol kaymaklı çoban

Kazan Bey'in penceresi altın otağlarını biz yıkmışız, tavla tavla koç atlarına biz binmişiz, katar katar kızıl devesini biz yedekte çekmişiz, ihtiyarcık anasını biz getirmişiz, ağır hazine bol akçasını biz yağmalamışız, kaza benzer kızı gelini biz esir etmişiz, kırk yiğidi ile Kazan'ın oğlunu biz getirmişiz, kırk ince belli kız ile Kazan'ın helâllisini biz getirmişiz, bre çoban uzağından yakınından beri gel, baş indirip bağır bas, biz kâfire selâm ver öldürmeyelim. Şökli Melik'e seni iletelim, sana beylik at verelim.

Çoban der:

Lâkırdı söyleme bre itim kâfir
İtim ile bir yalakta bulaşığımı içen azgın kâfir
Altındaki alaca atını ne översin
Alaca başlı keçim kadar gelmez bana

Başındaki tulganı ne översin bre kâfir
Başımdaki börküm kadar gelmez bana
Altmış tutam mızrağını ne översin murdar kâfir
Kızılcık değeneğim kadar gelmez bana
Kılıcını ne översin bre kâfir
Eğri başlı çomağım kadar gelmez bana
Okluğunda doksan okunu ne översin bre kâfir
Alaca kollu sapanım kadar gelmez bana
Uzağından yakınından beri gel
Yiğitlerin darbesini gör öyle geç

dedi. Derhal kâfirler at teptiler, ok serptiler. Yiğitler ejderhası Karacık Çoban sopasının ayasına taş koydu attı. Birini atınca ikisini üçünü yıktı, ikisini atınca üçüncü dördünü yıktı. Kâfirlerin gözüne korku düştü. Karacık Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşı ile yere serdi. İki kardeşi okla vuruldu, şehit oldu. Çobanın taşı tükendi, koyun demez keçi demez, sapanının ayasına koyar atar, kâfiri yıkar. Kâfirin gözü korktu. Dünya âlem kâfirin başına karanlık oldu, der: Murada, maksuda ermesin, bu çoban bizim hepimizi öldürür mü öldürür dediler ve durmayıp kaçtılar.

Çoban şehit olan kardeşlerini Hakka teslim etti, kâfirlerin leşinden bir büyük tepe yığdı, çakmak çakıp ateş yaktı ve keçesinden isli kül yapıp yarasına bastı, yolun kenarına geçip oturdu, ağladı sızladı. Der: Salur Kazan, Bey Kazan, ölü müsün diri misin, bu işlerden haberin yok mudur dedi.

Meğer hanım o gece kudretli Oğuz'un devleti, Bayındır Han'ın güveyisi, Ulaş oğlu Salur Kazan kara kaygılı rüya gördü. Sıçradı ayağa kalktı, der: Biliyor musun kardeşim Kara Göne, rüyamda ne göründü, kara kaygılı rüya gördüm, yumruğumda çır-

pınan benim şâhin kuşumu ölüyor gördüm, gökten yıldırım ak otağımın üzerine çakıyor gördüm, kapkara duman yurdumun üzerine dökülüyor gördüm, kuduz kurtlar evimi dişleyip yırtıyor gördüm, kargı gibi kara saçımı uzanıyor gördüm, uzanarak gözümü örtüyor gördüm, bileğimden on parmağımı kanda gördüm, ne vakit ki bu rüyayı gördüm, ondan beri aklımı fikrimi toplayamıyorum, hanım kardeş benim bu rüyâmı yor bana dedi. Kara Göne der: Kara bulut dediğin senin devletindir, kar ile yağmur dediğin senin askerindir, saç kaygıdır, kan karadır, geri kalanını yoramam, Allah yorsun dedi. Böyle söyleyince Kazan der: Benim avımı bozma askerimi dağıtma, ben bugün yağız al atı ökçelerim, üç günlük yolu bir günde alırım, öğle olmadan yurdumun üstüne varırım, eğer sağdır esendir, akşam olmadan gene ben bana gelirim, yurdum sağ esen değilse başınızın çaresine bakın, ben artık gittim dedi.

Yağız al atını mahmuzladı Kazan Bey yola gitti. Gele gele yurdunun üzerine geldi. Gördü ki uçanlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kalmış Kazan Bey burada yurt ile haberleşmiş, görelim hanım ne haberleşmiş:

Kazan der:

Kavim kabile benim ortak yurdum
Yaban eşeği ile yabani geyiğe komşu yurdum
Seni düşman nereden dalamış güzel yurdum
Ak otağlar dikilince yurdu kalmış
İhtiyarcık anam oturunca yeri kalmış
Oğlum Uruz ok atınca hedef kalmış

Oğuz beyleri at sürünce meydan kalmış
Kara mutfak dikilince ocak kalmış

Bu halleri gördüğünde Kazan'ın kara süzme gözleri kan yaş doldu, kan damarları kaynadı, kara bağrı sarsıldı. Yağız al atını ökçeledi, kâfirin geçtiği yola düştü gitti.

Kazan'ın önüne bir su geldi. Kazan der: Su hak yüzünü görmüştür, ben bu su ile haberleşeyim dedi. Görelim hanım nice haberleşti:

Kazan der:
Çağıl çağıl kayalardan çıkan su
Ağaç gemileri oynatan su
Hasan ile Hüseyin'in hasreti su
Bağ ve bostanın ziyneti su
Âyişe ile Fâtıma'nın bakışı su
Koç atların gelip içtiği su
Kızıl develerin gelip geçtiği su
Ak koyunların gelip çevresinde yattığı su
Yurdumun haberini biliyor musun söyle bana
Kara başım kurban olsun suyum sana

dedi. Su nasıl haber versin. Sudan geçti, bu sefer bir kurda rastladı. Kurt yüzü mübarektir, kurt ile bir haberleşeyim dedi. Görelim hanım ne haberleşti:

Karanlık akşam olunca günü doğan
Kar ile yağmur yağınca er gibi duran
Kara koç atlar gördüğünde kişnettiren

Kızıl deve gördüğünde bağrıştıran
Akça koyun gördüğünde kuyruk çarpıp kamçılayan
Arkasını vurup berk ağılın ardını söken
Karma öğeçin[1] semizini alıp tutan
Kanlı kuyruk yüzüp çap çap yutan
Avazı kalın köpeklere kavga salan
Çakmaklıca çobanları geceleyin koşturan
Yurdumun haberini biliyor musun söyle bana
Kara başımın sağlığında iyilikler edeyim sana

dedi. Kurt nasıl haber versin. Kurttan da geçti. Karaca Çoban'ın kara köpeği Kazan'ın karşısına geldi. Kazan, kara köpek ile haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

Der:

Karanlık akşam olunca vaf vaf üren
Acı ayran dökülünce çap çap içen
Gece gelen hırsızları korkutan
Korkutarak şamatasıyla ürküten
Yurdumun haberini biliyor musun söyle bana
Kara başımın sağlığında iyilikler edeyim köpek sana

dedi. Köpek nasıl haber versin. Köpek Kazan'ın atının ayağına çap çap düşer, sin sin sinler. Kazan bir sopa ile köpeği vurdu, köpek çekildi geldiği yola gitti. Kazan köpeği takip ederek Karaca Çoban'ın üzerine geldi. Çoban'ı gördüğünde haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

*(1) İki yaşına girmiş koyun*

Kazan der:

Karanlık akşam olunca kaygılı çoban
Kar ile yağmur yağınca çakmaklı çoban
Ünümü anla sözümü dinle
Ak otağım şurdan geçmiş gördün mü söyle bana
Kara başım kurban olsun çoban sana

dedi. Çoban der:

Ölmüş müydün yitmiş miydin a Kazan
Nerde geziyordun neredeydin a Kazan

Dün değil evvelki gün evin burdan geçti. İhtiyarcık anan kara deve boynunda asılı geçti. Kırk ince belli kızı ile helâllin boyu uzun Burla Hatun ağlayarak şurdan geçti. Kırk yiğit ile oğlun Uruz başı açık yalın ayak kâfirlerin yanında esir gitti. Tavla tavla koç atlarına kâfir binmiş. Katar katar develerini kâfir yedekte çekmiş. Altın akçe, bol hazineni kâfir almış.

Çoban böyle deyince Kazan âh etti, aklı başından gitti, dünya âlem gözüne karanlık oldu. Der: Ağzın kurusun çoban, dilin çürüsün çoban, Kadir mevlâ senin alnına belâ yazsın çoban dedi. Kazan Bey böyle söyleyince çoban der:

Ne kızıyorsun bana ağam Kazan
Yoksa göğsünde yok mudur iman

Altı yüz kafir de benim üzerime geldi. İki kardeşim şehit oldu, yüz kâfir öldürdüm gaza ettim, semiz koyun zayıf toklu senin kapından kâfirlere vermedim, üç yerden yaralandım, kara başım bunaldı, yalnız kaldım, suçum bu mudur dedi. Çoban der.

Yağız al atını ver bana
Altmış tutam mızrağını ver bana
Ap alaca kalkanını ver bana
Kara çelik öz kılıcını ver bana
Okluğunda seksen okunu ver bana
Ak kirişli sert yayını ver bana
Kâfire ben varayım
Yeniden doğanını öldüreyim
Yenim ile alnımın kanını ben sileyim
Ölürsem senin uğruna ben öleyim
Allah Taâla kor ise evini ben kurtarayım

dedi.

Çoban böyle diyince Kazan'a kahır geldi, tuttu yürüyü verdi. Çoban da Kazan'ın ardından yetişti. Kazan döndü baktı, oğul çoban nereye gidiyorsun dedi Çoban der: Ağam Kazan sen evini almağa gidiyorsan, ben de kardeşimin kanını almağa gidiyorum dedi. Böyle söyleyince Kazan der: Oğul çoban karnım açtır, bir şeyin var mıdır yemeğe dedi. Çoban der: Evet ağam Kazan, geceden bir kuzu pişirmişimdir, gel bu ağaç dibinde inelim yiyelim dedi. İndiler, çoban dağarcığı çıkardı, yediler.

Kazan fikreyledi, der: Eğer çoban ile varacak olursam kudretli Oğuz beyleri benim başıma kakınç kakarlar, çoban beraber ol-

masa Kazan kâfiri yenemezdi derler dedi. Kazan'a gayret geldi. Çobanı bir ağaca sara sara muhkem bağladı, kalktı yürüyü verdi. Çobana der: Bre çoban karnın acıkmamışken, gözün kararmamışken bu ağacı koparmağa bak, yoksa seni burda kurtlar kuşlar yer dedi. Karaca çoban zorladı, koca ağacı yeri ile yurdu ile kopardı, arkasına aldı, Kazan'ın ardına düştü. Kazan baktı gördü çoban ağacı arkasına almış geliyor. Çoban der ağam Kazan bu ağaç, o ağaçtır ki sen kâfiri tepelersin, karnın acıkır, ben sana bu ağaç ile yemek pişiririm dedi.. Kazana bu söz hoş geldi. Atından indi, çobanın ellerini çözdü, alnından bir öptü. Der: Allah benim evimi kurtaracak olursa seni tavlacı başı eyleyeyim dedi. İkisi yola girdi.

Beri yanda Şökli Melik kâfirlerle şen şadıman yiyip içip oturuyordu. Der: Beyler biliyor musunuz Kazan'a nasıl gadreylemek gerek, boyu uzun Burla Hatun'unu getirip kadeh sundurmak gerek dedi.

Boyu uzun Burla Hatun bunu işitti, yüreği ile canına ateşler düştü. Kırk ince belli kızın içine girdi, öğüt verdi. Der: Hanginize yapışırlarsa Kazan'ın hatunu hanginizdir diye , kırk yerden ses veresiniz, dedi.

Şökli Melik'ten adam geldi, Kazan Bey'in hatunu hangisidir dedi. Kırk yerden ses geldi, hangisidir bilmediler.

Kâfire haber verdiler, birine yapıştık, kırk yerden ses geldi, bilmedik hangisidir dediler. Kâfir de: Bre varın Kazan'ın oğlu Uruz'u çekin çengele asın, kıyma kıyma ak etinden çekin, kara kavurma pişirip kırk bey kızına iletin, kim ki yedi o değil, kim ki yemedi odur, alın gelin kadeh sunsun dedi. Boyu uzun Burla Hatun oğlunun yamacına geldi, çağırıp oğluna söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Oğul oğul ay oğul
Biliyor musun neler oldu
Söyleştiler fısıl fısıl
Kâfirin fiilini duydum
Penceresi altın otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Oğul oğul ay oğul
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul
On ay diyince dünyaya getirdiğim oğul
Dolaması altın beşikte beledığim oğul

kâfirler ters konuşmuşlar: Kazan oğlu Uruz'u hapisten çıkarın, boğazından urgan ile asın, iki küreğinden çengele takın, kıyma kıyma ak etinden çekin, kara kavurma edip kırk bey kızına iletin, kim ki yedi o değil, kim ki yemedi o Kazan'ın hatunudur, çekin döşeğimize getirelim, kadeh sunduralım demişler. Senin etinden oğul yiyeyim mi, yoksa pis dinli kâfirin döşeğine gireyim mi, baban Kazan'ın namusunu lekeleteyim mi, nice deyim oğul hey dedi. Uruz der: Ağzın kurusun ana, dilin çürüsün ana, ana hakkı Tanrı hakkı olmamış olsaydı kalkarak yerimden doğrulaydım, yakan ile boğazından tutaydım, Kaba ökçem altına ataydım, ak yüzünü kara yere tepeydim ağzın ile burnundan kan fışkırtaydım, can tatlılığını sana göstereydim, bu nasıl sözdür, sakın kadın ana benim üzerime gelmeyesin, benim için ağlamayasın, bırak beni kadın ana çengele vursunlar, bırak etimden çeksinler kara kavurma etsinler kırk bey kızının önüne iletsinler, onlar bir yediğinde sen iki ye, seni kâfirler bilmesinler duymasınlar, taki pis dinli kâfirin döşeğine varmayasın, kadehini sunmayasın, babam

Kazan'ın namusunu lekelemeyesin, sakın dedi. Oğlan böyle diyince boncuk boncuk gözünün yaşı revan oldu. Boyu uzun, beli ince Burla Hatun boynu ile kulağını tuttu düştü, güz elması gibi al yanağını çekti yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, oğul oğul diyerek feryat figan etti ağladı. Uruz der:

Kadın ana karşıma geçip ne böğürüyorsun
Ne bağırıyorsun ne ağlıyorsun
Bağrım ile yüreğimi ne dağlıyorsun
Geçmiş benim günümü ne andırıyorsun(1)
Hey ana arap atlar olan yerde
Bir tayı olmaz mı olur
Kızıl develer olan yerde
Bir deve yavrusu olmaz mı olur
Akça koyunlar olan yerde
Bir kuzucağı olmaz mı olur
Sen sağ ol kadın ana babam sağ olsun
Bir benim gibi oğul bulunmaz mı olur

dedi. Böyle diyince anasının kararı kalmadı, yürüyü verdi, kırk ince belli kızın içine girdi.

Kâfirler Uruz'u alıp kesim için çengelin dibine getirdiler. Uruz der:

Bre kâfir aman
Tanrının birliğine yoktur güman(2)

bırakın beni, bu ağaç ile söyleşelim dedi. Çağırıp ağaca söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

(1) Hatırlatıyorsun.
(2) Şüphe

Ağaç ağaç der isem sana üzülme ağaç
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç
Musa Kelimin asası ağaç
Büyük büyük suların köprüsü ağaç
Kara kara denizlerin gemisi ağaç
Erlerin şahı Ali'nin Düldülünün eyeri ağaç
Zülfikarın kanı ile kabzası ağaç
Şah Hasan ile Hüseyin'in beşiği ağaç
Eğer erdir eğer avrattır[1] korkusu ağaç
Başına doğru bakar olsam başsız ağaç
Dibine doğru bakar olsam dipsiz ağaç
Beni sana asarlar çekme ağaç
Çekecek olursan yiğitliğim seni tutsun ağaç
Bizim elde olmalıydın ağaç
Kara hindu kullarıma buyuraydım
Seni para para doğrayalardı ağaç

Sonra dedi:

Tavla tavla bağlanırken atıma yazık
Kardeş diye beslerken arkadaşıma yazık
Yumruğumda çırpınırken şâhin kuşuma yazık
Yetişmesi ile tutarken tazıma yazık
Beyliğe doymadan kendime yazık
Yiğitlikten usanmadan canıma yazık

dedi, tane tane göz yaşı döküp ağladı, yanık ciğerciğini dağladı.

Bu sırada sultanım, Salur Kazan ile Karaca Çoban dört nala yetişti. Çobanın üç yaşında dana derisinden sapanının ayası idi,

*(1) Erkek olsun, kadın olsun.*

üç keçi tüyünden sapanının kolları idi, bir keçi tüyünden çatlayıcı idi. Her atınca on iki batman[1] taş atardı. Attığı taş yere düşmezdii, yere dahi düşse toz gibi savrulurdu, ocak gibi oyulurdu. Üç yıla kadar taşı düştüğü yerin otu bitmezdi. Semiz koyun zayıf toklu bayırda kalsa, kurt gelip yemezdi sapanının korkusundan. Öyle olunca sultanım, Karaca Çoban sapan çatlattı, dünya âlem kâfirin gözüne karanlık oldu. Kazan der: Karacık Çoban anamı kâfirden dileyeyim, at ayağı altında kalmasın dedi. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan kâfire çağırıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre Şökli Melik
Penceresi altın otağlarımı getirmişsin
Sana gölge olsun
Ağır hazinemi bol akçemi getirmişsin
Sana esir olsun
Kırk yiğit ile oğlum Uruz'u getirmişsin
Kulun olsun
Tavla tavla koç atlarımı getirmişsin
Sana binek olsun
Katar katar develerimi getirmişsin
Sana yük taşıyıcı olsun
İhtiyarcık anamı getirmişsin
Bre kâfir anamı ver bana
Savaşmadan vuruşmadan çekileyim
Geri döneyim gideyim belli bil

dedi. Kâfir der:

*(1) 8 kilo (96 kilo)*

Bre Kazan
Penceresi altın otağını getirmişiz
Bizimdir
Kırk ince belli kız ile
Boyu uzun Burla Hatun'u getirmişiz
Bizimdir
Kırk yiğit ile oğlun Uruz'u getirmişiz
Bizimdir
Tavla tavla koç atlarını
Katar katar develerini getirmişiz
Bizimdir
İhtiyarcık ananı getirmişiz
Bizimdir

Sana vermeyiz, Yayhan Keşiş oğluna veririz, Yayhan Keşiş oğlundan oğlu doğar, biz onu sana hasım koruz dediler. Çoban hiddetlendi, dudakları kabardı. Çoban der:

Bre dini yok akılsız kâfir
Aklı yok derneksiz kâfir
Karşı yatan karlı kara dağlar ihtiyarlamıştır otu bitmez
Kanlı kanlı ırmakları ihtiyarlamıştır suyu gelmez
Yiğit yiğit atlar ihtiyarlamıştır tay vermez
Kızıl kızıl develer ihtiyarlamıştır yavru vermez
Bre kâfir Kazanın anası ihtiyarlamıştır oğul vermez

dölünü almaktan sefan var ise Şökli Melik, kara gözlü kızın var ise, getir Kazan'a ver, bre kâfir senin kızından oğlu doğsun, siz onu Kazan Beğe hasım koyasınız dedi.

Bu sırada kudretli Oğuz beyleri yetişti. Hanım görelim kimler yetişti. Kara Dere ağzında Kadir veren, kara boğa derisinden beşiğinin örtüsü olan, hiddeti tutunca kara taşı kül eyleyen, bıyığını ensesinde yedi yerde düğümleyen, yiğitler ejderhası, Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne dört nala yetişti. Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştim dedi.

Bunun ardınca görelim kimler yetişti: Demir Kapı Derbendindeki demir kapıyı tepip alan, altmış tutam alaca mızrağının ucunda er böğürten, Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Bunun ardınca hanım görelim kimler yetişti: Hemid ile Merdin kalesini tepip yıkan, demir yaylı Kapçak Melik'e kan kusturan, gelerek Kazan'ın kızını erlik ile alan, Oğuz'un ak sakallı ihtiyarlarının görünce o yiğidi takdir ettiği, al ipekli şalvarlı, atı deniz ördeği püsküllü, Kara Göne oğlu Kara Budak dört nala yetişti. Çal kılıcını, ağam Kazan, yetiştim dedi.

Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti: Destursuzca[1] Bayındır Han'ın düşmanını bastıran, altmış bin kâfire kan kusturan, ak boz atının yelesi üstünde kar durduran, Gaflet Koca oğlu Şîr Şemseddin dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti: Parasarın Bayburt Hisarından fırlayıp uçan, ap alaca gerdeğine karşı gelen, yedi kızın ümidi, kudretli Oğuz'un imrenileni, Kazan Beyin inançlısı[2], boz aygırlı Beyrek dört nala yetişti.Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

*(1) İzin almadan*
*(2) (aslı) ınak: Maiyetteki en inanılan kimse, bir maiyet ünvanı*

Bunun ardında hanım görelim kimler yetişti: Dönüp baksa çalımlı, kartal hünerli, süslü eklem kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğuz beylerini bir bir atından yıkıcı, Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardınca görelim hanım kimler yetişti: Altmış ogeç derisinden kürk eylese topuklarını örtmeyen, altı ögeç derisinden külâh etse kulaklarını örtmeyen, kolu budu irice, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı, at ağızlı Aruz Koca dört nala yetişti. Çal kılıcını beyim Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardınca görelim kimler yetişti: Giderek Peygamber'in yüzünü gören, gelerek Oğuz'da sahabesi olan, hiddeti tutunca bıyıklarından kan çıkan, bıyığı kanlı Büğdüz Emen dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan yetiştim, dedi.

Bunun ardınca görelim kimler yetişti: Kâfirleri it ardına bırakıp horlayan, yurttan çıkıp Aygır Gözler suyundan at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan, Ak Melik Çeşme kızına nikâh eden, Sofı Sandal Melik'e kan kusturan, kırk cübbe bürünüp otuz yedi kale beyinin dilber kızlarını çalıp bir bir boynunu kucaklayan, yüzünden dudağından öpen, Eylik Koca oğlu Alp Eren, dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan yetiştim, dedi.

Sayılmakla Oğuz beyleri tükense olmaz, hep yetiştiler. Arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere kodular, iki rekât namaz kıldılar Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdiler, derhal kâfire at saldılar, kılıç çaldılar. Gümbür gümbür davullar dövüldü, burması altın tunç borular çalındı. O gün ciğerinde olan er yiğitler belirdi. O gün nâmertler sapa yer gözetti . O gün bir kıyamet savaş oldu,

meydan dolu baş oldu. Başlar kesildi top gibi, Yiğit yiğit atlar koştu, nalı düştü. Alaca alaca mızraklar saplandı. Kara çelik öz kılıçlar çalındı, ağzı düştü. Üç kanatlı kayın oklar atıldı, temreni düştü. Kıyametin bir günü o gün oldu. Bey hizmetkârından, hizmetkâr beyinden ayrıldı.

Dış Oğuz beyleri ile Deli Dundar sağdan tepti. İç Oğuz beyleri ile Kazan merkeze tepti, Şökli Melik'e havale oldu. Şökli Melik'i böğürderek attan yere düşürdü, derhal kara başını tutup kesti, paralayarak alca kanını yer yüzüne döktü. Sağ tarafta Kara Tüken Melik'e Kıyan Selçük oğlu Deli Durdar karşı geldi, sağ yanını kılıçladı, yere düşürdü. Sol tarafta Buğacık Melik'e Kara Göne oğlu Deli Budak karşı geldi, altı dilimli gürz ile tepesine şiddetle tutup vurdu, dünya âlem gözüne karanlık oldu, at boynunu kucakladı, yere düştü. Kazan Bey'in kardeşi kâfirin tuğu ile sancağını kılıçladı yere düşürdü. Derelerde tepelerde kâfire kırgın girdi, leşine kuzgun üşüştü. On iki bin kâfir kılıçtan geçti. Beş yüz Oğuz yiğitleri şehit oldu. Kaçanını Kazan Bey kovalamadı, aman diyenini öldürmedi. Kudretli Oğuz beyleri ganimet aldı.

Kazan Bey ordusunu, çoluğunu çocuğunu, hazinesini aldı geri döndü. Altın tahtında yine evini dikti. Karacık Çobanı tavlacı başı eyledi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk tane kul, kırk cariye oğlu Uruz'un başına âzât eyledi. Kahraman koç yiğitlere çok ülke verdi, şalvar, cübbe, çuha verdi. Dedem Korkut gelerek destan söyledi deyiş dedi, bu Oğuznameyi düzdü koştu, böyle dedi.

Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Ahir son ucu ölümlü dünya

Dua edeyim hanım: Karlı kara dağların yıkılmasın. Gölgeli büyük ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kadir Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin. Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin. Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Derlesin toplasın günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!

## KAM PÜRENİN OĞLU BAMSI BEYREK DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY!

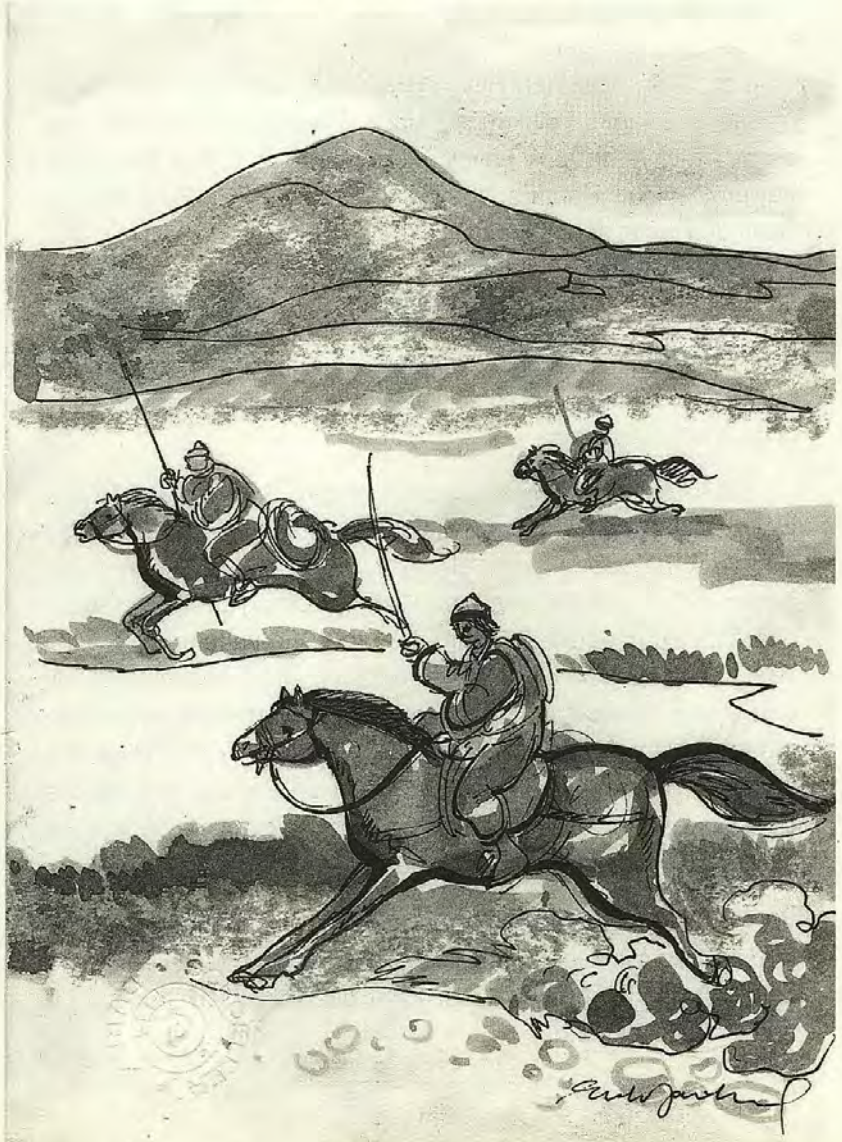

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üstüne ak otağını diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti.Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Hanın sohbetine toplanmıştı. Pay Püre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti.

Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yaya dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz durmuştu. Sol yanında Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek durmuştu. Pay Püre Bey bunları gördüğünde âh eyledi, başından aklı gitti, mendilini aldı, böğüre böğüre ağladı.

Böyle edince, kudretli Oğuz'un arkası, Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan kaba dizinin üzerine çütü, gözünü dikerek Pay Püre Bey'in yüzüne baktı, der: Pay Püre Bey ne ağlayıp bağırıyorsun? Pay Püre der: Han Kazan nasıl ağlamayayım, nasıl bağırmayayım, oğulda nasibim yok, kardeşte kaderim yok, Allah Taâla bana beddua etmiştir, beyler tacım tahtım için ağlarım, bir gün olacak düşeceğim öleceğim, yerimde yurdumda kimse kalmayacak dedi. Kazan der: Maksudun bu mudur? Pay Püre Bey der: Evet budur, benim de oğlum olsa Han Bayındır'ın karşısına geçse dursa , hizmet eylese, ben de baksam sevinsem, kıvansam, güvensem dedi.

Böyle diyince kudretli Oğuz Beyleri yüzlerini göğe tuttular, el kaldırıp dua eylediler. Alllah Taâla sana bir oğul versin dediler. O zamanda beylerin hayır duası hayır dua, bedduası beddua idi, duaları kabul olunurdu.

Pay Piçen Bey de yerinden kalktı, der: Beyler benim de hakkıma bir dua eyleyin, Allah Taâla bana da bir kız versin dedi. Kudretli Oğuz beyleri el kaldırdılar dua eylediler, Allah Taâla sana da bir kız versin dediler. Pay Piçen Bey der: Beyler Allah Taâla bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun benim kızım Pay Püre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun dedi.

Bunun üzerine bir kaç zaman geçti, Allah Taâla Pay Püre Bey'e bir oğul , Pay Piçen Bey'e bir kız verdi. Kudretli Oğuz beyleri bunu işittiler, şâd olup sevindiler. Pay Püre Bey bezirgânlarını yanına çağırdı, buyruk etti: Bre bezirgânlar, Allah Taâla bana bir oğul verdi, Rum eline benim oğlum için güzel armağanlar getirin, benim oğlum büyüyünceye kadar dedi.

Bezirgânlar da gece gündüz yola girdiler. İstanbul'a geldiler. Fevkalâde, nadide, güzel armağanlar aldılar. Pay Püre'nin oğlu için bir deniz tayı boz aygır aldılar, bir ak kirişli sert yay aldılar, bir de altı kanatlı gürz aldılar. Yol hazırlığını yaptılar.

Pay Püre'nin oğlu beş yaşına girdi, beş yaşından on yaşına girdi, on yaşından onbeş yaşına girdi. Dönüp baksa çalımlı, kartal hünerli bir güzel iyi yiğit oldu.

O zamanda bir oğlan baş kesmese kan dökmese ad koymazlardı. Pay Püre Bey'in oğlu atlandı, ava çıktı. Av avlarken babasının tavlasının üzerine geldi. Tavlacı başı karşıladı, indirdi misafir etti. Yiyip içip oturuyorlardı. Beri yandan da bezirgânlar gelerek Kara derbent ağzına konmuşlardı. Murada maksuda erişmesin, Evnük Kalesi'nin kâfirleri bunları casusladı.

Bezirgânlar yatarken ansızın beş yüz kâfir saldırdılar, vurdular, yağmaladılar. Bezirgânın büyüğü tutuldu, küçüğü kaçarak Oğuz'a geldi.

Baktı gördü Oğuz'ın hududunda bir alaca gölgelik dikilmiş, bir bey oğlu güzel yiğit kırk yiğit ile sağında ve solunda, oturuyorlar. Oğuz'un bir güzel yiğidi ancak, yürüyeyim medet diyeyim dedi.

Bezirgânlar der: Yiğit yiğit bey yiğit, sen benim ünümü anla sözümü dinle, on altı yıldır ki Oğuz içinden gitmiştik, fevkalâde kâfir malını Oğuz beylerine getiriyorduk. Pasının Kara Derbent ağzına göğüs vermiş idik[1], Evnük Kalesi'nin beş yüz kâfiri üzerimize saldırdı, kardeşim esir oldu, malımızı rızkımızı yağmaladılar, geri döndüler, kara başımı kaldırdım sana geldim, kara başının sadakası yiğit medet bana dedi.

Bu defa oğlan şarap içerken içmez oldu, altın kadehi elinden yere çaldı, der: Ne diyorsam yetiştirin, giyimim ile benim koç atımı getirin hey, beni seven yiğitler binsinler dedi. Bezirgân da önlerine düştü, kılavuz oldu.

Kâfir de inerek bir yerde akçe bölüşmekteydi. Bu sırada yiğitler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan yetişti. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç vurdu, baş kaldıran kâfirleri öldürdü, gaza eyledi, bezirgânların malını kurtardı.

Bezirgârlar der: Bey yiğit bize sen erlik işledin gel şimdi beğendiğin maldan al dediler. Yiğidin gözü bir deniz tayı boz aygırı tuttu, bir de altı kanatlı gürzü, bir de ak kirişli yayı tuttu. Bu üçünü

*(1) Tırmanıyorduk, çıkıyorduk.*

beğendi. Der: Bre bezirgânlar bu aygırı ve sonra bu yayı ve bu gürzü bana verin dedi. Böyle diyince bezirgânlar bozuldu. Yiğit der: Bre bezirgânlar çok mu istedim dedi. Bezirgânlar dediler: Niye çok olsun, amma bizim bir beyimizin oğlu vardır, bu üç şeyi ona armağan götürmemiz gerek idi dediler. Oğlan der: Bre beyinizin oğlu kimdir? Dediler: Pay Püre'nin oğlu vardır, adına Bamsı derler dediler. Pay Püre'nin oğlu olduğunu bilemediler. Yiğit parmağını ısırdı. Der: Burda minnetle almaktansa, orda babamın yanında minnetsiz almak daha iyidir dedi. Atını kamçıladı yola girdi. Bezirgânlar ardından baka kaldılar, vallah güzel yiğit, faziletli yiğit dediler.

Boz oğlan babasının evine geldi. Babasına haber verildi. Babasına haber verildi bezirgânlar geldi diye. Babası sevindi, çadır otağ, alaca gölgelik diktirdi, ipek halıcıklar serdi, geçti oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı. Oğlan bezirgânlar hususundan bir söz söylemedi, kâfirleri öldürdüğünden bahsetmedi.

Birdenbire bezirgânlar geldiler. Baş indirip selâm verdiler. Gördüler ki o yiğit ki baş kesmişler, kan dökmüşler, Pay Püre Bey'in sağında oturuyor. Bezirgânlar yürüdüler yiğidin elini öptüler. Bunlar böyle edince Pay Püre Bey'in hiddeti tuttu, bezirgânlara der: Bre kavat oğlu kavatlar, baba dururken oğul elini mi öperler? Dediler: Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur? Evet benim oğlumdur dedi. Dediler: Şimdi incinme hanım önce onun elini öptüğümüze, eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'da gitmişti, hepimiz esir olmuştuk dediler. Pay Püre Bey der: Evet baş kesti, kan döktü, adam devirdi dediler. Bre, bu oğlana ad koyacak kadar var mıdır dedi. Evet sultanım, fazladır dediler.

Pay Püre Bey kudretli Oğuz beylerini çağırdı misafir etti. Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu, Der:

Ünümü anla sözümü dinle Pay Püre Bey
Allah Taâla sana bir oğul vermiş tutu versin
Ak sancak kaldırınca müslümanlar arkası olsun
Karşı yatan kara karlı dağlardan aşar olsa
Allah Taâla senin oğluna aşıt[1] versin
Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin
Kalabalık kâfire girince
Allah Taâla senin oğluna fırsat versin
Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın
Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun
Adını ben verdim yaşını Allah versin

dedi. Kudretli Oğuz beyleri el kaldırdılar dua kıldılar, bu ad bu yiğide kutlu olsun dediler. Beyler hep ava bindi. Boz aygırını çektirdi. Beyrek bindi. Ala dağa alaca asker ava çıktı.

Birdenbire Oğuz'un üzerine bir sürü geyik geldi. Bamsı Beyrek birini kovalayıp gitti. Kovalaya kovalaya bir yere geldi, ne gördü? Sultanım gördü: Yeşil çayırın üzerine bir kırmızı otağ dikilmiş, Yârab bu otağ kimin ola dedi. Haberi yok ki alacağı elâ gözlü kızın otağı olsa gerek. Bu otağın üzerine varmağa hayâ etti. Dedi: Ne olursa olsun, hele ben avımı alayım dedi. Otağın önünde erişi verdi, geyiği arka ayağından vurdu. Baktı gördü - bu otağ Banu Çiçek otağı imiş ki Beyreğin beşik kertme nişanlısı, adaklısı idi - Banı Çiçek otağdan bakıyordu. Bre dadılar, bu kavat

*(1) Geçit.*

oğlu kavat bize erlik mi gösteriyor dedi, varın bundan pay isteyin, görün ne der dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi, ileri vardı, pay istedi: Hey bey yiğit bize de bu geyikten pay ver dedi. Beyrek der: Bre dadı, ben avcı değilim, bey oğlu beyim, hepsi size dedi, aman sormak ayıp olmasın bu otağ kimindir dedi. Kısırca Yenge der: Bey yiğidim, bu otağ Pay Piçen Bey kızı Banu Çiçeğindir dedi. Bunun üzerine hanım, Beyreğin kanı kaynadı, edeple usul usul geri döndü.

Kızlar geyiği kaldırdılar, güzeller şahı Banu Çiçeğin önüne getirdiler. Baktı gördü ki bir sultan semiz yabani geyiktir. Banu Çiçek der: Bre kızlar, bu yiğit ne yiğittir? Kızlar der: Vallah sultanım, bu yiğit yüzü örtülü güzel yiğittir, bey oğlu bey imiş dediler. Banu Çiçek der: Hey hey dadılar, babam bana ben seni yüzü örtülü Beyreğe vermişim derdi, olmaya ki bu ola[1] bir çağırın haberleşeyim dedi.

Çağırdılar Beyrek geldi.Banu Çiçek yaşmaklandı, haber sordu, der: Yiğit, gelişin nerden? Beyrek Der: İç Oğuz'dan. İç Oğuz'da kimin nesisin dedi. Pay Püre oğlu Bamsı Beyrek dedikleri benim dedi. Kız der: Peki ya ne yapmaya geldin yiğit dedi. Beyrek der: Pay Piçen Beyin bir kızı varmış, onu görmeğe geldim dedi. Kız der: O öyle insan değildir ki sana görünsün dedi, amma ben Banu Çiçeğin dadısıyım, gel şimdi seninle ava çıkalım, eğer senin atın benim atımı geçerse onun atını da geçersin, hem seninle ok atalım, beni geçersen onu da geçersin ve hem seninle güreşelim, beni yenersen onu da yenersin dedi. Beyrek der: Pekâla şimdi atlanın.

*(1) Sakın bu olmasın.*

İkisi atlandılar, meydana çıktılar. At teptiler, Beyreğin atı kızın atını geçti. Ok attılar, Beyrek kızın okunu geride bıraktı. Kız der: Bre yiğit benim atımı kimsenin geçtiği yok, okumu kimsenin geride bıraktığı yok, şimdi gel seninle güreş tutalım dedi.

Hemen Beyrek attan indi. Kavuştular. İki pehlivan olup birbirine sarmaştılar. Beyrek kaldırır kızı yere vurmak ister, kız kaldırır Beyreği vurmak ister. Beyrek bunaldı, der: Bu kıza yenilecek olursam, kudretli Oğuz içinde başıma kakınç, yüzüme dokunç[1] ederler dedi. Gayrete geldi, kavradı kızı sarmaya aldı, memesinden tuttu. Kız kocundu. Bu sefer Beyrek kızın ince beline girdi, sarma taktı, arkası üzerine yere yıktı. Kız der: Yiğit Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek benim dedi. Beyrek üç öptü bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı diye parmağından altın yüzüğü çıkardı kızın parmağına geçirdi. Aramızda bu nişan olsun han kızı dedi. Kız der: Mademki böyle oldu, hemen şimdi ileri atılmak gerek bey oğlu dedi. Beyrek de ne olacak hanım, baş üzerine dedi.

Beyrek kızdan ayrılıp evlerine geldi. Ak sakallı babası karşı geldi, der: Oğul fevkalâde olarak bugün Oğuz'da ne gördün? Der: Ne göreyim, oğlu olan evlendirmiş, kızı olan kocaya vermiş. Babası der: Oğul yoksa seni evlendirmek mi gerek? Evet ya, ak sakallı aziz baba, evlendirmek gerek dedi. Babası der: Oğuz'da kimin kızını alıvereyim dedi? Beyrek der: Baba bana bir kız alı ver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli, ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli, böyle kız alı ver baba bana dedi. Babası Pay Püre Han der: Oğul sen kız istemiyorsun, kendine bir hempa istiyormuşsun, oğul galiba senin istediğin kız Pay Piçen Bey kızı Banu Çiçek'tir

*(1) Vurma, yüze vurma.*

dedi. Beyrek der: Evet ya, evet ak sakallı aziz baba benim de istediğim odur dedi. Babası der: Ay oğul Banu Çiceğin bir deli kardeşi vardır, adına Deli Karçar derler, kız isteyeni öldürür. Beyrek der: Peki ya nidelim? Pay Püre Bey der: Oğul kudretli Oğuz beylerini evimize çağıralım, nasıl uygun görürlerse ona göre iş edelim dedi.

Kudretli Oğuz beylerini hep çağırdılar, evlerine getirdiler. Ağır misafirlik eylediler. Kudretli Oğuz beyleri dediler: Bu kızı istemeğe kim vara bilir? Uygun gördüler ki Dede Korkut varsın dediler. Dede Korkut der: Dostlar, madem ki beni gönderiyorsunuz, biliyorsunuz ki Deli Karçar kız kardeşini isteyeni öldürür, bari Bayındır Han'ın tavlasından iki güzel koşucu at getirin, bir keçi başlı geçer aygırı, bir toklu başlı doru aygırı, ansızın kaçma kovalama olursa birisine bineyim, birisini yedekte çekeyim dedi. Dede Korkut'un sözü haklı göründü. Vardılar Bayındır Han'ın tavlasından o iki atı getirdiler. Dede Korkut birine bindi, birini yedekte çekti, dostlar sizi Hakka ısmarladım dedi gitti.

Meğer sultanım, Deli Karçar da ak çadırını, ak otağını kara yerin üzerine kurdurmuştu, arkadaşları ile nişan talimi yapıp oturuyordu. Dedem Korkut öteden beriye geldi. Baş indirdi, bağır bastı; ağız dilden güzel selâm verdi. Deli Karçar ağzını köpüklendirdi. Dede Korkut'un yüzüne baktı, de: Aleykesselâm ey ameli azmış fiili dönmüş[1], kadir Allah ak alnına belâ yazmış!. Ayaklıların buraya geldiği yok, ağızlıların bu suyumdan içtiği yok,

*(1) Belâsını arayan talihi ters dönen. Talihi kararmış bahtı kararmış.*

sana noldu, amelin mi azdı fiilin mi döndü, ecelin mi geldi, buralarda neylersin dedi. Dede Korkut der:

Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim
Akıntılı güzel suyunu geçmeğe gelmişim
Geniş eteğine dar koltuğuna sığınmağa gelmişim

Tanrı'nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçeği Bamsı Beyreğe istemeğe gelmişim dedi. Dede Korkut böyle söyleyince Deli Karçar der: Bre ne diyorsam yetiştirin, kara aygırı silâh ve techizatla getirin dedi. Kara aygırı silâh ve techizatla getirdiler. Deli Karçar'ı bindirdiler... Dede Korkut kösteği üzdü[1], durmadan kaçtı. Deli Karçar ardına düştü.

Toklu başlı doru aygır yoruldu. Dede Korkut keçi başlı geçer aygıra sıçradı bindi. Dedeyi kovalaya kovalaya Deli Karçar on tepe yer aşırdı. Dede Korkud'un ardından Deli Karçar erişti. Dede şaşkına döndü, Tanrı'ya sığındı, ismiâzam duasını okudu. Deli Karçar kılıcını eline aldı, yukarısından öfke ile hamle kıldı. Deli Bey diledi ki Dedeyi tepeden aşağı çalsın. Dede Korkut dedi: Çalarsan elin kurusun dedi. Hak Taâla'nın emri ile Deli Karçar'ın eli yukarıda asılı kaldı. Zira Dede Korkut keramet sahibi idi, dileği kabul olundu.

Deli Karçar der:
Medet aman el'aman
Tanrının birliğine yoktur güman[2]

*(1) İpi kopardı, bağı kopardı, tabanı yağladı.*
*(2) Şüphe.*

sen benim elimi iyileştiri ver, Tanrı'nı buyruğu ile, Peygamberin kavli ile kız kardeşimi Beyreğe vereyim dedi. Üç kerre ağzından ikraz eyledi, günahına tövbe eyledi. Dede Korkut dua eyledi. Delinin eli Hak emri ile sapa sağlam oldu. Döndü der: Dede, kız kardeşimin yoluna ben ne istersem verir misin? Dede der: Verelim dedi, görelim ne istersin. Deli Karçar der: Bin erkek deve getirin dişi deve görmemiş olsun, bin de aygır getirin ki hiç kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin, bin de kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana dedi. Eğer bu dediğim şeyleri getirirseniz pekâlâ verdim, amma getirmeyecek olursan bu sefer öldürmedim, o vakit öldürürüm dedi.

Dede döndü Pay Püre Bey'in evlerine geldi. Pay Püre Bey der: Dede, oğlan mısın kız mısın?(2) Dede oğlanım dedi. Peki ya nasıl kurtuldun Deli Karçarın elinden dedi. Dede der: Allah'ın inayeti, erenlerin himmeti oldu, kızı aldım dedi. Beyreğe ve anasına ve kız kardeşlerine müjdeci geldi, sevindiler, şâd oldular. Pay Püre Bey der: Deli ne kadar mal istedi? Dede der: Murada maksuda ermesin, Deli Karçar öyle mal istedi ki hiç bitmez dedi. Pay Püre Bey der: Hele ne istedi? Dede der: Bin aygır istemiştir ki kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de erkek deve istedi ki dişi deve görmemiş olsun, bin de koç istemiştir koyun görmemiş olun, bin de kuyruksuz kulaksız köpek istedi, bin de ufacık karacık pireler istedi. Bu şeyleri getirecek olursanız kız kardeşimi veririm, getirmeyecek olursan gözüme görünmeyesin, yoksa seni öldürürüm dedi. Pay Püre Bey der: Dede ben üçünü bulursam ikisini sen

*(1) Haber müsbet mi, menfi mi.*

bulur musun dedi. Dede Korkut evet hanım, bulayım dedi. Pay Püre Bey dedi: Şimdi Dede, köpek ile pireyi sen bul dedi.

Sonra, kendisi tavla tavla atlarına vardı bin aygır seçti, develerine vardı bin erkek deve seçti, koyunlarına vardı bin koç seçti. Dede Korkut da ben kuyruksuz kulaksız köpek ile bin de pire buldu. Alıp bunları Deli Karçar'a gitti.

Deli Karçar işitti karşı geldi, göreyim dediğimi getirdiler mi dedi. Aygırları görünce beğendi, develeri gördüğünde beğendi, koçları görünce beğendi, köpekleri görünce kah kah güldü. Der: Dede ya hani benim pirelerim? Dede Korkut, hay oğul Karçar insan için tıpkı sığır sineği gibi tehlikelidir, o bir müthiş canavardır, hep bir yerde toparlamışımdır, gel gidelim, semizini al zayıfını bırak dedi.

Aldı Deli Karçar'ı bir pireli yere getirdi. Deli Karçar'ı çırıl çıplak eyledi, ağıla soktu. Pireler Deli Karçar'a üşüştüler. Gördü başa çıkamıyor, der: Medet Dede, kerem eyle allah aşkına kapıyı aç çıkayım dedi. Dede Korkut: Oğul Karçar ne gürültü patırtı ediyorsun, getirdim, bu ısmarladığın şeydir, noldun böyle bunaldın, semizini al zayıfını bırak dedi. Deli Karçar der: Hay Dede Sultan, Tanrı bunun semizini de alsın zayıfını da alsın, derhal beni kapıdan dışarı çıkar, medet dedi.

Dede kapıyı açtı, Deli Karçar çıktı. Dede gördü ki Delinin canına geçmiş, başının derdine düşmüş, gövdesi pireden görünmez, yüzü gözü belirmez. Dedenin ayağına kapandı. Allah aşkına beni kurtar dedi. Dede Korkut, var oğul kendini suya at, dedi. Deli Karçar koşarak vardı suya atladı. Piredir suya aktı gitti. Geldi elbisesini giydi, evine gitti. Ağır düğün hazırlığı yaptı.

Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense ok atardı. Oku nereye düşse orada gelin odası dikerdi. Beyrek Han da okunu attı, dibine gelin odasını dikti.

Adaklısından gelin hediyesi olarak bir kırmızı kaftan geldi. Beyrek giydi. Arkadaşlarına bu iş hoş gelmedi, müteessir oldular. Beyrek der: Niye müteessir oldunuz dedi. Dediler: Nasıl müteessir olmayalım, sen kızıl kaftan giyiyorsun, biz ak kaftan giyiyoruz dediler. Beyrek der: Bu kadar şeyden ötürü neye müteessir oluyorsunuz, bugün ben giydim, yarın nâibim[1] giysin, kırk güne kadar sıra ile giyiniz, ondan sonra bir dervişe verelim dedi.

Kırk yiğit ile yiyip içip oturuyorlardı. Murada maksuda ermesin, kâfirin casusu bunları casusladı, varıp Bayburd Hisarının[2] beyine haber verdi. Der: Ne oturuyorsun sultanım, Pay Piçen Bey o sana vereceği kızı Beyreğe verdi, bu gece gelin odasına giriyor dedi. Murada maksuda ermesin, o mel'un, yedi yüz kâfir ile dört nala hücum etti.

Beyrek apalaca gelin odası içinde yiyip içip habersiz oturuyordu. Gece uykusunda kâfir otağa saldırdı. Nâibi kılıcını sıyırdı eline aldı, benim başım Beyreğin başına kurban olsun dedi. Nâib paralandı, şehit oldu. Derin olsa batırır kalabalık korkutur, at işler er övünür, yayan erin ümidi olmaz. Otuz dokuz yiğit ile Beyrek esir gitti.

Tan ağardı, güneş doğdu. Beyreğin babası anası baktı gördü ki, gerdek görünmez olmuş. Âh ettiler, akılları başlarından gitti. Gördüler ki uçanlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kal-

*(1) Nâip, vekil.*
*(2) Kalesinin*

mış, gelin odası paralanmış, nâip şehit omuş, Beyreğin babası kaba sarığı kaldırıp yere çaldı, çekti yakasını yırttı oğul oğul diyerek böğürdü feryat figan etti. Ak bürçekli anası boncuk boncuk ağladı, gözünün yaşını döktü, acı tırnak ak yüzüne çaldı, al yanağını yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, ağlayarak sızlayarak evine geldi. Pay Püre Bey'in penceresi altın otağına feryat figan girdi. Kızı gelini kah kah gülmez oldu, kızıl kına ak eline yakmaz oldu. Yedi kırkardeşi ak çıkardılar kara elbiseler giydiler, vay beyim kardeş, muradına maksuduna ermeyen, yalnız kardeş diyip ağlaştılar böğrüştüler. Beyreğin yavuklusuna haber oldu, Banu Çiçek karalar giydi ak kaftanını çıkardı, güz elması gibi al yanağını çekti yırttı.

Vây al duvağımın sahibi
Vây alnımın başımın umudu
Vây şah yiğidim vây şahbaz[1] yiğidim
Doyuncaya kadar yüzüne bakmadığım hanım
Nereye gittin beni yalnız koyup canım yiğit
Göz açıp da gördüğüm
Gönül ile sevdiğim
Bir yastıkta baş koyduğum
Yolunda öldüğüm kurban olduğum
Vây Kazan Bey'in inançlısı
Vây kudretli Oğuz'un imrenileni
Han Beyrek

diyip zârı zârı ağladı.

Bunu işitip Kıyan Şelçük oğlu Deli Dundar ak çıkardı kara giydi. Beyreğin yar ve yoldaşları akı çıkarıp karalar giydiler. Kud-

*(1) Şehbaz, yiğit, genç güzel.*

retli Oğuz beyleri Beyrek için büyük yas tuttular, ümit kestiler.

Bunun üzerine on altı yıl geçti. Beyreğin ölüsünu dirisini bilmediler.

Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar Bayındır Han'ın divanına geldi, dizini çöktü, der: Devletli hanım ömrü uzun olsun. Beyrek sağ olsa on altı yıldan beri gelirdi, bir yiğit olsa dirisi haberini getirse, sırmalı elbise, cübbe, altın akçe verirdim, ölüsü haberini getirene kız kardeşimi verirdim dedi. Böyle diyince, murada maksuda ermesin. Yalancı oğlu Yaltacuk der: Sultanım ben varayım, ölüsü dirisi haberini getireyim dedi.

Meğer Beyrek buna bir gömlek bağışlamıştı, giymezdi, saklardı. Vardı, gömleği kana mana batırdı. Bayındır Han'ın önüne getirip bıraktı. Bayındır Han der: Bre bu ne gömlektir? Beyreği Kara Derbent'te öldürmüşler, işte delili sultanım dedi. Gömleği görünce beyler hüngür hüngür ağlaştılar, feryat figana girdiler. Bayındır Han der: Bre niye ağlıyorsunuz, biz bunu tanımayız, adaklısına götürün görsün, o iyi bilir, zirâ o dikmiştir, yine o tanır dedi.

Vardılar, gömleği Banu Çiçeğe ilettiler. Gördü tanıdı, odur dedi, çekti yakasını yırttı, acı tırnak ak yüzüne aldı çaldı, güz elması gibi al yanağını yırttı.

Vây göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Vây al duvağımın sahibi
Vây alnımın başımın umudu
Han Beyrek

diye ağladı. Babasına anasına haber oldu, apalaca yurduna

feryat figan girdi, ak çıkardılar, kara giydiler. Kudretli Oğuz Beyleri Beyrek'ten ümit kestiler.

Yalancı oğlu Yaltacuk küçük düğününü yaptı, büyük düğününe mühlet koydu.

Beyreğin babası Pay Püre Bey de bezirgânlarını çağırdı yanına getirdi. der: Bre bezirgânlar varın, iklim iklim arayın. Beyreğin ölüsü dirisi haberini getirirsiniz belki der.

Bezirgânlar hazırlık gördüler. Gece gündüz demeyip yürüdüler. Birdenbire Parasarın Bayburt Hisarına geldiler. Meğer o gün kâfirlerin mukaddes günleri idi. Her biri yemekte içmekte idi. Beyreği de getirip kopuz çaldırıyorlardı. Beyrek yüce çardaktan baktı bezirgânları gördü. Bunları gördüğünde haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

Der:

Düz engin havadar yerden gelen kervancı
Bey babamın kadın anamın hediyesi kervancı
Ayağı uzun koç ata binen kervancı
Ünümü anla sözümü dinle kervancı
Ulaş oğlu Salur Kazanı sorar olsam sağ mı kervancı
Kudretli Oğuz içinde
Kıyan Selçük oğlu Deli Dundarı sorar olsam sağ mı kervancı
Kara Göne oğlu Kara Budağı sorar olsam sağ mı kervancı
Ak sakallı babamı
Ak bürçekli anamı sorar olsam sağ mı kervancı
Göz açıp da gördüğüm
Gönül ile sevdiğim
Pay Piçen kızı Banu Çiçek evde mi kervancı
Yoksa kimseye vardı mı kervancı

Söyle bana
Kara başım kurban olsun kervancı sana

dedi. Bezirgânlar der:

Sağ mısın esen misin canım Bamsı
On altı yılın hasreti hanım bamsı
Kudretli Oğuz içinde
Kazan Beyi sorar olsan sağdır Bamsı
Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar'ı sorar olsan sağdır Bamsı
Kara Göne oğlu Budağı sorar olsan sağdır Bamsı
O beyler ak çıkardı kara giydi senin için Bamsı
Ak sakallı babanı
Ak bürçekli ananı sorar olsan sağdır Bamsı
Ak çırarıp kara giydiler senin için Bamsı
Yedi kız kardeşini yedi yol ayrımında ağlar gördüm Bamsı
Güz elması gibi al yanaklarını yırtar gördüm Bamsı
Vardı gelmez kardeş diye feryad eder gördüm Bamsı
Göz açıp da gördüğün
Gönül verip sevdiğin
Pay Piçen kızı Banu Çiçek
Küçük düğününü yaptı büyük düğününe mühlet koydu.
Yalancı oğlu Yaltacuğa varır gördüm
Han Beyrek
Parasarın Bayburt Hisarından uçmağa bak
Ap alaca gerdeğine gelmeğe bak
Gelmez olsan
Pay Piçen Banu Çiçeği aldırdın belli bil

dedi. Beyrek kalktı, ağlaya ağlaya kırk yiğidin yanına geldi.

Kaba sarığı kaldırdı yere çaldı, der: Hey benim kırk arkadaşım, biliyor musunuz neler oldu?

Yalancı oğlu Yaltacuk benim ölüm haberini iletmiş, penceresi altın otağına babamın figan girmiş, kaza benzer kızı gelini ak çıkarmış kara giymiş, göz açıp da gördüğüm, gönül verip sevdiğim Banu Çiçek Yalancı oğlu Yaltacuğu varır olmuş. Böyle diyince kırk yiğidi kaba sarıklarını kaldırdılar yere çaldılar, böğüre böğüre ağlaştılar, feryat figan kıldılar.

Meğer kâfir beyinin bir bekâr kızı var idi. Her gün Beyreği görmeğe gelirdi. O gün yine görmeğe geldi. Baktı gördü Beyrek müteessir olmuş. Kız der: Niçin müteessirsin hanım yiğit? Geldikçe seni şen görürdüm, gülerdin oynardın, şimdi noldun dedi. Beyrek der: Nasıl müteessir olmayayım? On altı yıldır ki babanın esiriyim, babaya anaya, akrabaya kardeşe hasretim ve hem bir kara gözlü yavuklum var idi. Yalancı oğlu Yaltacuk derler bir kişi var idi. Varmış yalan söylemiş, beni öldü demiş, ona varır olmuş dedi. Böyle söyleyince kız - Beyreğe aşık olmuştu - der: Eğer seni hisardan aşağı urgan ile sallandıracak olursam babana anana sağlık ile varacak olursan beni burada gelip helâllığa alır mısın dedi. Beyrek and içti: Kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, sağlık ile varacak olursam Oğuz'a gelip seni helallığa almazsam dedi.

Kız de urgan getirip Beyreği hisardan aşağı sallandırdı. Beyrek aşağı baktı kendisini yeryüzünde gördü. Allah'a şükreyledi, yola düştü. Giderek kâfirin at sürüsüne geldi. Bir at bulursam tutayım bineyim dedi. Baktı gördü kendisinin deniz tayı boz aygırı

burada otlayıp duruyor. Boz aygır da Beyreği görüp tanıdı, iki ayağının üzerine kalktı kişnedi. Beyrek de övmüş, görelim hanım nasıl övmüş:

Der:

Açık açık meydana benzer senin alıncığın
İki gece ışık saçan taşa benzer senin gözceğizin
İbrişime benzer senin yeleciğin
İki çift kardeşe benzer senin kulacığın
Eri muradına yetiştirir senin arkacığın
At demem sana kardeş derim kardeşimden daha iyi
Başıma iş geldi arkadaş derim arkadaşlarımdan daha iyi

dedi. At başını yukarı tuttu, bir kulağını kaldırdı Beyreye karşı geldi. Beyrek atın göğsünü kucakladı, iki gözünü öptü. Sıçradı bindi, hisarın kapısına geldi. Otuz dokuz arkadaşını emanet etti, görelim hanım nasıl emanet etti:

Beyrek der:

Bre pis dinli kâfir
Benim ağzıma söğüp duruyorsun tahammül edemedim
Kara domuz etinden yahni yedirdin tahammül edemedim
Tanrı bana yol verdi gider oldum bre kâfir
Otuz dokuz yiğidimin emaneti[1] bre kâfir
Birini eksik bulsam yerine on öldüreyim
Onunu eksik bulsam yerine yüzünü öldüreyim bre kâfir

*(1) Emanet edildi.*

dedi, sonra tuttu yürüyü verdi. Kırk kişi kâfirler atlandılar, ardına düştüler. Kovalayıp gittiler yetişemediler döndüler.

Beyrek Oğuz'a geldi. Baktı gördü bir ozan gidiyor. Der: Bre ozan nereye gidiyorsun? Ozan der: Bey yiğit düğüne gidiyorum. Beyrek der: Düğün kimin? Yalancı oğlu Yaltacuğun dedi. Bre kimin nesini alıyor dedi. Ozan der: Han Beyreğin adaklısını alıyor dedi. Beyrek der: Bre ozan kopuzunu bana ver atımı sana vereyim, sakla, geleyim değerini getireyim alayım dedi. Ozan der: Avazım kısılmadan, sesim kalınlaşmadan bir attır elime geçti, götüreyim saklayayım dedi. Ozan kopuzu Beyreğe verdi.

Beyrek kopuzu aldı, babasının yurduna yakın geldi. Baktı gördü ki bir kaç çobanlar yolun kenarını almışlar ağlıyorlar, hem durmayıp taş yığıyorlar. Beyrek der: Bre çobanlar, bir kişi yolda taş bulsa yabana atar, siz bu yolda bu taşı niçin yığıyorsunuz? Çobanlar der: Bre sen seni bilirsin, bizim halimizden haberin yok dediler. Bre ne haliniz vardır. Çobanlar der: Beyimizin bir oğlu var idi, on altı yıldır ki ölüsü dirisi haberini kimse bilmez. Yalancı oğlu Yaltacuk derler, ölüsü haberini getirdi, adaklısını ona verir oldular, gelir burdan geçer, vuralım onu, ona varmasın, eşine dengine varsın dediler. Beyrek der: Bre yüzünüz ak olsun, ağanızın ekmeği size helâl olsun dedi.

Oradan babasının yurduna geldi. Meğer evlerinin önünde bir büyük ağaç var idi. Dibinde bir güzel pınar var idi. Beyrek baktı gördü kim küçük kız kardeşi pınardan su almağa geliyor, kardeş

Beyrek diye ağlıyor feryat ediyor, toyun düğünün kara oldu diye ağlıyor. Beyreğe müthiş ayrılık acısı çöktü, dayanamadı, boncuk boncuk gözünün yaşı akıp gitti. Çağırarak burada söyler, görelim hanım ne söyler:

Beyrek der:

Bre kız ne ağlıyorsun ne bağırıyorsun ağabey diye
Yandı bağrım yakıldı içim
Senin ağabeyin yok mu olmuştur
Yüreğine kaynar yağlar mı dökülmüştür
Kara bağrın mı sarsılmıştır
Ağabey diye ne ağlıyorsun ne bağırıyorsun
Yandı bağrım yakıldı içim
Karşı yatan kara dağı sorar olsam yaylak kimin
Soğuk soğuk sularını sorar olsam içme kimin
Tavla tavla koç atları sorar olsam binek kimin
Katar katar develeri sorar olsam yük taşıyıcı kimin
Ağıllarda akça koyunu sorar olsam şölen kimin
Karalı mavili otağı sorar olsam gölge kimin
Ağız dilden kız işi haber bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi. Kız der:

Çalma ozan söyleme ozan
Yaslı ben kızın nesine gerek
Karşı yatan kara dağı sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin yaylası idi

Ağabeyim Beyrek gideli yaylayanım yok
Soğuk soğuk sularını sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin içmesi idi
Ağabeyim Beyrek gideli içenim yok
Tavla tavla koç atları sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin bineği idi
Ağabeyim Beyrek gideli binenim yok
Katar katar develeri sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin yük taşıyıcısı idi
Ağabeyim Beyrek gideli yükleyenim yok
Ağıllarda akça koyunu sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin şöleniydi
Ağabeyim Beyrek gideli şölenim yok
Karalı mavili otağı sorar olsan
Ağabeyim Beyreğindir
Ağabeyim Beyrek gideli göçenim yok

Yine kız der:

Bre ozan
Karşı yatan kara dağdan geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Taşkın taşkın suları aşıp geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Ağır adlı şehirlerden geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Bre ozan gördün ise söyle bana
Kara başım kurban olsun ozan sana

dedi. Kız gene der:

Karşı yatan kara dağım yıkılmıştır
Ozan senin haberin yok
Gölgeli koca ağacım kesilmiştir
Ozan senin haberin yok
Çalma ozan söyleme ozan
Yaslı ben kızın nesine gerek ozan
Önünde düğün var düğüne varıp öt

dedi. Beyrek bundan geçti, büyük kız kardeşlerinin yanına geldi. Baktı gördü kız kardeşleri karalı mavili oturuyorlar. Çağırıp Beyrek söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Sabah sabah yerinden kalkan kızlar
Ak otağı bırakıp kara otağa giren kızlar
Ak çıkarıp kara giyen kızlar
Bağır gibi katılaşan yoğurttan ne var
Kara saç altında kül ekmeğinden ne var
Deri yaygıda ekmekten ne var
Üç gündür yoldan geldim doyurun beni
Üç güne varmasın Allah sevindirsin sizi

dedi. Kızlar vardılar yemek getirdiler. Beyreğin karnını doyurdular. Beyrek der: Ağabeyinizin başı ve gözü sadakası eski kaftanınız var ise giyeyim düğüne varayım, düğünde elime kaftan verirler, tekrar kaftanınızı geri vereyim dedi. Vardılar, Beyreğin kaftanı var imiş, buna verdiler. Aldı giydi, boyu boyuna, beli beline, kolu koluna yakıştı. Büyük kız kardeşi bunu Beyreğe benzetti, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Söylemiş, görelim hanım

ne söylemiş:

Kara süzme gözlerin fersizleşmeseydi
Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana
Yüzünü kara saç örtmeseydi
Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana
Sağlam sağlam bileklerin solmasaydı
Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana
Sallana sallana yürüyüşünden
Aslan gibi duruşundan
Arkaya dönüp bakışından
Ağabeyim Beyreğe benzetiyorum ozan seni
Sevindirdin yerindirme[1] ozan beni

dedi. Kız bir daha söylemiş

Çalma ozan söyleme ozan
Ağabeyim Beyrek gideli bize ozan geldiği yok
Üstümüzden kaftanımızı aldığı yok
Başımızdan örtümüzü aldığı yok
Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok

dedi. Beyrek der: Gördün mü, kızlar bu kaftan ile beni tanıdılar, kudretli Oğuz beyleri de tanırlar dedi. Göreyim Oğuz'da benim dostum düşmanım kimdir dedi, kaftanı sıyırdı, kaldırdı kızların üstüne atı verdi. Ne siz kalın, ne Beyrek kalsın, bir eski kaftan verdiniz, benim beynimi aldınız diyip vardı bir eski deve çuvalı buldu, deldi boynuna geçirdi, kendisini deliliğe verdi. Sürdü düğüne geldi.

Gördü düğünde güveyi ok atıyor. Kara Göne oğlu Budak, Kazan Bey oğlu Uruz, beyler başı Yigenek, Gaflet Koca oğlu Şir

*(1) Mahzun etme.*

Şemseddin, kızın kardeşi Deli Karçar beraber ok atıyorlardı. Ne zaman ki Budak atsa Beyrek elin var olsun diyordu. Yigenek atsa elin var olsun diyordu, Şir Şemseddin atsa elin var olsun diyordu, güveyi atsa elin kurusun, parmakların çürüsün, hay domuz oğlu domuz diyordu, güveylilere kurban ol diyordu. Yalancı oğlu Yaltacuğun hiddeti tuttu, der: Bre Kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi bana bu gibi söz söylemek? Gel bre kavat benim yayımı çek, soksa şimdi boynunu vururum dedi. Böyle diyince Beyrek yayı aldı çekti, kabzasından yay iki parça oldu. Kaldırdı önüne bıraktı, çıplak yerde çayır kuşu vurmak için iyi dedi. Yalancı oğlu Yaltacuk yay ufandığına çok kızdı, der: Bre Beyreğin yayı vardır getirin dedi. Vardılar getirdiler. Beyrek yayı gördüğünde yoldaşlarını andı ağladı, der:

Tul Tulara girdiğim Tulararı
Duharlıyı bıraktığım düşman yurda
Elimde kıl okluklum aygır malı
Aygır verip aldığım ak kirişli sert yayım
Boğa verip aldığım boğma[1] kirişim.
Sıkıntılı yerde koydum geldim
Otuz dokuz arkadaşım iki kervancım

dedi. Sonra Beyrek der: Beyler sizin aşkınıza çekeyim yayı, atayım oku dedi. Meğer güveyinin yüzüğüne nişan alıyorlardı. Beyrek ok ile yüzüğü vurdu paraladı. Oğuz beyleri bunu görünce el ele çaldılar gülüştüler.

Kazan Bey bakıp temaşa ediyordu. Adam gönderdi Beyreği çağırdı. Deli ozan geldi, baş indirdi, bağır bastı, selâm verdi. Beyrek der:

(1) Boğumlu

Sabah erken sapa yerde dikilince ak otağlı
Atlas ile yapılınca mavi gölgelikli
Tavla tavla çekilince yiğit atlı
Çağırıp yardım isteyince bol çavuşlu[2]
Çalkandığında yağ dökülen bol nimetli
Darda kalmış yiğidin arkası
Zavallının biçarenin ümidi
Bayındır Han'ın güveysi
Yırtıcı kuşun yavrusu
Türkistanın direği
Amıt suyunun aslanı
Karacuğun kaplanı
Yağız al atın sahibi
Han Uruz'un babası
Hanım Kazan
Ünümü anla sözümü dinle
Sabah sabah kalkmışsın
Ak ormana girmişsin
Ak kavağın budağından sallayarak geçmişsin
Can yaycığını eğmişsin
Okcağızını kurmuşsun
Adını gelin odası koymuşsun
Sağda oturan sağ beyler
Sol kolda oturan sol beyler
Eşikteki inançlılar
Dipte oturan has beyler
Kutlu olsun devletiniz

*(2) Bekçili, hizmetkârlı, çavuşlu*

dedi. Böyle söyleyince Kazan Bey der: Bre deli ozan benden ne dilersin, çadırlı otağ mı dilersin, kul hizmetçi mi dilersin, altın akçe mi dilersin, vereyim dedi. Beyrek der: Sultanım beni bıraksan da şölen yemeğinin yanına varsam, karnım açtır, doyursam dedi. Kazan der: Deli ozan devletini tepti, beyler bugünkü beyliğim bunun olsun, bırakın nereye giderse gitsin, neylerse eylesin dedi.

Beyrek şölen yemeğinin üzerine geldi. Karnını doyurduktan sonra kazanları tepti, döktü, çevirdi. Yahninin kimini sağına, kimini soluna atar. Sağdan gideni sağ alır, soldan gideni sol alır. Haklıya hakkı değsin, haksıza yüzü karalığı değsin.

Kazan Bey'e haber oldu, sultanım deli ozan hep yemeği döktü dediler, şimdi kadınların yanına varmak istiyor. Kazan der: Bre bırakın kadınların yanına da varsın dedi.

Beyrek kalktı, kadınların yanına vardı. Zurnacıları kovdu, davulcuları kovdu, kimini dövdü, kiminin başını yardı. Kadınların oturduğu otağa geldi, eşiğini tuttu oturdu. Bunu gördü Kazan Bey'in hatunu boyu uzun Burla kızdı, der: Bre kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi teklifsizce benim üzerime gelesin dedi. Beyrek der: Hanım, Kazan Bey'den bana buyruk oldu, bana kimse karışamaz dedi. Burla Hatun der: Bre madem ki Kazan Bey'den buyruk olmuştur, bırakın otursun dedi. Yine döndü Beyreğe der: Bre deli ozan peki maksadın nedir? Der: Hanım maksadım odur ku kocaya varan kız kalksın oynasın, ben kopuz çalayım dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi, ona dediler: Bre Kısırca Yenge kalk sen oyna, ne bilir deli ozan dediler. Kısırca Yenge kalktı, der: Bre deli ozan kocaya varan kız benim dedi, oynamağa başladı. Beyrek kopuz çaldı söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Der :

And içmişim kısır kısrağa bindiğim yok
Binip mukaddes savaşlara vardığım yok
Öküz ardında çobanlar sana bakar
Boncuk boncuk gözlerinin yaşı akar
Sen onların yanına var
Muradını onlar verir belli bil
Seninle işim yok
Kocaya varan kız kalksın
Kol sallayıp oynasın
Ben kopuz çalayım

dedi. Kısırca Yenge, vây bu zeval gelecek deli beni görmüş gibi söylüyor, dedi, vardı yerinde oturdu.

Bu sefer Boğazca Fatma derler bir hatun var idi, kalk sen oyna dediler. Kızın kaftanını giydi, çal bre deli ozan, kocaya varan kız benim, oynayayım dedi. Deli ozan der:

And içeyim bu sefer boğaz[1] kısrağa bindiğim yok
Binip mukaddes savaşlara vardığım yok
Evinizin ardı derecik değil miydi
Köpeğinizin adı Barak değil miydi
Senin adın kırk oynaşlı[2] Boğazca Fatma değil miydi
Daha aybını açarım belli bil

dedi.

Seninle benim oyunum yok
Var yerine otur
Kocaya varan yerinden kalksın
Ben kopuz çalayım
Kol sallayıp oynasın

*(1) Gege.*
*(2) Dostlu.*

dedi. Böyle söyleyince Boğazca Fatma der: Vây deli boğmaca çıkaracak olanca aybımızı kalktı, kalk kız, oynarsan oyna, oynamazsan cehennemde oyna Beyrek'ten sonra başına bu hal geleceğini biliyorduk dedi. Burla Hatun der: Kız kalk oyna, elinden ne gelir dedi.

Banu Çiçek kırmızı kaftanını giydi, ellerini yenine çekti gözükmesin diye, oyuna girdi, dedi. Bre deli ozan çal, kocaya varan kız benim, oynayayım dedi.

Beyrek der:

Ben bu yerden gideli deli olmuş
Pek çok beyaz karlar yağmış dize çıkmış
Han kızının evinde kul halâyık tükenmiş
Maşrapa almış suya varmış
Bileğinden on parmağını soğuk almış
Kızıl altın getirin han kızına tırnak yontun
Ayıplıca han kızı kocaya varmak ayıp olur

dedi. Bunu işitince Banu Çiçek kızdı: Bre deli ozan ben ayıplı mıyım ki, bana ayıp koşuyorsun dedi, gümüş gibi ak bileğini açtı, elini çıkardı. Beyreğin geçirdiği yüzük göründü. Beyrek yüzüğü tanıdı. burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktın mı kız
Kıvranıp dört yanına baktın mı kız
Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız
Kara gözden acı yaşını döktün mü kız
Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız
Sen kocaya varıyorsun altın yüzük benimdir ver bana kız

dedi. Kız der:

Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktığım çok
Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok
Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok
Vardı gelmez bey yiğidim han yiğidim Beyrek diye
ağladığım çok
Seviştiğim Bamsı Beyrek sen değilsin
Altın yüzük senin değildir
Altın yüzükte çok nişan vardır
Altın yüzüğü istiyorsan nişanını söyle

dedi. Beyrek der:

Sabah sabah hankızı yerimden kalkmadım mı
Boz aygırın beline binmedim mi
Senin evinin üzerine yabani geyik yıkmadım mı
Sen beni yanına çağırmadın mı
Seninle meydanda at koşturmadık mı
Senin atını benim atım geçmedi mi
Ok atınca ben senin okunu geriden bırakmadım mı
Güreşte ben seni yenmedim mi
Üç öpüp bir ısırıp
Altın yüzüğü parmağına geçirmedim mi
Seviştigin Bamsı Beyrek ben değil miyim

dedi. Böyle diyince,kız tanıdı bildi ki Beyrek'tir, cübbesi ile çuhası ile Beyreğin ayağına kapandı. Beyreğe dadılar kaftan giydirip donattılar. Hemen kız sıçradı ata bindi. Beyreğin babasına anasına müjdeye koşturup gitti. Kız der:

Halka halka kara dağın yıkılmıştı yüceldi âhir

Kanlı kanlı suların çekilmişti çağladı âhir
Koca ağacın kurumuştu yeşerdi âhir
Yiğit atın ihtiyarlamıştı tay verdi âhir
Kıvıl develerin ihtiyarlamıştı yavru verdi âhir
Ak koyunun ihtiyarlamıştı kuzu verdi âhir
Kayın baba kaynana müjde bana ne verirsiniz

dedi. Beyreğin babası anası der:

Dilin için öleyim gelinciğim
Yoluna kurban olayım gelinciğim
Yalan ise bu sözlerin gerçek olsun gelinciğim
Sağ esen çıkıp gelse
Karşı yatan kara dağlar sana yaylak
Soğuk soğuk suları sana içme olsun
Kulum halâyığım sana cariye olsun
Yiğit atlarım sana binek olsun
Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun
Altın akçem sana harçlık olsun
Penceresi altın otağım sana gölge olsun
Kara başım kurban olsun sana gelinciğim

dedi. Bu sırada beyler Beyreği getirdiler. Kazan Bey der: Müjde Pay Püre Bey oğlun geldi dedi. Pay Püre Bey der: Oğlum olduğunu şundan bileyim, serçe parmağını kanatsın, kanını mendile silsin, gözüme süreyim, açılacak olursa oğlum Beyrek'tir, dedi. Zira ağlamaktan gözleri görmez olmuştu. Mendili gözüne sürünce Allah Taâla'nın kudreti ile gözü açıldı. Babası anası fer-

yat ettiler, Beyreğin ayağına kapandılar, der:

Pencəresi altın otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Görür gözümün aydını oğul
Tutar belimin kuvveti oğul
Kudretli Oğuz imrenileni canım oğul

diyerek çok ağladı, Allah'ına şükürler eyledi.

Yalancı oğlu Yaltacuk bunu işitti. Beyreğin korkusundan kaçtı kendini Dana Sazına attı. Beyrek ardına düştü, kovalaya kovalaya saza düşürdü. Beyrek der: Bre ateş getirin. Getirdiler, sazı ateşi verdiler. Yaltucuk gördü ki yanıyor, sazdan çıktı Beyreğin ayağına kapandı, kılıcı altından geçti Beyrek de suçundan geçti. Kazan Bey der: Gel muradına eriş, Beyrek der: Arkadaşlarımı çıkarmayınca, hisarı almayınca murada erişmem dedi. Kazan Bey, Oğuz'una beni seven binsin dedi.

Kudretli Oğuz beyleri atlandılar, Bayburt Hisarı'na dört nala yetiştiler. Kâfirler de bunları karşıladılar.

Kudretli Oğuz beyleri arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere kodular, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'i yâd ettiler. Gümbür gümbür davullar dövüldü. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Şöklü Melik'i böğürderek Kazan Bey attan yere düşürdü. Kara Tekürü Deli Dundar kılıçladı yere düşürdü. Kara Arslan Melik'i Kara Budak yere düşürdü.Derelerde kâfire kırgın girdi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçti. Beyrek, Yigenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dundar, Kazan oğlu Uruz bey bunlar kaleye yürüyüş ettiler. Beyrek otuz dokuz yiğidinin üzerine geldi, onları sağ ve esen gördü, Allah'a şükreyledi. Kâfirin ki-

lisesini yıktılar yerine mescit yaptılar. Keşişlerini öldürdüler. Ezan okuttular, aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın temizini, kızın güzelini, dokuz katlı işlenmiş süsler elbise, cübbe hanlar hanı Bayındır'a hisse çıkardılar. Pay Püre Bey'in oğlancığı Beyrek, melikin kızını aldı, ak evine ak otağına geri döndü, düğüne başladı.

Bu kırk yiğidin bir kaçına Han Kazan, bir kaçına Bayındır Han kızlar verdiler. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağ dikti. Otuz dokuz kız talihli talihine birer ok attı. Otuz dokuz yiğit okunun ardınca gitti. Kırk gün kırk gece toy düğün eylediler. Beyrek yiğitleri ile murat verdi, murat aldı. Dedem Korkut geldi, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi, bu Oğuzname Beyreğin olsun dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Oğul ile kardeşten ayırmasın. Âhir vaktinde arı imandan ayırmasın. Âmin âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplasın günahınızı adı güzel Muhammet Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!..

## KAZAN BEY OĞLU URUZ BEYİN ESİR OLDUĞU DESTANI BEYAN EDER HANIM HEY

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey yerinden kalkmıştı. Kara yerin üzerine otağlarını diktirmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Altın kadehler, sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, örme saçlı, elleri bileğinden kınalı, parmakları süslü, boyunları birer karış kâfir kızları al şarabı altın kadeh ile kudretli Oğuz beylerine gezdiriyorlardı. Her birinden Ulaş oğlu Salur Kazan içmişti. Elbise, kaftan, çadır, otağ bağışlıyordu, katar katar develer bağışlıyordu. Oğlu Uruz karşısında yaya dayanıp duruyordu. Sağ yanında kardeşi Kara Göne oturmuştu. Sol yanında dayısı Aruz oturmuştu.

Kazan sağına baktı kah kah güldü. Soluna baktı çok sevindi. Karşısına baktı oğlancığını, Uruz'u gördü, elini eline çaldı ağladı. Oğlu Uruz'a bu iş hoş gelmedi. İleri geldi, diz çöktü, babasına çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Ünümü anla benim sözümü dinle ağam Kazan
Sağına baktın kah kah güldün
Soluna baktın çok sevindin
Karşına baktın beni gördün ağladın
Sebep nedir söyle bana
Kara başım kurban olsun babam sana

Söylemez olursan
Kalkarak yerimden ben doğrulurum
Kara gözlü yiğitlerimi beraberimde ben alırım
Kan Akbaza iline ben giderim
Altın haça elimi ben basarım
Papaz cübbesi giyen keşişin elini ben öperim
Kara gözlü kâfir kızını ben alırım
Daha senin yüzüne ben gelmem
Ağladığına sebep ne söyle bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

dedi. Kazan Bey kızardı, oğlanın yüzüne baktı, çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler:

Kazan der:

Beri gel tayım oğul
Sağıma doğru baktığımda kardeşim Kara Göneyi gördüm
Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad kazanmıştır
Soluma doğru baktığımda dayım Aruzu gördüm
Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad kazanmıştır
Karşıma doğru baktığımda seni gördüm
On altı yaşına geldin
Bir gün ola düşeyim öleyim sen kalasın
Yay çekmedin ok atmadın baş kesmedin kan dökmedin

yarınki gün zaman dönüp ben ölüp sen kalınca tacımı tahtımı

sana vermezler diye sonumu andım ağladım oğul dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

A bey baba
Deve kadar büyümüşsün yavrusu kadar aklın yok
Tepe kadar büyümüşsün darı kadar beynin yok

hüneri oğul babadan mı görür öğrenir, yoksa babalar oğuldan mı öğrenir, ne zaman sen beni alıp kâfir hudut boyuna çıkardın, kılıç çalıp baş kestin, ben senden ne gördüm ne öğreneyim dedi. Kazan Bey elini eline çaldı kah kah güldü, der: A beyler Uruz güzel söyledi, şeker yedi, beyler, siz yiyiniz içiniz, sohbetinizi dağıtmayınız, ben bu oğlanı alayım ava gideyim, yedi günlük azık ile çıkayım, ok attığım yerleri, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri, göstereyim, kâfir hudut boyuna, Cığızlara, Ağlağana, Gökçe Dağa alıp çıkayım, sonra oğlana lâzım olur a beyler dedi.

Yağız al atını çektirdi, sıçradı bindi. Üç yüz süslü, işlemeli giyimli yiğit söyledi, beraberinde aldı. Kırk elâ gözlü yiğidini Uruz beraberine aldı. Kazan oğlunu alıp kara dağlar üzerine ava çıktı. Av avladı, kuş kuşladı, yabani geyik yıktı. Yeşil düzlüğe, güzel çimene çadır dikti. Bir kaç gün beyler ile yedi içti.

Meğer Açık Tatyan Kalesi'nden, Ak Saka Kalesi'ndan kâfirin casusu var idi. Bunları görüp teküre geldi, der: Hay ne oturuyorsun, köpeğini havlatmayan, kedini miyavlatmayan alplar başı Kazan oğlancığı ile sarhoş olup yatıyorlar dedi. On altı bin kara elbiseli kâfir ata bindi, Kazan üzerine dört nala yetişti.

Baktılar gördüler altı bölük toz indi. Kimi der: geyik tozudur, kimi der: düşman tozudur. Kazan der: Geyik olsa bir veya iki

bölük olurdu, bu gelen bilmiş olun düşmandır dedi.

Toz yarıldı, güneş gibi ışıldadı, deniz gibi çalkandı, orman gibi karardı, on altı bin ip üzengili, keçe börklü, azgın dinli, kızgın dilli kâfir çıka geldi. Kazan yağız al atını çektirdi, sıçrayıp bindi. Oğlu Uruz gemini çektirdi, büyük cins atını oynattı, karşı geldi, der:

Beri gel ağam Kazan
Deniz gibi kararıp gelen nedir
Ateş gibi ışıldayıp yıldız gibi parlayıp gelen nedir
Ağız dilden beş kelime haber bana
Kara başım kurban olsun babam sana

dedi Kazan der:

Beri gel arslanım oğul
Kara deniz gibi çalkanıp gelen
Güneş gibi ışıldayan gelen
Kâfirin başında miğferidir
Yıldız gibi parlayıp gelen
Kâfirin mızrağıdır
Azgın dinli düşman kâfirdir oğul

dedi Oğlan der: Düşman diye neye derler? Kazan der: Oğul onun için düşman derler ki biz onlara yetişsek öldürürüz, onlar bize yetişse öldürür dedi. Uruz der: Baba içinde bey yiğitleri öldürseler kan sorarlar mı, davalarlar mı? Kazan der: Oğul bin kâfir öldürsen kimse senden kan dâvalamaz, amma azgın dinli kâfirdir, güzel yerde rast geldi, fakat bana sen kötü yerde ayak bağı oldun oğul dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Uruz der:

Beri gel ağam Kazan
Kalkıp da yerimden
Büyük cins atımı saklardım bugün için
Günü geldi
Ak meydanda koşturayım senin için
Alaca ejder sivrisi mızrağımı saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba karın geniş göğüste oynatayım senin için
Kara çelik öz kılıcımı saklardım bugün için
Günü geldi
Pis dinli kâfir başını kestireyim senin için
Yapısı pek demir elbisemi saklardım bugün için
Günü geldi
Yen yakalar diktireyim senin için
Başımdan sağlam miğferler saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba topuz altında deldireyim senin için
Kırk yiğidimi saklardım bugün için
Günü geldi
Kâfir başını kestireyim senin için
Aslan adımı saklardım bugün için
Günü geldi
Yaka tutup kâfir ile uğraşayım senin için
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

dedi. Kazan burada söylemiş, görelim hanam ne söylemiş:

Kazan der:

Oğul oğul ay oğul
Benim ünümü anla sözümü dinle
O kâfirin üçünü alıp birini aşırmaz okçusu olur
Hay demeden başlar kesen cellâdı olur
İnsan etini yahnı kılan aşçısı olur
Sen varacak kâfir değil
Kalkarak yerimden ben doğrulayım
Yağız al atın beline ben bineyim
Gelen kâfir benimdir ben varayım
Kara çelik öz kılıcımı çalayım
Azgın dinli kâfirdir başlarını keseyim
Döne döne savaşayım döne döne çekişeyim
Kılıç çalıp baş kestiğimi gör de öğren
Kara başına düşünce lâzım olur

dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

A bey baba işitiyorum
Amma Arafatta erkek kuzu kurban için
Baba oğul kazanır ad için
Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için
Benim de başım kurban olsun senin için

dedi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kazan der:

Oğul oğul ay oğul
Düşmana girip baş kesmedin
Adam öldürüp kan dökmedin
Elâ gözlü kırk yiğidi beraberinde al
Göğsü güzel koca dağlar başına çık
Benim savaştığımı benim dövüştüğümü
Benim çekiştiğimi benim kılıçlaştığımı
Gör de öğren ve hem bizim için pusuya yat oğul

dedi. Uruz babasının sözünü kırmadı, çekilip geri döndü. Yerden yüce dağlar başına arkadaşlarını alıp çıktı. O zamanda oğul baba sözünü iki eylemezdi, iki eylese o oğlanı kabul eylemezlerdi. Uruz geniş yakadan mızrağını sapladı durdu.

Kazan Bey gördü ki kâfir çok yaklaştı. Atından indi, arı sudan abdest aldı, ak alnını koydu, iki rekât namaz kıldı. Adı güzel Muhammed'i yâda getirdi, kara dinli kâfire göz karattı, haykırdı, at sürdü karşı vardı, kılıç vurdu. Gümbür gümbür davullar dövüldü, burması altın tunç borular çalındı. Ogün kara çelik öz kılıçlar çalındı. O gün kargı dili kayın oklar atıldı, alaca ejder sivri mızraklar batırıldı. O gün namertler kalleşler sopa yer gözetti. O gün baka baka Kazan oğlu Uruz aşka geldi, der:

Beri gelin kırk arkadaşım
Size kurban olsun benim başım

Görüyor musunuz babam Kazan baş kesti, kan döktü, oğlan çocuk yalnız yemek yemeğe gelmez dedi. Babam bu kâfirleri esirgemiş gibi. Beni seven yiğitlerim ne duruyorsunuz, kâfirin bir ucuna at tepelim dedi.

Kara koç atını oynattı Uruz, kâfirin sağına at tepti. Sağlı sollu kâfiri bir güzel dağıttı. Sanki dar yolda dolu düştü veya kara kazın içine şâhin girdi. Kâfirin kanadını bastı dağıttı. Azgın dinli kâfir bunaldı. Oka girdi kovalanan kimse.

Oğlanın büyük cins atını kovaladılar. At yıkıldı. Kâfirler Uruz'un üzerine üşüştü. Uruz'un kırk yiğidi attan indi, alaca kalkan bağını kısarak düğümlediler, kılıç sıyırdılar, Uruz'un üzerine çok savaştılar. Kalabalık korkutur, derin olsa batırır. Yayanın ünidi olmaz. Sağını solunu Uruz'un çevirdiler. Kırk yiğidini şehit ettiler. Oğlanın üzerine düştüler tuttular. Pazusundan ak ellerini bağladılar. Kır urganı ak boynuna taktılar. Yüzü üzerine atarak sürüklediler. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Baba diye ağlattılar, ana diye bağırttılar. Eli bağlı boynu bağlı, yüzü üzerine atıp yürüyü verdiler.

Uruz esir oldu. Kazan'ın haberi yok. Öyle sandı ki düşman yenildi. Atın gemini çevirdi geri döndü. Geldi, oğlunu bıraktığı yerde bulamadı. A beyler oğlan nereye gitmiş olabilir dedi. Beyler der: Oğlan kuş yürekli[1] olur, kaçıp anasına gitmiştir dediler. Kazan karardı, döndü der: Beyler Tanrı bize bir hayırsız oğul vermiş, varayım onu anasının yanından alayım, kılıç ile paralayayım, altı bölük edeyim altı yolun ayrımında bırakayım, bir daha kimse yaban yerde arkadaş koyup kaçmasın dedi. Ve yağız al atını ökçeledi yola girdi.

Evine geldi. Han kızı boyu uzun Burla Hatun Kazan'ın geldiğini işitti, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Oğlancığımın ilk avıdır, kanlı Oğuz beylerini davet edeyim

*(1) Korkak.*

dedi. Han kızı gördü ki Kazan geliyor, toparlanıp yerinden kalktı. Samur[1] cübbesini üzerine aldı. Kazan'a karşı geldi. Göz kapağını kaldırdı Kazan'ın yüzüne doğru baktı, sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını, Uruz'u görmedi. Kara bağrı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Kazan'a söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Beri gel Salur beyi Salur güzelliği
Başımın bahtı evimin tahtı
Han babamın güveyisi
Kadın anamın sevgisi
Babamın anamın verdiği
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Bey yiğidim Kazan
Kalkarak yerinden doğruldun
Oğlun ile yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Göğsü güzel koca dağlar önüne ava çıktın
Boynu uzun büyük geyiğini tutup yıktın
Semiz etini yüklettin geri döndün
İki vardın bir gelirsin yavrum hani
Karanlık gecede bulduğum oğlum hani
Bir beyim görünmez bağrım yanar
Asılan kayalardan Kazan oğlan uçurdun mu
Talı Sazın aslanına yedirdin mi
Yoksa kara dinli kâfire uğrattın mı
Ak ellerini kollarından bağlattın mı

*(1) Derisinden kürk yapılan hayvan.*

Kâfirin önünce yürüttün mü
Dili damağı kuruyup dört yanına baktırdın mı
Kara gözden acı yaşını döktürdün mü
Kadın ana bey baba diye bağırttın mı

dedi. Gene söylemiş:

Der:

Oğul oğul ay oğul
Mürüvvetim oğul
Karşı yatan kara dağımın yükseği oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Sam yelleri esmeden Kazan kulağım çınlıyor
Sarımsak otunu yemeden Kazan içim yanıyor
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor
Kurumuşça göğsümde sütüm oynuyor
Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana

dedi. Anası bir deyiş daha söyledi der:

Kargı mızrak oynatanlar vardı.
Altın mızrak oynatana yarap noldu
Kara koç ata binenler vardı geldi
Büyük cins atlı bir oğula yârap noldu
Hizmetkâr geldi nâip geldi
Yalnız bir oğula yârap noldu
Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
Söylemez olursan yana yana beddua ederim a Kazan sana

dedi. Bir daha söylemiş:

Kuru kuru çaylara su akıttım
Kara elbiseli dervişlere adak verdim
Yanıma doğru baktığımda komşuma iyi baktım
Umanına bekleyenine yemek yedirdim
Aç görsem duyurdum çıplak görsem, donattım
Dilek ile bir oğulu zorla buldum
Yalnız oğul haberini a Kazan söyle bana
Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana

dedi. Bir daha söylemiş:

Karşı yatan kara dağdan
Bir oğul uçurdunsa söyle bana
Kazma ile yıktırayım
Taşkın akan koşan sudan
Bir oğul uçurdunsa söyle bana
Damarlarını tıkatayım
Azgın dinli kâfirlere
Bir oğul tutturdunsa söyle bana
Han babamın yanına ben varayım
Ağır asker bol hazine alayım
Paralanıp cins atımdan inmeyince
Yenim ile alaca kanımı silmeyince
Kol but olup yer yüzüne düşmeyince
Yalnız oğul haberini almayınca
Kâfir yollarından dönmeyeyim

dedi.

Yoksa a Kazan ayağımdan çizmeyi atayım mı
Kara tırnak ak yüzüne çalayım mı
Güz elması gibi al yanaklarımı yırtayım mı
Çemberime alca kanımı dökeyim mi
Ağır feryat senin yurduna salayım mı
Oğul oğul diyerek bağırayım mı
Develerden kızıl deve burdan geçti
Yavruları burdan bağırıp beraber geçti
Deve yavrucuğumu aldırmışım bağırayım mı
Kara koç atlardan cins at burdan geçti
Taycığı kişneyip beraber geçti
Taycığımı aldırmışım kişneyeyim mi
Ağıllardan akça koyun burdan geçti
Kuzucağı meleşip beraber geçti
Kuzucağımı aldırmışım meleyeyim mi
Oğul oğul diye bağırayım mı

dedi. Bir daha söylemiş:

Kalkıp yerimden doğrulayım diyordum
Yelesi kara cins atıma bineyim diyordum
Kudretli Oğuz içine gireyim diyordum
Elâ gözlü gelin alayım diyordum
Kara yerde ak otağlar dikeyim diyordum
Yürüyüp oğulu ulu gelin odasına geçireyim diyordum.
Murat ile maksuda erdireyim diyordum
Murada erdirmedin beni
Kara başımın bedduası tutsun Kazan seni
Bir beyim görünmüyor bağrım yanıyor

Neyledin söyle bana
Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana

dedi.

Anası oğlanın böyle diyince Kazan'ın aklı başından gitti, kara bağrı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, karanlıklı gözleri kan yaş doldu. Der: Güzelim oğul gelse senden mi sorardım, korkma kaygılanma, avdadır, avda kalan oğul için kaygılanma, yedi gün ben Kazan'a mühlet ver, yerde ise oğulu çıkarayım, gökte ise indireyim, bulursam buldum, bulmaz isem Tanrı verdi Tanrı aldı neyleyim, gelip kara feryadı seninle beraber eyleyeyim dedi. Han kızı der: Kazan oğlanın avda olduğunu şundan bileyim ki yorgun atınla, körelmiş mızrağınla ardına düşesin dedi.

Kazan geri döndü, geldiği yolu takip edip koşturdu, geceyi gündüze kattı. Anası duymadan el altından buyurdu. Doksan tümen genç Oğuz ardımca gelsin, oğlan esirdir beyler bilsin dedi.

O yere geldi ki düşman yenilmişti. Gördü oğlunun elâ gözlü kırk yiğidi öldürülmüş, büyük cins atı oğlanın oklanmış yatıyor. Ceset arasında oğlancığının cesedini bulmadı, altınlıca kamçısını buldu. İyice bildi ki oğlu kâfire esirdir.

Ağladı.

Kara dağımın yükseği oğul
Kanlı suyumun taşkını oğul
İhtiyarlık vaktimde aldırdığım yalnız oğul

dedi bağırdı: Kâfirin izini izledi.

Kanlı Kar Derbent'te kâfir de konmuştu. Oğlana kara çoban keçesi giydirmişlerdi kapı eşiği üzerinde çoprazlama bı-

rakmışlardı. Giren basıyor, çıkan basıyordu. Eski düşman tatar oğlu elimize girmişken ceza ile öldürelim diyerek kapı eşiği üzerinde çaprazlama koymuşlardı.

Bu sırada Han Kazan yetişti. Yağız al atını oynattı. Kâfir, Kazan'ın geldiğini gördü, ürktü. Kimi atına biniyor, kimi zırh giyiyor. Oğlan başını kaldırdı, der: Bre kâfir ne haldır? Kâfir der: Baban geldi, tutalım diyoruz. Oğlan der:

Aman bre kâfir aman
Tanrının birliğine yoktur güman[1]

Kâfirler oğlana aman verdiler, elini çözdüler, gözünü açtılar. Babasına oğlan karşı geldi. Söyler, görelim hanım ne söylemiş:

Uruz der:

Beri gel a bey baba
Nereden bildin benim esir olduğumu
Ak ellerimin ardına bağlandığını
Kıl sicimin ak boynuma takıldığını
Kara gözlü yiğitlerimin öldürüldüğünü
Sen gelmeden baba kâfirler konuştular
Yağız al atlı Kazan'ı tutun
Pazusundan ak ellerini bağlayın
Birdenbire güzel başını kesin
Alca kanını yeryüzüne dökün
Oğlu ile ikisini bir yerde öldürün
Ocağını söndürün diye söyleştiler
Hanım baba korkarım
Koştururken yağız al atını kaydırasın
Savaştığın vakit kendini tutturasın

(1) Şüphe.

Birdenbire güzel başını kestiresin
Ak bürçekli anam oğul derken
Başımın bahtı Kazan diye ağlatasın
Çekilerek baba geri dön
Altın otağına sürüp var
İhtiyarcık olmuş anama ümit ol
Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma
İhtiyarcık olmuş anamı sızlatma
Oğul için baba ölmek ayıp olur
Yaradan hakkı için baba
Geriye dön eve var
İhtiyarcık anam karşı gelse
Beni sana sorsa
Baba doğru haber ver
Gördüm senin oğlun esir de
Pazusundan ak elleri bağlı de
Kara kıldan sicim boynuna takılı de
Kara domuz damında yatıyor de
Kıl çoban keçesi boyuncuğunu sürtüyor de
Ağır ayak bağı topukçuğunu vuruyor de
Yanmış arpa ekmeği acı soğan övünü de
Benim anam benim için kaygılanmasın
Bir ay baksın
Bir ayda varmazsam iki ay baksın
İki ayda varmazsam üç ay baksın
Üç ayda varmazsan öldüğümü o vakit bilsin
Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin
El kızı helâllime izin versin
Bana sakladığı gelin odasına başkası girsin
Anam benim için mavi giyip kara sarınsın

Kudretli Oğuz ilinde yasımı tutsun
Benim başım senin yoluna kurban olsun
Geri dön baba

dedi. Oğlan bir daha söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Karşı yatan kara dağlar esen olsa el yaylar
Kara kanlı sular esen olsa çoşup taşar
Kara koç atlar esen olsa tay doğurur
Develerde kızıl deve esen olsa yavru verir
Ağıllarda akça koyun esen olsa kuzu verir
Bey erenler esen olsa oğlu doğar
Sen esen ol anam esen olsun
Benden daha iyi Kadir size oğul versin
Ak sütünü anam bana helâl eylesin
Savaşma çekilip dön baba geri

dedi. Han Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Oğul oğul ay oğul
Karşı yatan kara dağımın yükseği oğul
Güçlü belimin kuvveti canım oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Şafak vakti yerimden kalktığım senin için
Yağız al atımı yormuşum senin için
Ak giyimime kir eklendi senin için
Benim başım kurban olsun canım oğul senin için

Sen gideli ağlamam gökte iken yere indi
Gümbür gümbür davullar dövülmedi
Ağır ulu divanım toplanmadı
Seni bilen bey oğulları ak çıkardı kara giydi
İhtiyarcık anan kan yaş döktü
Ak sakallı baban dertli oldu
Dönerek buradan oğul eve varsam
Akça yüzlü anan karşı gelip oğul dese
Ak ellerini ardına bağlı diyeyim mi
Ak boynunda kıl urgan takılı diyeyim mi
Benim namusum nereye varır oğul
Kıl çoban keçesi boyuncuğunu sürtüyor diyeyim mi
Ağır ayak bağı topukçuğunu vuruyor diyeyim
Arpa ekmeği acı soğan övüncüğü diyeyim mi

Kazan gene der:

Karşı yatan kara dağlar ihtiyarlasa
Otu bitmez el yaylamaz
Akıntılı güzel sular ihtiyarlasa çoşup taşmaz
Develer ihtiyarlasa yavru vermez
Kara koç atlar ihtiyarlasa tay vermez
Er yiğitler ihtiyarlasa oğlu olmaz
Baban yaşlı anan yaşlı
Senden daha iyi Kadir bize oğul vermez
Verse dahi senin yerini tutamaz
Asumanlı gökte kara bulut olup
Kâfirin üzerine gürleyelim

Ak yıldırım olup şakıyayım
Kâfiri kamış gibi ateş olup yandırayım
Dokuzunu bir yerine saydırayım
Vuruşmayla dövüşmeyle âlemi doldurayım
Yaradan Allahtan medet

dedi. Yağız al atından indi. Akıp giden arı sudan abdest aldı. Ak alnını yere kodu, namaz kıldı. Ağladı, kadir Tanrı'dan dilek diledi, yüzünü yere sürdü.

Muhammede salâvat getirdi, deve gibi bağırdı, arslan gibi kükredi, nara atıp haykırdı, yapayalnız kâfire at tepti, kılıç vurdu. Döne döne bir zaman güzel savaş eyledi. Kâfiri bastırayım dedi, bastıramadı. Bir saatte kâfire üç kerre at tepti. Birden göz kapağına kılıç dokundu. Kara kanı şırıldadı gözüne indi. Kendisini sarp yerlere attı. Görelim şimdi Yaradan neyledi?

Meğer hanım boyu uzun Burla Hatun oğlancığını andı, kararı kalmadı. Kırk ince belli kız çocuğu ile kara aygırını çektirdi, sıçrayıp bindi, kara kılıcını kuşandı. Başımın tacı Kazan gelmedi diye izini izledi gitti.

Gele gele Kazan'a yakın geldi. Kazan helâllisini tanımadı. Han kızının üzerine geldi, der:

Kara aygırın gemini bana çek yiğit
Dikkat edip yüzüme bak yiğit
Altındaki kara aygırı bana ver yiğit
Elindeki sivri mızrağını
Yanındaki mavi çeliğini bana ver yiğit
Bu günümde ümit ol bana

Kale ülke vereyim sana

dedi. Hatun der:

Karşıma geçip yiğit benim ne bağırıyorsun
Geçmiş benim günümü ne hatırlatıyorsun
Kalkarak yerinden doğrulan Kazan
Kara gözlü atın beline binen Kazan
Hücum edip kara dağımı yıkan Kazan
Gölgeli koca ağacımı kesen Kazan
Bıçak alıp kanatlarımı kıran Kazan
Yalnızca oğlum Uruza kıyan Kazan
At üstünde beklemeyip koşturan Kazan
Senin belin ölmüş
Üzengiyi toplamayan dizin ölmüş
Han kızı helâllini tanımayan gözün ölmüş
Bunalmışsın sana nolmuş
Çal kılıcını yetiştim Kazan

Bu sırada Oğuz yiğitleri bir bir yetişti. Görelim hanım kimler yetişti:

Kara dere ağzında Kadir veren, kara boğa derisinden beşiğinin örtüsü olan, hiddeti tutunca kara taşı kül eyleyen, kara bıyığını yedi yerde ensesinde düğümleyen, Kazan'ın kareşi Kara Göne dört nala yetişti. Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim hanım kimler yetişti: Demirkapı Derbendindeki demir kapıyı kapıp alan, altmış tutam alaca mızrağının ucunda er böğürten, Kazan gibi pehlivanı bir savaşta üç kerre atından yıkan, Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar dört nala ye-

tişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Varıp destursuzca Bayındır Han'ın düşmanını bastıran, altmış bin kâfire kan kusturan, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, Yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan, apalaca gelin odasına karşı gelen, Kudretli Oğuz imrenileni, Kazan Bey'in inançlısı, boz aygırlı Beyrek dörte nala yetişti. Çal kılıcını hanım Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Dönüp baksa çalımlı, kartal hünerli, süslü, eklem kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğuz beylerini bir bir attan yıkan, Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti:Yirmi dört boyunu okşayan Deli Dundar yetişti. Onun ardınca bin kavim başları Düger yetişti. Onun ardınca bin Bügdüz başları Emen yetişti. Onun ardınca dokuz ihtiyar başları Aruz yetişti. Saymakla Oğuz beyleri tükense olmaz, Kazan'ın beyleri hep yetişti, başına toplandı.

Arı sudan abdest aldılar, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdiler. Teklifsizce kâfire at sürdüler, kılıç vurdular. O gün ciğerinde olan er yiğitler belirdi. O gün nâmertler sapa yer gözetti. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Kıyametin bir günü oldu. Bey hizmetkârdan, hizmetkâr beyden ayrıldı. Dış Oğuz beyleri ile Dundar sağa at tepti. Kahraman yiğitleri ile Kara Budak sola at tepti. Kazan kendisi merkeze at tepti. Tekür ile Şökli Melik'e havale oldu, böğürterek attan yere yıktı, alca kanını yer yüzüne döktü. Sağ tarafta Kara Tüken Melik'e Dundar karşı geldi, kılıçladı yere yıktı. Sol tarafta Buğacık

Melik'e Kara Budak karşı geldi, mızraklayıp yere yıktı, kıpırdatmadan başını kesti. Boyu uzun Burla Hatun kara tuğunu kâfirin kılıçladı yere düşürdü. Tekür yenildi. Kâfir kaçtı. Derelerde kâfire kırgın girdi. On beş bin kâfir, kimisi öldürüldü, kimisi tutuldu.

Kazan oğlunun üzerine geldi. İndi, elini çözdü. Kucaklaşıp baba ile oğul görüştü. Üç yüz yiğit Oğuz'dan şehit oldu. Kazan oğlancığını kurtardı, geri döndü. Gaza mübarek oldu. Oğuz beyleri ganimet aldı.

Akça Kale Sürmeliye gelip Kazan kırk otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk evli kul ile kırk cariyeyi oğlunun başına çevirdi, âzât eyledi. Kahraman yiğitlere kale ülke verdi, cübbe çuha verdi. Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çaldı, bu Oğuznâmeyi düzdü koştu, böyle dedi.

Şimdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Ahir son ucu ölümlü dünya

Du edeyim hanım: Yerli kara dağın yıkılmasın. Gölgeli kaba ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Koşarken ak boz atın sendelemesin. Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin. Allah'ın veriği ümidin kesilmesin. Âhir sonu arı imandan ayırmasın. Ak anlında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Derlesin toplasın günahınızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey!...

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL DESTANINI BEYAN EDER HANIM BEY

Meğer hanım, Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi bir er var idi. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçeninden otuz üç akçe alırdı, geçmeyeninden döve döve kırk akça alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın der, benim erliğim, bahadırlığım, kahramanlığım, yiğitliğim Ruma, Şama gitsiin, ün salsın der idi.

Meğer bir gün köprüsünün yanında bir bölük oba konmuştu. O obada bir iyi güzel yiğit hasta düşmüştü. Allah'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine dehşetli kara feryat koptu.

Ansızın Deli Dumrul dört nala yetişti. Der: Bre kavatlar, ne ağlıyorsunuz, benim köprümün yanında bu gürültü nedir, niye feryat ediyorsunuz dedi. Dediler: Hanım, bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz dediler. Deli Dumrul der: Bre yiğidinizi kim öldürdü? Dediler: Vallah bey yiğit, Allah Taâla'dan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı. Deli Dumrul der: Bre Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alıyor, yâ kadir Allah, birliğin varlığın hakkı için Azrail'i benim gözüme göster, savaşayım, çekişeyim, mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın dedi. Çekildi döndü Deli Dumrul evine geldi.

Hak Taâla'ya Dumrul'un sözü hoş gelmedi. Bak bak, bre deli

kavat benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor, benim ulu dergâhımda[1] gezsin benlik eylesin dedi. Azrail'e buyruk eyledi kim yâ Azrail, var ve o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, dedi, canını hırıldat al dedi.

Deli Dumrul kırk yiğit ile yiyip içip otururken ansızın Azrail çıka geldi. Azrail'i ne çavuş gördü ne kapıcı. Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık oldu. Çağırıp Deli Dumrul söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Bre ne heybetli ihtiyarsın
Kapıcılar seni görmedi
Çavuşlar seni duymadı
Benim görür gözlerim görmez oldu
Tutar benim ellerim tutmaz oldu
Titredi benim canım cûşa geldi
Altın kadehim elimden yere düştü
Ağzımın içi buz gibi
Kemiklerim tuz gibi oldu
Bre sakalcığı akça ihtiyar
Gözceğizi fersiz ihtiyar
Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana
Kazam belâm dokunur bugün sana

dedi. Böyle diyince Azrail'in hiddeti tuttu, der:

Bre deli kavat

*(1) Eşiğimde, huzurumda*

Gözümün fersiz olduğunu ne beğenmiyorsun
Gözü güzel kızların gelinlerin canını çok almışım
Sakalımın ağardığını ne beğenmiyorsun
Ak sakallı kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım
Sakalımın ağarmasının mânası budur

dedi. Bre deli kavat övünüyordun: Al kanatlı Azrail benim elime geçse, öldüreydim, güzel yiğidin canını onun elinden kurtaraydım diyordun, şimdi bre deli geldim ki senin canını alayım, verir misin yoksa benimle cenk eder misin dedi. Deli Dumrul der: Bre, al kanatlı Azrail sen misin dedi. Evet benim dedi. Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun dedi. Evet ben alıyorum dedi. Bre Azrail, ben seni geniş yerde istiyordum, dar yerde iyi elime girdin değil mi dedi. Ben seni öldüreyim, güzel yiğidin canını kurtarayım dedi.

Kara kılıcını sıyırdı eline aldı, Azrail'e çalmağa hamle kıldı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. İnsan oğlunun ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü. Der: Yiğitlerim Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı dar bacadan kaçtı, mademki benim elimden güvercin gibi kuş oldu uçtu, ben onu bırakır mıyım doğana aldırmayınca dedi.

Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin öldürdü. Döndü, evine gelirken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u kaldırdı yere vurdu. Kara başı bunaldı, darda kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Demin mırıldanıyordu, şimdi hırıldanmağa başladı.

Der:

Bre Azrâil aman
Tanrının birliğine yoktur güman[1]
Ben seni böyle bilmezdim
Hırsız gibi can aldığını duymazdım
Tepesi büyük büyük bizim dağlarımız olur
O dağlarımızda bağlarımız olur
O bağların kara salkımlı üzümü olur
O üzümü sıkarlar al şarabı olur
O şaraptan içen sarhoş olur
Şaraplıydım duymadım
Ne söyledim bilmedim
Beylikten usanmadım yiğitliğe doymadım
Canımı alma Azrâil medet

dedi. Azrail der: Bre deli kavat bana ne yalvarıyorsun, Allah Taâla'ya yalvar, benim de elimde ne var, ben de bir emir kuluyum dedi. Deli Dumrul der: Peki ya can veren can alan Allah Taâla mıdır? Evet odur dedi. Döndü Azrail'e, peki ya sen ne eylemekli belâsın, sen aradan çık, ben Allah Taâla ile haberleşeyim dedi. Deli Dumrul burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Güzel Tanrı
Nice cahiller seni gökte arar yerde ister

(1) Şüphe.

Sen bizzat müminlerin gönlündesin
Dâim duran cebbar Tanrı
Baki kalan settar Tanrı
Benim canımı alacaksan sen al
Azrâile almağa bırakma

dedi. Allah Taâla'ya Deli Dumrul'un burada sözü hoş geldi. Azrail'e nidâ eyledi(1) ki madem deli kavat benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı, yâ Azrail, Deli Dumrul can yerine can bulsun, onun canı âzât olsun der. Arail der: Bre Deli Dumrul Allah Taâla'nın emri böyle oldu ki Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı âzât olsun dedi. Deli Dumrul der: Ben nasıl can bulayım, yalnız, bir ihtiyar babam, bir ihtiyar anam var, gel gidelim, ikisinden biri belki canını verir, al, benim canımı bırak dedi.

Deli Dumrul sürdü babasının yanına geldi. Babasının elini öpüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ak sakallı aziz izzetli canım baba
Biliyor musun neler oldu
Küfür söz söyledim
Hak Taâlaya hoş gelmedi
Gök üzerinde al kanatlı Azrâile emreyledi
Uçup geldi
Benim akça göğsümü bastırıp kondu
Hırıldatıp tatlı canımı alır oldu
Baba senden can dilerim verir misin
Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın
Babası der:

*(1) Seslendi.*

Oğul oğul ay oğul
Canımın parçası oğul
Doğduğunda dokuz erkek deve kestiğim aslan oğul
Penceresi altın otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Karşı yatan kara dağım gerek ise
Söyle gelsin Azrâilin yaylası olsun
Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise
Ona binek olsun
Katar katar develerim gerek ise
Ona yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda akça koyunum gerek ise
Kara mutfak altında onun şöleni olsun
Altın gümüş para gerek ise
Ona harçlık olsun
Dünya tatlı can aziz
Canımı kıyamam belli bil
Benden aziz benden sevgili anandır
Oğul anana var

dedi. Deli Dumrul babasından yüz bulmayıp sürdü anasına geldi. Der:

Ana biliyor musun neler oldu
Gök yüzünden al kanatlı Azrâil uçup geldi
Benim akça göğsümü
Hırıldatıp canımı alır olur
Babamdan can diledim ana vermedi

Senden can dilerim ana
Canını bana verir misin
Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın
Acı tırnak ak yüzüne çalar mısın
Kargı gibi kara saçını yolar mısın ana

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Anası der:

Oğul oğul ay oğul
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul
On ay diyince dünya yüzüne getirdiğim oğul(1)
Dolma beşiklerle beledığim oğul(2)
Dolu dolu ak sütümü emzirdiğim oğul
Akça burçlu hisarlarda tutulaydın oğul
Pis dinli kâfir elinde esir olaydın oğul
Altın akçe gücüne dayanarak seni kurtaraydım oğul
Yaman yere varmışsın varamam
Dünya tatlı can aziz
Canımı kıyamam belli bil

dedi, anası da canını vermedi. Böyle diyince Azrâil geldi Deli Dumrul'un canını almağa. Deli Dumrul der:

Bre Azrâil aman
Tanrının birliğine yoktur güman

Azrâil der: Bre deli kavat daha ne aman diliyorsun, ak sakallı babanın yanına vardın can vermedi, ak bürçekli ananın yanına vardın can vermedi, daha kim verecek dedi. Deli Dumrul der

*(1 - 2) Aslında bu iki mısraın yerleri değişiktir.*

Hasretlim vardır, buluşayım dedi. Azrâil der: Bre deli hasretlin kimdir? Der: El kızı helâllim var, ondan benim iki oğlancığım var, emanetim var, ısmarlayacağım onlara, ondan sonra benim canımı alasın dedi.

Sürdü helâllisinin yanına geldi, der:

Biliyor musun neler oldu
Gök yüzünden al kanatlı Azrâil uçup geldi
Benim beyaz göğsümü bastırıp kondu
Benim tatlı canımı alır oldu
Babama ver dedim can vermedi
Anama vardım can vermedi
Dünya şirin can tatlı dediler
Şimdi
Yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun
Soğuk soğuk sularım sana içme olsun
Tavla tavla koç atlarım sana binek olsun
Penceresi altın otağım sana gölge olsun
Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda beyaz koyunum sana şölen olsun
Gözün kimi tutarsa
Gönlün kimi severse
Sen ona var
İki oğlancığı öksüz koyma

dedi. Kadın burada söylemiş, görelim bakalım hanım ne söylemiş:

Der:

Ne diyorsun ne söylüyorsun

Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Koç yiğidim şah yiğidim
Tatlı damak verip öpüştüğüm
Bir yastıkta baş koyup emiştiğim
Karşı yatan kara dağları
Senden sonra ben neyleyim
Yaylar olsam benim mezarım olsun
Soğuk soğuk sularını
İçer olsam benim kanım olsun
Altın akçeni harcar olsam benim kefenim olsun
Tavla tavla koç atını
Biner olsam benim tabutum olsun
Senden sonra bir yiğidi
Sevip varsam beraber yatsam
Alaca yılan olup beni soksun
Senin o nâmert anan baban
Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar
Arş şahit olsun sekizinci kat gök şahit olsun
Yer şahit olsun gök şahit olsun
Kadir Tanrı şahit olsun
Benim canım senin canına kurban olsun

dedi, razı oldu.

Azrail hatunun canını almağa geldi. insan oğlunun ejderhası eşine kıyamadı. Allah Taâla'ya burada yalvarmış, görelim nasıl yalvarmış:

Der:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Güzel Tanrı
Çok cahiller seni gökte arar yerde ister
Sen bizzat müminlerin gönlündesin
Dâim duran cebbar Tanrı
Ulu yollar üzerine
İmaretler(1) yapayım senin için
Aç görsem donatayım senin için
Alırsan ikimizin canını beraber al
Bırakırsan ikimizin canını beraber bırak
Keremi çok kadir Tanrı

dedi. Hak Taâla'ya Deli Dumrul'un sözü hoş geldi. Azrail'e emreyledi: Deli Dumrul'un babasının anasının canını al, o iki helâlliye yüz kırk yıl ömür verdim dedi. Azrail de babasının anasının derhal canını aldı. Deli Dumrul yüz kırk yıl daha eşi ile ömür sürdü.

Dedem Korkut gelip destan söyledi deyiş dedi. Bu destan Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alnı açık cömert erenler dinlesin dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kadir Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, olsun kabul. Derlesin toplasın günahımızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey!...

***(1) Hayır evi fakirlere yemek verilen yer.***

## KANGLI KOCA OĞLU KAN TURALI DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY

Oğuz zamanında Kanglı Koca derlerdi bir gürbüz er var idi. Yetişmiş bir yiğit oğlu var idi adına Kan Turalı derlerdi.

Kanglı Kocar der: Dostlar, babam öldü ben kaldım, yerini yurdunu tuttum, yarınki gün ben öleceğim oğlum kalacak, bundan iyisi yoktur ki[1] gözüm görürken oğul gel seni evlendireyim dedi. Oğlan der: Baba mademki beni evlendireyim diyorsun, bana lâyık kız nasıl olur? Kan Turalı der: Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış ban baş getirmiş olmalı dedi. Kanglı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, bir yiğit bahadır istermişsin, onun arkasında yiyesin içesin hoş geçesin[2]. Der: Evet canım baba öyle isterim, ya varasın bir cici bici türkmen kızını alasın, birenbire kayayım üzerine düşeyim, karnı yırtılsın dedi. Kanglı Koca der: Oğul kız görmek senden, mal rızk vermek benden dedi.

Böyle diyince yiğitler ejderhası Kan Turalı yerinden kalktı. Kırk yiğidini yanına aldı. İç Oğuz'u gördü, kız bulamadı. Çekildi geri döndü, evlerine geldi. Babası der: Oğul kız buldun mu? Kan Turalı der: Yıkılsın Oğuz elleri, bana yarar kız bulamadım baba dedi. Babası der: Hey oğul kız dileyip varan böyle varmaz. Kan Turalı der: Ya nasıl varır baba dedi. Kanglı Koca der: Oğul sabah

*(1) En iyisi*
*(2) Gününü gün edesin.*

varıp öğlen gelmek olmaz, öğlen varıp akşam gelmek olmaz, oğul sen mala dört elle sarıl, yığ, ben sana kız aramağa gideyim dedi.

Kanglı Koca sevine kıvana kalktı. Ak sakallı çok yaşlı[1] ihtiyarları yanına aldı. İç Oğuz'a girdi, kız bulamadı. Dolandı Dış Oğuz'a girdi, bulamadı. Dolandı Tırabuzan'a geldi.

Meğer Tırabuzan tekürünün[2] bir fevkalâde güzel dilber kızı var idi. Sağına soluna iki çift yay çekerdi. Attığı yere düşmezdi. O kızın üç canavar kalınlığı kaftanlığı[3] var idi. Kim o üç canavarı bastırsa yense öldürse kızımı ona veririm diye vâd eylemişti. Bastıramasa başını keserdi. Böylelikle otuz iki kâfir beyinin oğlunun başı burç bedeninde kesilip asılmıştı. O üç canavarın biri kükremiş aslan idi, biri kara boğa idi, biri de kara erkek deve idi. Bunların her birisi bir ejderha idi. Bu otuz iki baş ki burçta asılmıştı, kükremiş aslan ile kara erkek devenin yüzünü görmemişti, ancak boğa boynuzunda helâk olmuşlardı.

Kanglı Koca bu başları ve bu canavarları gördü, başında olan bit ayağına toplandı[4]. Der: Varayım oğluma haber vereyim, hüneri var ise gelsin alsın, yoksa evdeki kıza razı olsun dedi.

At ayağı çabuk[5] ozan dili çevik olur. Kanglı Koca giderek geldi Oğuz'a çıktı. Kan Turalı'ya haber oldu, baban geldi dediler. Kırk yiğit ile babasına karşı vardı. Elini öptü, der: Canım baba bana yarar kız buldun mu? Der: Buldum oğul hünerin var ise dedi. Kan Turalı der: Altın akçe mi ister, katır deve mi ister? Babası der: Oğul hüner gerek hüner dedi. Kan Turalı der: Baba yelesi kara cins atıma eyer vurayım, kanlı kâfir eline akın edeyim,

*(1) Pir*
*(2) Melikinin, kâfir beyinin, tekfurunun.*
*(3) Başlığı çeyizliği*
*(4) Korkudan ve hayretten dona kaldı.*
*(5) Yel gibi*

baş keseyim, kan dökeyim, kâfire kan kusturayım, kul hizmetçi getireyim, hüner göstereyim. Kanglı Koca der: Hay canım oğul hüner dediğim o değil. O kız için üç canavar beslemişler. Kim ki o üç canavarı bastırır, o kızı ona verirler. Bastırıp öldürmese onun başını keserler burca asarlar. Kan Turalı der: Baba bu sözü sen bana dememeliydin, mademki dedin, elbette varmalıyım, başıma kakınç, yüzüme dokunç[1] olmasın, kadın ana bey baba esen kalın dedi. Kanglı Koca der: Gördün mü ben bana nettim, oğlana korkunç haberler vereyim, belki gitmez döner dedi. Kanglı Koca burada söylemiş, görelim bakalım hanım ne söylemiş:

Der:

Oğul senin varacağın yerin
Dolamaç dolamaç yolları olur
Atlı batıp çıkamaz onun balçığı olur
Alaca yılan sökemez onun ormanı olur
Gök ile boy ölçüşen onun kalesi olur
Göz Kakarak gönül alan onun güzeli olur
Hay demeden baş getiren cellâdı olur
Sırtında kalkan oynar yayası olur
Yaman yerlere yeltendin geri dön
Ak sakallı babanı ihtiyarcık olmuş ananı ağlatma

dedi. Kan Turalı kızdı der:

Ne söylüyorsun ne diyorsun canım baba
Bu kadar işten korkan yiğit mi olur
Alp ere korku vermek ayıp olur

*(1) Yüze vurulan.*

Dolamaç dolamaç yollarını
Kadir kor ise geceleyin at sürüp geçeyim
Atlı batıp çıkamaz onun balçığına kumlar döşeyeyim
Alaca yılan sökemez ormanını
Çakmak çakıp ateşe vereyim
Gök ile boy ölçüşen kalelerini
Kadir kor ise yapayım yıkayım
Göz kakarak gönül alan güzelinin boynunu öpeyim
Sırtında kalkan oynar yayasının
Kadir kor ise başını keseyim
Ya varayım ya varmayayım
Ya geleyim ya gelmeyeyim
Ya kara erkek devenin göğsü altında kalayım
Ya boğanın boynuzuna ilişeyim
Ya kükremiş aslanın pençesinde didileyim
Ya varayım ya varmayayım
Ya geleyim ya gelmeyeyim
Yine görünceye kadar bey baba hatun ana esen kalın

dedi. Gördüler ki namus için durmuyor, dediler: Oğul uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin dediler. Babasının anasının ellerini öptü.

Kırk yiğidini yanına aldı. Yedi gün yedi gece at koşturdular. Kâfirin hudut boyuna eriştiler, çadır diktiler. Koşucu atını koşturup Kan Turalı gürzünü göğe atıyor, inip yere düşmeden kavrıyor, tutuyor,

Hey kırk eşim kırk arkadaşım
Yüğrük[1] olsa yarışsam
Hak Taâla inayet eylese
Üç canavarı öldürsem
Güzeller sultanı sarı elbiseli Selcen Hatunu alsam
Babamın anamın evine dönsem
Hey kırk eşim kırk arkadaşım
Kırkınıza kurban olsun benim başım

diye söylüyordu.

Bunlar bu sözde iken meğer hanım teküre haber vardı. Oğuz'dan Kan Turalı derler bir yiğit var imiş, kızını istemeğe geliyor dediler. Kâfirler yedi ağaç yer karşı geldiler, neye geldiniz yiğit beyler dediler. Karşılıklı vermeğe almağa geldik dediler. İzzet hürmet eylediler. Ak çadır diktiler, alaca halı döşediler, ak koyun kestiler, yedi yıllık al şarap içirdiler. Alıp bunları teküre getirdiler.

Tekür taht üzerinde oturmuştu. Yüz kâfir gizlice giyimini[2] giyinmişti. Yedi kat meydanı dolandı geldi. Meğer kız meydanda bir köşk yaptırmıştı. Bütün yanında olan kızlar al giymişlerdi, kendisi sarı giymişti, yukarıdan temâşa ediyordu. Kan Turalı geldi, kara şaykalı[3] teküre selâm verdi. Tekür selâm aldı. Alaca halı döşediler, oturdu. Tekür der: Yiğit nereden geliyorsun? Kan Turalı yerinden kalkı verdi, sallana sallana yürüdü, ak alnını açtı, ak bileklerini sıvadı, dedi ki:

Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim

*(1) Koşucu*
*(2) Zırhını*
*(3) Şavka denilen bir cins kumaştı.*

Akıntılı suyunu geçmeğe gelmişim
Dar eteğine geniş koltuğuna sığınmağa gelmişim
Tanrı buyruğu ile Peygamber kavli ile
Kızını almağa gelmişim

dedi. Tekür der: Bu yiğidin sözü hızlı, eğer elinde hüneri var ise, Tekür der: Bu yiğidi anadan doğma soyundurun.

Soyundurdular. Kan Turalı altınlı ince keten bezini beline sardı. Kan Turalı'yı alıp meydana getirdiler. Kan Turalı cemâl[1] ve kemal sahibi idi. Oğuzda dört yiğit yüz örtüsü ile gezerdi. Biri Kan Turalı, biri Kara Çöğür ve oğlu Kırk Kınak ve boz aygırlı Beyrek. Kan Turalı yüz örtüsünü sıyırdı açtı. Kız köşkten bakıyordu, eli ayağı gevşedi, kedisi miyavladı, avsıl[2] olmuş dana gibi ağzının suyu aktı. Yanındaki kızlara der: Hak Taâla babamın gönlüne merhamet lütfetse de başlık kesip beni o yiğide verse, bunun gibi yiğit yazık olur ki canavarlar elinde helâk olsun dedi.

Bu sırada demir zincirle boğayı getirdiler. Boğa dizini çöktü, boynuzu ile mermer taşı yuğurdu peynir gibi ditti. Kâfirler der: Şimdi yiğidi atar, yıkar, yere serer, delik deşik eder, yıkılsın Oğuz elleri, kırk yiğit bir bey oğlu ile bir kızdan ötürü ölmek ne oluyor dediler. Bunu işitince kırk yiğit ağlaştılar. Kan Turalı sağına baktı kırk yiğidini ağlar gördü, soluna baktı öyle gördü. Der: Hey kırk eşim kırk arkadaşım, niye ağlıyorsunuz, kolca kopuzumu getirin övün beni dedi. Burada kırk yiğit kan Turalı'yı övmüşler, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*(1) Yüz güzelliği*
*(2) Bir sığır hastalığı, buna yakalanan hayvanın ağzından su akar.*

Sultanım Kan Turalı
Kalkarak yerinden doğrulmadın mı
Yelesi kara cins atına binmedin mi
Arka Beli Ala Dağı
Avlayarak kuşlayarak aşmadın mı
Babanın ak otağının eşiğinde
Hizmetçiler inek sağar görmedin mi
Boğa boğa dedikleri
Kara inek buzağısı değil midir
Alp yiğitler hasmından kaygılanır mı olur
Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Kan Turalı sarı elbiseli kız aşkına bir hû[1]

dedi.

Bre boğanızı koyu verin gelsin dedi. Boğanın zincirini aldılar, salı verdiler. Boynuzu elmas mızrak gibi. Kan Turalı'nın üzerine hücum etti. Kan Turalı adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, boğanın alnına öyle bir yumruk vurdu ki boğayı kıçı üzerine çökertti. Alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Çok uğraştılar. Ne boğa yener, ne Kan Turalı yener. Kut kut boğa solumağa başladı. Ağzı köpüklendi. Kan Turalı der: Bu dünyayı erenler akıl ile bulmuşlardır, bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim var ise ardında göstereyim dedi. Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, boğanın önünden savuldu. Boğa boynuzu üzerine dikildi. Kuyruğundan üç kere kaldırıp yere attı. Kemikleri hurdahaş oldu. Bastı boğazladı. Bıçak çıkarıp derisini yüzdü. Etini

*(1) Hû diye seslenmek Allah!.. derviş selâmı.*

meydanda bırakarak derisini Tekür'ün önüne getirip der: Yarın sabah kızını bana veresin dedi. Tekür der: Bre kızı verin, şehirden sürün, çıksın gitsin dedi. Tekür'ün kardeşi oğlu var idi, der: Canavarların sultanı aslandır, onunla da oyun göstersin, kızı ondan sonra vereyim dedi.

Vardılar aslanı çıkardılar, meydana getirdiler. Aslan haykırdı, meydanda ne kadar at var ise kan kaşandı. Yiğitleri der: Boğadan kurtuldu, aslandan nasıl kurtulsun dediler, ağlaştılar. Kan Turalı yiğitlerini ağlar gördü, der: Bre alca kopuzumu ele alın beni övün, sarı elbiseli kız aşkına bir aslandan döneyim mi dedi. Arkadaşları burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Sultanım Kan Turalı
Akça sazlar içinde sarı deriler görüp taylar basan
Avın damarını delerek kanını emen
Kara çelik öz kılıçtan dönmeyen
Ak kirişli katı yaydan korkmayan
Ak tüylü delici oktan çekinmeyen
Canavarlar sultanı kükremiş aslan kıran[1]
Alaca köpek yavrusuna kendisini dalatır mı
Alp yiğitler savaş günü hasmından kaygılanır mı

dediler.

Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar

(1) Büyük en büyük, heybetli

Sarı elbiseli kız aşkına bir hû

dedi.

Kan Turalı, bre kâfir aslanını koyu ver gelsin dedi. Kara çelik öz kılıcım yok ki kapıştığı zaman iki biçeydim, sana sığındım cömertler cömerdi gani[1] Tanrı, medet dedi. Aslanı koyu verdiler, sürdü geldi. Kan Turalı bir çoban keçesini eline doladı, aslanının pençesine sunu verdi. Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, aslanın alnını gözetip öyle bir yumruk vurdu ki, yumruk çenesine dokundu ufattı. Ensesinden tutu belini yüzdü, sonra kaldırıp yere vurdu, hurdahaş oldu. Tekür'ün önüne geldi, dedi: Dost, kızını bana ver dedi. Tekür der: Kızı getirin verin, bu yiğidi gözüm gördü gönlüm sevdi, ister dursun ister gitsin dedi. Yine kardeşi oğlu der: Canavarların başı devedir, onunla da oyununu oynasın dedi, ondan sonra kızı verelim dedi.

Tanrıdan inayet olunca beyin paşanın himmeti Kan Turalı'nın oldu. Tekür devenin ağzını yedi yerden bağlayın dedi. Hasut kâfirler bağladılar, yularını sıyırıp salı verdiler. Kan Turalı fırlar devenin koltuğundan girer, fırlar çıkar. Sarhoş yiğit hem iki canavarla savaşmıştı, kaydı düştü. Altı cellât ensesine geldiler, yalın kılıç tuttular. Burada arkadaşlar söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkarak Kan Turalı yerinden doğruluverdin
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Elâ gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli Ala Dağı geceleyin aştın
Akıntılı güzel suyunu geceleyin geçtin

*(1) Cömert, varından fazlasını istemiyen.*

Kanlı kâfir eline geceleyin girdin
Kara boğa geldiğinde hurdahaş eyledin
Kükremiş aslan geldiğinde belini büktün
Kara erkek deve geldiğinde niye geçtin(1)
Kara kara dağlardan haber aşar
Kanlı kanlı sulardan haber geçer
Kudretli Oğuz eline haber geçer
Kudretli Oğuz eline haber varır
Kanglı Koca oğlu Kan Turalı netmiş derler
Kara boğa geldiğinde kıpırdatmamış
Kükremiş aslan geldiğinde belini bükmüş
Kara erkek deve geldiğinde niye geçmiş derler
Büyük küçük kalmaz söz eder
Ak sakallı baban dertli olur
İhtiyarcık olmuş anan kan yaş döker
Hanım kalkarak yerinden doğrulmazsan
Altı cellât ensende yalın kılıç tutar
Birdenbire güzel başını keser
Aşağıdan yukarı bakmaz mısın
Karşına alaca kaz geldi şâhinini atmaz mısın
Sarı elbiseli Selcen Hatun işaret eder görmez misin
Seni deve burnundan perişan olur dediler bilmez misin
Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Sarı elbiseli kız aşkına bir hû

(1) *Kendinden geçtin.*

dedi. Kan Turalı ayağa kalktı. Der: Bre ben bu devenin burnuna yapışınca o kız sözü ile yapıştı derler, yarın Oğuz eline haber varır, deve elinde kalmıştı kız kurtardı derler, bre kolca kopuzumu çalın övün beni, yaradan kadir Tanrı'ya sığındım, bir erkek deveden döneyim mi, İnşallah bunun da başını, keseyim, dedi. Yiğitleri Kan Turalı'yı övüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kapkayalar başında yuva tutan
Kadir ulu Tanrıya yakın uçan
Mancınığı ağır taştan vızıldayıp müthiş inen
Arı gölün ördeğini şakıyıp alan
Koca üveyik dipte yürürken çekip yüzen
Karıncığı aç olsa kalkıp uçan
Cümle kuşlar sultanı kartal kuşu
Kanadıyle saksağana kendisini bağırtır mı[1]
Alp yiğitler savaş günü hasmından kaygılanır mı

dediler.

Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Sarı elbiseli kız aşkına bir hû

Kan Turalı adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, deveye bir tekme vurdu. Deve bağırdı. Bir daha vurdu, deve ayağı üzerinde duramadı yıkıldı. Basıp iki yerden boğazladı. Arkasından iki kayış çıkardı, tekürün önüne bıraktı, der: Akıncıların okluğunun bağı, üzengisinin kayışı kopar, dikmek için lâzım olur dedi. Tekür der: Vallah bu yiğidi gözüm gördü gönlüm sevdi dedi.

*(1) Şakıtır mı.*

Kırk yerde otağ diktirdi. Kırk yerde kızıl alaca gelin odası diktirdi. Kan Turalı ile kızı getirip gelin odasına koydular. Ozan geldi çoşturucu havalar çaldı. Oğuz yiğidinin yüreği kabardı. Kılıcını çıkardı yere çaldı, kertti, dedi ki: Yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on güne varmasın, bey babamın kadın anamın yüzünü görmeden bu gelin odasına girersem dedi. Evini çözdü, devesini bağırttı, kara koç atını kişnetti, geceyi gündüze kattı, göçtü.

Yedi gün yedi gece at koşturdu. Oğuz'un hudut boyuna çıktı, çadır dikti. Kan Turalı der:

Hey kırk eşim kırk arkadaşım
Kurban olsun size benim başım

Hak Taâla yol verdi vardım, o üç canavarı öldürdüm sarı elbiseli Selcen Hatun'u aldım geldim, haber eyleyin babam bana karşı gelsin dedi.

Kan Turalı baktı gördü ki bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, sülünler, keklikler uçuyorlar. Soğuk soğuk sular, çayırlar, çimenler... Selcen Hatun bu yeri güzel gördü, beğendi. İndiler, yeme içme ile meşgul oldular. Yediler içtiler.

O zamanda Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kan Turalı'nın uykusu geldi, uyudu. Uyurken kız der: Benim âşıklarım çoktur, ansızın dört nala gelmesin, tutup yiğidimi öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini tutup babamın anamın evine iletmesinler dedi. Kan Turalı'nın atının giyimini sessizce tuttu giy-

dirdi. Kendisi de giyimini sessizce tuttu giyindi. Mızrağını eline aldı, bir yüksek yere çıktı, bekledi.

Meğer hanım Tekür pişman oldu. Üç canavar öldürdüğü için bir kızcağızımı aldı gitti dedi. Gizlice kara elbiseli, mavi demirli altı yüz kâfir seçti. Gece gündüz at koşturdular. Ansızın yetiştiler.

Kız hazır idi. Baktı gördü dört nala yetiştiler, atını oynattı, Kan Turalı'nın üzerine geldi. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Gafil olma kara başını kaldır yiğit
Elâ süzme güzel gözünü aç yiğit
Pazularından ak ellerin bağlanmadan
Ak alnın kara yere tepilmeden
Birden bire güzel başın kesilmeden
Alca kanın yer yüzüne dökülmeden
Hasım yetişti düşman erişti
Ne yatıyorsun kalk yiğit
Kapkayalar oynamadan yer oyuldu
Yaşlı beyler ölmeden el boşaldı
Kaynaşarak uğraşarak dağdan indi
Tertiplenip üzerine düşman geldi
Yatacak yer mi buldun yurt mu buldun
Noldu sana

diye seslendi. Kan Turalı sıçradı uyandı, ayağa kalktı, der: Ne söylüyorsun güzelim dedi. Der. Yiğidim, üzerine düşman

geldi, uyandırmak benden, savaşıp hüner göstermek senden dedi. Kan Turalı gözünü açtı, göz kapaklarını kaldırdı. Gördü gelen at üzerinde, giyimini giyinmiş, mızrağı elinde. Yeri öptü, der: Amennâ ve saddakna[1] maksudumuz Hak Taâla katında hasıl oldu diyip arı sudan abdest aldı. Ak atına bindi, adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, kara elbiseli kâfire at sürdü, karşı vardı. Selcen Hatun at oynattı Kan Turalı'nın önüne geçti. Kan Turalı der: Güzelim nereye gidiyorsun dedi. Der: Bey yiğit, baş esen olsa börk bulunmaz mı olur, bu gelen kâfir çok kâfirdir, savaşalım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, sağ kalanımız otağa gelsin dedi.

Burada Selcen Hatun at sürdü. Hasmını bastırdı. Kaçanını kovalamadı, aman diyeni öldürmedi. Öyle sandı ki düşman bastırıldı. Kılıcının kabzası kan içinde otağa geldi, Kan Turalı'yı bulamadı. O sırada Kan Turalı'nın babası anası çıka geldi. Gördüler ki bu gelen kişinin kılıcının kabzası kanlı, oğlu görünmez. Haber sordular, görelim nasıl sordular:

Anası der:

Anam kişi kızım kişi
Sabah erken yerinden kalkı verdin
Oğulu tutturdun mu
Birdenbire güzel başını kestirdin mi
Kadın ana bey baba diye bağırttın mı
Sen geliyorsun bir beyim görünmüyor bağrım yanıyor
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun gelin sana

*(1) İman ettik ve tasdik ettik, inandık.*

dedi. Kız bildi ki kaynanası kayın babasıdır. Kamçı ile işaret kılıp: otağa inin, nerede iner karışır toz var ise ve nerede karga kuzgun oynuyorsa orada arayalım dedi. Atına mahmuz vurdu, bir yüksek yere çıktı, gözetledi

Gördü ki bir derenin içinde toz kâh toplanıyor kâh dağılıyor. Üzerine geldi, Gördü ki Kan Turalı'nın atını oklamışlar, gözünün kapağını oklamışlar, yüzüne kan bürümüş, durmadan kanını siliyor, kâfirler üşüşüyor, kılıcını yalın eyliyor kâfiri önüne katıp kovalıyor. Selcen Hatun bunu böyle gördü, içine ateş düştü. Bir bölük kaza şâhin girmiş gibi kâfire at sürdü. Bir ucundan kırıp kâfiri öbür ucuna çıktı.

Kan Turalı baktı gördü ki bir kimse düşmanı önüne katmış kovalıyor. Selcen olduğunu bilmedi, kızdı. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit ne yiğitsin
Yelesi kara cins atına binen yiğit ne yiğitsin
Birdenbire başlar kesen
Destursuzca[1] benim düşmanıma giren yiğit ne yiğitsin
Destursuzca düşmana girmek bizim elde ayıp olur
Bre yürü
Doğan kuş olarak uçayım mı
Sakalınla boğazından tutayım mı
Ansızın senin başını ben keseyim mi
Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi

*(1) İzinsir, müsaadesiz.*

Kara başını terkiye[1] asayım mı
Bre belâsı gelmiş yiğit ne yiğitsin
Çekilip dön

dedi. Selcen Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Hey yiğidim bey yiğidim
Develer yavrusundan döner mi olur
Kara koçta cins atlar
Taycığını teper mi olur
Ağıllarda akça koyun
Kuzucağını süser mi olur
Alp yiğitler bey yiğitler
Sevgilisine kıyar mı olur
Yiğidim bey yiğidim
Bu düşmanın bir ucu bana bir ucu sana

dedi. Kan Turalı bildi ki bu düşmanı basıp dağıtan Selcen Hatundur. Bir tarafına da kendisi girdi. Kılıç çekip yürüdü, kâfir başını kesti. Hasım bastırıldı, düşman kırıldı.

Selcen Hatun Kan Turalı'yı at arkasına aldı çıktı. Giderken Kan Turalı'nın fikrine bu geldi ki:

Kalkıp ey Selcen Hatun doğrulduğunda
Yelesi kara cins atına bindiğinde

*(1) Atın arkasına, eyerin arkasına.*

Babamın ak otağının eşiğine indiğinde
Oğuzun elâ gözlü kızı gelini destan anlattığında
Herkes sözünü söylediğinde
Sen orada durasın övünesin
Kan Turalı perişan oldu
At arkasına aldım çıktım diyesin
Gözüm döndü gönlüm gitti
Öldürürüm seni

dedi. Selcen Hatun durumun ne olduğunu bilip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bey yiğit Övünürse erkek övünsün aslandır
Övünmekle kadın erkek olmaz
Alacak yorgan içinde seninle sarmaşmadım
Tatlı damak tutarak emişmedim
Al duvağımın altından söyleşmedim
Tez sevdin tez usandın kavat oğlu kavat
Kadir Allah bilir ben sana
Mûnisim yârim kıyma bana

dedi. Kan Turalı der: Yok, elbette öldürmem gerektir dedi. Kız hiddetlendi, der: Bre kavat oğlu kavat ben aşağı kulpa yapışıyorum, sen yukarı kulpa yapışıyorsun bre kavat oğlu, okunla mı, kılıcınla mı, gel beri konuşalım dedi.

Atını tepti, bir yüksek yere çıktı. Okluğundan doksan okunu yere döktü. İki okun temrenini çıkardı. Birini yaya taktı, birini eline

aldı. Temrenli ok ile atmağa kıyamadı. Der: Yiğit at okunu. Kan Turalı der: Kızların yolu evveldir, önce sen at dedi. Kız bir oku Kan Turalı'ya attı. Şöyle ki başında olan bit ayağına indi. İleri gelip Selcen Hatun'u kucaklayıp barışmışlar, emişmişler. Kan Turalı burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der :

Işıl ışıl ışıldayan ince elbiselim
Yere basmayıp yürüyen servi boylum
Kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım
Çift badem sığmayan dar ağızlım
Ressamların(1) çizdiği kara kaşlım
Kurumsu(2) kırk tutam kara saçlım
Aslan soyu sultan kızı
Öldürmeğe ben seni kıyar mıydım
Kendi canıma kıyarım ben sana kıymam
Ben seni deniyordum

dedi. Selcen Hatun da burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkarak yerimden doğrulurdum
Yelesi kara cins atıma binerdim
Babamın ak otağından çıkardım
Arku Bedi Ala Dağı avlardım
Alaca geyik yabani geyik kovalardım

*(1) (veya) kâtiplerin.*
*(2) Yanan kumaşın isli külü*

Çekince bir ok ile vururdum
Temrensiz ok ile yiğit seni deniyordum.
Öldürmeğe yiğidim ben seni kıyar mıydım

dedi. Irağından yakınından geliştiler, gizli yaka tutarak koklaştılar, tatlı damak vererek emiştiler, ak boz atlara binerek koşuştular, bey babasının yanına eriştiler.

Babası oğlancığını gördü Allah'a şükürler eyledi. Oğlu ile, gelini ile Kanglı Koca Oğuz'a girdi. Yeşil, alaca, güzel çimene çadır dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Düğün etti, Kudretli Oğuz beylerini ağırladı. Altınlıca gölgeliğini dikip Kan Turalı gelin odasına girip muradına maksuduna erişti.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, destan söyledi deyiş dedi, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

Şimdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya

Ecel geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplasın günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!...

## KAZILIK KOCA OĞLU YİGENEK DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üzerine ak otağını dikmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcılığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri sohbete toplanmıştı. Yeme içme idi.

Kazılık Koca derlerdi bir kişi var idi. Bayındır Han'ın veziri idi. Şarabın keskini başına çıktı Kaba dizi üzerine çöktü, Bayındır Han'dan akın diledi. Bayındır Han izin verdi. Nereye istersen git dedi.

Kazılık Koca iş görmüş, işe yarar, adamdı. İşe yarar yaşlılarını yanına topladı, techizat ve levazımı ile yola girdi. Çok dağlar, dere tepe geçti. Günlerden bir gün Düzmürd Kalesi'ne geldi. Karadeniz kenarında idi. Ona erişip kondular.

O kalenin bir tekürü var idi. Adına Arşın oğlu Direk Tekür derlerdi. O kâfirin altmış arşın boyu var idi. Altmış batman gürz vururdu, çok kuvvetli yay çekerdi. Kazılık Koca kaleye yetişir yetişmez cenge başladı. Sonra o tekür kaleden dışarı çıktı, Meydana girdi, er diledi. Kazılık Koca onu görür görmez yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. Kâfirin ensesine bır kılıç vurdu, zerre kadar kestiremedi. Sıra kâfire geldi. O altmış batman gürz ile Kazılık Koca'ya tepeden aşağı tutup çaldı. Yalan dünya başına dar oldu düdük gibi kan fışkırdı. Kazılık Koca'yı yakalayıp tutup kaleye koydular. Yiğitleri durmayıp kaçtılar. Kazılık Koca tam on altı yıl kaleye esir oldu. Sonra Emen derlerdi bir kişi altı kerre varıp kaleyi alamadı.

Meğer hanım, Kazılık Koca esir olduğu vakit bir oğlancığı var idi. Bir yaşında idi. On beş yaşına girdi, yiğit oldu. Babasını öldü biliyordu. Yasak eylemişlerdi, esir olduğunu oğlandan saklıyorlardı. O oğlanın adına Yigenek derlerdi.

Günlerden bir gün Yigenek oturup beyler ile sohbet ederken, Kara Göne oğlu Budak ile uyuşamadı. Birbirine söz atıştılar. Budak der: Burada boş laf edip ne yapıyorsun, mademki er diliyorsun, varıp babanı kurtarsana, on altı yıldır esirdir dedi. Yigenek bu haberi işitince yüreği oynadı, kara bağrı sarsıldı. Kalktı, Bayındır Han'ın huzuruna vardı, yere yüz koydu, der:

Sabah erken sapa yerde
Atlas ile yapılınca mavi gölgelikli
Tavla tavla çekilince yiğit atlı
Çağırıp yardım isteyince bol çavuşlu
Darda kalmış yiğidin arkası
Zavallının biçarenin ümidi
Türkistanın direği
Yırtıcı kuşun yavrusu
Amıt suyunun aslanı
Karacuğun kaplanı
Devletli han medet

Bana asker ver, beni babamın esir olduğu kaleye gönder dedi.

Bayındır Han buyurdu, yirmi dört sancak beyi gelsin dedi. Önce Demirkapı Derbendinde bey olan, kargı mızrak ucunda er

böğürten, hasıma yetiştiğinde kimsin diye sormayan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dundar seninle beraber varsın dedi. Aygır Gözler Suyu'ndan at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan Eylek Koca oğlu Dülek Evren beraber varsın dedi. Çift burçtan kayın oku durmadan geçen Yağrıncı oğlu İlalmış seninle beraber varsın. Üç kerre düşman görmese kan ağlayan Toğsun oğlu Rüstem beraber varsın dedi. Ejderhalar ağzından adam olan Deli Evren beraber varsın. Yer yüzünün bir ucundan bir ucuna yetişeyim diyen Soğan Sarı beraber varsın. Sayılmakla Oğuz erenleri tükense olmaz. Bayındır Han dört kahraman sancak beyini Yigeneğe arkadaşlığa verdi. Beyler toplanıp hazırlıklarını yaptılar.

Meğer o gece Yigenek rüya gördü. Rüyasını arkadaşlarına söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Der: Beyler birdenbire kara başım, gözüm uykuda iken rüya gördü. Elâ gözümü açıp dünya gördüm. Ak boz atlar koşturan alplar gördüm. Ak miğferli alpları yanıma aldım. Ak sakallı Dede Korkut'tan öğüt aldım. Alaca yatan kara dağları aştım, ileri yatan Karadeniz'e girdim. Gemi yapıp gömleğimi çıkardım yelken kurdum. İleri yatan denizi deldim geçtim. Öteki kara dağın bir yanında alnı başı parlayan bir er gördüm. Kalkıp yerimden doğruldum. Kargı dilli öz mızrağımı kaptım. Karşılayıp o ere vardım. Karşısından o eri mızraklayacağım zaman denedim. Göz ucu ile o ere baktım. Dayım Emen imiş onu bildim. Döndüm o ere selâm verdim. Oğuz ellerinden kimsin dedim. Gözkapaklarını kaldırıp yüzüme baktı. Oğul Yigenek nereye gidiyorsun dedi, söyledi. Ben dedim: Düzmürd kalesine gidiyorum, babam orada esir imiş dedim. Burada dayım bana söyledi:

Der:

Yetiştiler yel yetişmezdi yedi vurgunum
Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim
Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım
Kayın dalı tüylerinden som altınlı benim okum
Yel esti yağmur yağdı yükü koptu
Yedi defa vardım o kaleyi alamadım geri döndüm
Benden daha er çıkmayasın Yigineğim dön

dedi. Yigenek rüyasında dayısına söylemiş:

Der:

Kalkıp yerinden doğrulduğunda
Elâ gözlü bey yiğitleri yanına almadın
Adı belli beylerle sen at koşturmadın
Beş akçeli süvarıları arkadaş ettin
Onun için o kaleyi sen alamadın
demiş Yigenek yine der:
Kese kese yemeğe yahni güzel
Kesme gününde kumandan hızlı güzel
Dâim geldiğinde dursa devlet güzel
Bildiğini unutmasa akıl güzel
Hasmından dönmese kaçmasa erlik güzel

dedi.

Bu rüyayı Yigenek arkadaşlarına hikâye eyledi. Meğer dayısı Emen orada yakın idi. Cümle beylerle arkadaş olup gittiler. Düzmürd Kalesine yetişince etrafını çevirip gittiler kondular.

Kâfirler bunları görünce Arşın oğlu Direk Tekür'e haber verdiler. O mel'un da kaleden dışarı çıkıp bunların karşısına geçti, er diledi. Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar yerinden kalkı verdi, altmış tutam sivri mızrağını koltuğa kısıp o kâfiri karşısından mızraklayayım dedi, mızraklayamadı. Kâfir Tekür yakalayıp zorladı, mızrağını çekti elinden aldı. O altmış batman gürz ile Dundar'ı tepeden aşağı tutup çaldı. Geniş dünya başına dar oldu. Cins atını çevirdi, çekilip döndü. Ondan sonra Dönebilmez Dülek Evren altı kanatlı çomağı ile at tepip gelip yukarıdan aşağı kâfire şiddetle vurdu, yenemedi. Tekür yakalayıp elinden çomağını aldı, ona da gürz ile vurdu. O da cins atını çevirdi döndü. Hanım, yirmi dört sancak beyi Tekür'ün elinde perişan oldu. Sonra Kazılık Koca oğlu Yigenek, taze yiğitcik yaradan Allah'a sığındı, ölümsüz mâbudu övdü, der:

Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Aziz Tanrı
Sen anadan doğmadın
Sen babadan olmadın
Kimsenin rızkını yemedin
Kimseye güç etmedin[1]
Bütün yerlerde birsin
Sen dâim ve baki olan Allahsın
Âdeme sen taç giydirdin
Şeytana lânet kıldın
Bir suçtan ötürü huzurundan sürdün
Nemrud göğe ok attı
Karnı yarık balığı karşı tuttun
Ululuğuna haddin yok

*(1) Zor göstermedin*

Senin boyun kaddin[1] yok
Veya cism ile ceddin yok
Vurduğunu ulutmayan Ulu Tanrı
Bastığını belirtmeyen belli Tanrı
Kaldırdığını göğe yetiştiren güzel Tanrı
Kızdığını kahreden kahhar Tanrı
Birliğine sığındım Rabbim kadir Tanrı
Medet senden
Kara elbiseli kâfire at tepiyorum
İşimi sen yoluna koy

dedi. Hemen at sürdü. Yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. Kâfirin omuzuna bir kılıç vurdu. Gİyimini kuşamını doğradı, altı parmak derinliğinde yara açtı. Kara kanı fıştırdı, kara kalçası, çizmesi dolu kan oldu. Kara başı bunaldı darda kaldı. Hemen döndü kaleye kaçtı. Yigenek ardından yetişti. Kale kapısına girmişken kara çelik öz kılıcı ile ensesine öyle çaldı ki başı top gibi yere düştü. Ondan sonra Yigenek atını döndürdü, askerin yanına geldi.

Esir olan Kazılık Koca'yı bırakı vermişler, çıkıp geldi. Hay bey yiğitler kâfiri kim öldürdü diyerek söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Develerin dişisini gebe koydum
Erkek midir dişi midir onu bilsem
Kara elimin koyununu gebe koydum
Koç mudur koyun mudur onu bilsem

(1) Boyun

Elâ gözlü güzel helâlimi hamile koydum
Erkek midir kız mıdır onu bilsem
Bre bey yiğitler haber bana Yaradanın aşkına

dedi. Yigenek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Develerin dişisini göbe koydun erkek oldu
Kara elde koyununu gebe koydun koç oldu
Elâ gözlü güzel helâlini hamile koydun aslan oldu.

dedi. Yigenek babası ile görüştü. Ondan sonra geri kalan beyler görüştü. Sonra hep birden beyler kaleye yürüyüş ettiler, yağmaladılar

Babası ile Yigenek gizli yaka tutarak koklaştılar. İki hasret birbiriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular, Tanrı'ya şükürler kıldılar.

Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar. Aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın arısını, kızın güzelini, dokuz katlı işlenmiş süslü elbise; cübbe Bayındır Han'a hisse çıkardılar. Geri kalanını gazilere bağışladılar. Döndüler, evlerine geldiler.

Dedem Korkut gelip destan söyledi, deyiş dedi. Bu Oğuznâme Yigeneğin olsun dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Âhir sonu arı imandan ayırmasın. Ak alnında beş kelime dua kıldık kabul olsun. Günahınız adı güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!..

## BASATIN TEPEGÖZÜ ÖLDÜRDÜĞÜ DESTANI BEYAN EDER HANIM HEY

MEĞER hanım bir gün Oğuz otururken üstüne düşman geldi. Gece içinde ürktü göçtü. Kaçıp giderken Aruz Koca'nın oğlancığı düşmüş. Bir aslan bulup götürmüş, beslemiş.

Oğuz yine zamanla gelip yurduna kondu. Oğuz Han'ın at çobanı gelip haber getirdi, der: Hanım sazdan bir aslan çıkıyor, at vuruyor, sallana sallana yürüyüşü adam gibi, at basarak kan sömürüyor, Aruz der: Hanım, ürktüğümüz zaman düşen benim oğlancığımdır belki dedi.

Beyler bindiler, aslan yatağı üzerine geldiler. Aslanı kaldırıp[1] oğlanı tuttular. Aruz oğlanı alıp evine getirdi. Şenlik yaptılar, yeme içme oldu.

Amma oğlanı ne kadar getirdilerse durmadı, geri aslan yatağına vardı. Tekrar tutup getirdiler, Dedem Korkut geldi, der: Oğlanım sen insansın, hayvanla arkadaş olma, gel güzel ata bin, güzel yiğitlerle at sür, at koştur dedi. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçük'tür, senin adın Basat olsun, adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un bir çobanı var idi. Adına Konur Koca Sarı Çoban derlerdi. Oğuz'un önünde bundan evvel kimse göçmezdi. Uzun Pınar denmekle meşhur bir pınar var idi. O pınara periler konmuştu. Ansızın koyun ürktü. Çoban erkeçe[2] kızdı, ileri vardı. Gördü ki peri kızları kanat kanada bağlamışlar[3], uçuyorlar. Çoban, keçesini üzerine attı, peri kızının birini tuttu.

*(1) Ürkütüp.*
*(2) Koyun sürüsünün önünde giden erkek keçi*
*(3) Vermişler.*

Tamah edip derhal temasta bulundu. Koyun ürkmeğe başladı. Çoban koyunun önüne koştu. Peri kızı kanat vurup uçtu, der: Çoban yıl tamam olunca, bende emanetin var, gel al dedi. Amma Oğuz'un başına felâket getirdin dedi. Çobanın içine korku düştü. Amma, kızın derdinden, benzi sarardı.

Zamanla Oğuz yine yaylaya göçtü. Çoban gene bu pınara geldi. Gene koyun ürktü. Çoban ileri vardı. Gördü ki bir kütle yatıyor, parıl parıl parlıyor. Peri kızı geldi, der: Çoban emaneti gel al, amma Oğuz'un başına felâket getirdin dedi. Çoban bu kütleyi görünce dehşete düştü. Geri döndü, sapan taşına tuttu. Vurdukça büyüdü. Çoban kütleyi bıraktı kaçtı. Koyun ardına düştü.

Meğer o sırada Bayındır Han beylerle gezinti için ata binmişlerdi. Bu pınarın üzerine geldiler. Gördüler ki bir alâmet şey yatıyor, başı kıçı belirsiz. Etrafına toplandılar. İndi bir yiğit bunu tepti. Teptikçe büyüdü. Bir kaç yiğit daha indiler teptiler. Teptiklerince büyüdü. Aruz Koca de inip tekmeledi. Mahmuzu dokundu, bu kütle yarıldı. İçinden bir oğlan çıktı, gövdesi adam, tepesinde bir gözü var. Aruz aldı bu oğlanı eteğine sardı. Der: Hanım bunu bana verin, oğlum Basat ile besleyeyim dedi. Bayındır Han senin olsun dedi.

Aruz Tepegözü aldı evine getirdi. Buyurdu, bir dadı geldi. Memesini ağzına verdi. Bir emdi, olanca sütünü aldı, iki emdi kanını aldı, üç emdi canını aldı. Bir kaç dadı getirdiler, helâk etti. Gördüler olmuyor, sütle besleyelim dediler. Günde bir kazan süt yetmiyordu.

Beslediler büyüdü, gezer oldu, oğlancıklar ile oynar oldu. Oğlancıkların kiminin burnunu, kiminin kulağını yemeğe başladı. Ha-

sılı, halkın bunun yüzünden çok canı yandı, âciz kaldılar. Aruza şikâyet edip ağlaştılar. Aruz Tepegözü dövdü, sövdü, men etti, o dinlemedi. Nihayet evinden kovdu.

Tepegöz'ün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi, oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin dedi. Tepegöz Oğuz'dan çıktı, bir yüce dağ vardı. Yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine bir kaç adam gönderdiler, ok attılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi, mızrak sapladılar işlemedi Çoban çoluk kalmadı hep yedi. Oğuz'dan dahi adam yemeğe başladı.

Oğuz toplanıp üzerine vardı. Tepegöz görüp kızdı, bir ağacı yerinden kopardı, atıp elli altmış adam helâk eyledi Alplar başı Kazan'a darbe vurdu, dünya başına dar oldu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne Tepegöz'ün elinde perişan oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi pehlivan elinde şehit oldu. Zayıf canından iki kardeşi Tepegöz'ün elinde helâk oldu. Demir giyimli Mamak elinde helâk oldu. Bıyığı kanlı Bügdüz Emen, elinde perişan oldu. Ak sakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçük'ün ödü patladı. Oğuz Tepegöz'e kâr etmedi, ürktü kaçtı. Tepegöz çevirip önünü kesti, Oğuz'u bırakmadı, geri yerine kondurdu. Velhasıl Oğuz yedi kerre ürktü. Tepegöz önünü kesip yedi kerre yerine getirdi. Oğuz Tepegöz'ün elinde tam perişan oldu.

Vardılar Dede Korkut'u çağırdılar onunla konuştular gelin kesim keselim[1] dediler.

Dedem Korkut'u Tepegöz'e gönderdiler. Geldi selâm verdi, der: Oğul Tepegöz, Oğuz elinde perişan oldu, bunaldı, ayağının

*(1) Bir miktar üzerinde anlaşalım*

toprağına beni attılar, sana haraç[1] verelim, derler dedi. Tepegöz der: Günde altmış adam verin yemeğe dedi. Dede Korkut der: Bu şekilde sen adam bırakmaz tüketirsin dedi, amma günde iki adam ile beş yüz koyun verelim dedi. Dede Korkut böyle söyleyince Tepegöz der: Pekâlâ öyle olsun, evet hem bana iki adam verin yemeği mi benim pişirsin, ben yiyeyim dedi.

Dede Korkut döndü, Oğuz'a geldi. Der: Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Tepegöz'e verin yemeğini pişirsin dedi ve hem günde iki adam ile beş yüz koyun istedi dedi. Bunlar da razı oldu.

Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç olan birini verip ikisi kaldı. Kapak Kan derler bir adam var idi. İki oğlu var idi. Bir oğlunu verip biri kalmıştı. Tekrar sıra dönüp dolaşıp ona gelmişti. Anası feryat edip ağladı, figan etti. Meğer hanım, Aruz oğlu Basat gazaya gitmişti, o sırada geldi. Yaşlı kadıncağız der: Basat şimdi akından geldi, varayım belki bana bir esir verir, oğlancığımı kurtarırım dedi.

Basat altınlı gölgeliğini dikip otururken gördüler ki bir hatun kişi geliyor. Geldi içeri Basat'a girdi selâm verdi, ağladı, der:

Avucuna sığmayan karacalı oğlu
İri teke boynuzundan katı yaylı
İç Oğuzda Dış Oğuzda adı belli
Aruz oğlu hanım Basat bana medet

dedi. Basat der: Ne istiyorsun? Yaşlı kadıncağız der: Yalancı dünya yüzünde bir er ortaya çıktı, otlağında Oğuz elini kondurmadı, kara çelik öz kılıçlar kesilecek kılını kesmedi, kargı mız-

(1) Kesin

rak oynatanlar saplayamadı, kayın oku atanlar kâr etmedi, alplar başı Kazan'a bir darbe vurdu, kardeşi Kara Göne elinde perişan oldu, ak sakallı baban Aruz'a kan kusturdu, meydan üzerinde kardeşin Kıyan Selçük ödü patladı can verdi, kudretli Oğuz beylerinin de kimisini perişan edip kimisini şehit eyledi, yedi defa Oğuz'u yerinden sürdü, haraç dedi kesti, günde iki adam beş yüz koyun istedi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı ona hizmetkâr verdiler, dört oğlu olan birini verdi, üçü olan birini verdi, ikisi olan birini verdi, iki oğlancığım var idi, birini verdim biri kaldı, döndü sıra tekrar bana geldi, onu da istiyorlar, hanım bana medet dedi. Basat'ın karanlıklı gözleri yaşla doldu. Kardeşi için söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kenar yerde dikilmiş otağlarını
O zalim yıktırdı demek kardeş
Koşucu olan atlarını tavlasından
O zalim seçtirdi demek kardeş
Cins cins develerini katarından
O zâlim ayırdı demek kardeş
Şöleninde kestiğin koyununu
O zalim kesti demek kardeş
Güvercinimle getirdiğim gelinciğini
O zalim senden ayırdı demek kardeş
Ak sakallı babamı oğul diye ağlattın demek kardeş
Akçe yüzlü anamı sızlattın demek kardeş
Karşı yatan kara dağımın yükseği kardeş

Akıntılı güzel suyumun taşkını kardeş
Güçlü belimin kuvvetli kardeş
Karanlıklı gözlerimin aydını kardeş
Kardeşimden ayrıldım

diye çok ağladı, feryat figan kıldı

O hatun kişiye bir esir verdi, var oğlunu kurtar dedi. Hatun aldı, oğlunun yerine verdi. Hem oğlun geldi diye Aruz'a müjdeledi. Aruz sevindi, kudretli Oğuz beyleri ile Basata karşı geldi. Basat babasının elini öptü, ağlaştılar bağrıştılar. Anasının evine geldi. Anası karşı geldi, oğlancığını bağrına bastı. Basat anasının elini öptü, görüştüler ağlaştılar. Oğuz beyleri toplandı. Yemeler içmeler oldu.

Basat der: Beyler kardeş uğruna Tepegözle buluşacağım, ne buyurursunuz? dedi. Kazan Bey burada söylemiş görelim hanım ne söylemiş.

Der:

Kara ejderha oldu Tepegöz
Gök yüzünde çevirdim yenemedim Basat
Kara kaplan oldu Tepegöz
Kara kara dağlardan çevirdim yenemedim Basat
Kükremiş aslan oldu Tepegöz
Kalın sazlarda çevirdim yenemedim Basat
Er olsan bey olsan da bre
Ben Kazan gibi olmayasın Basat

dedi.

Ak sakallı babanı ağlatma
Ak bürçekli ananı sızlatma

Basat der: Elbette varırım. Kazan der: Sen bilirsin. Babası ağladı, der: Oğul ocağımı sahipsiz koyma, kerem eyle, varma dedi. Basat der: Yok ak sakallı aziz baba varırım dedi, dinlemedi. Okluğundan bir tutam ok çıkardı beline soktu, kılıcını omuzundan çaprazlama kuşandı, yayını koluna taktı, eteklerini kıvırdı, babasının elini öptü, helâllaştı, hoşça kalın dedi.

Tepegözün bulunduğu Salahana[1] Kayasına geldi. Gördü Tepegöz güneşe karşı yatıyor. Çekti belinden bir ok çıkardı. Tepegöz'ün sırtına bir ok vurdu. Ok geçmedi, parçalandı. Bir daha attı. O da parça parça oldu. Tepegöz ihtiyarlara dedi: Bu yerin sineği bizi usandırdı dedi. Basat bir daha attı. O da parçalandı. Bir parçası Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz sıçradı baktı. Basat'ı gördü, elini eline çaldı, kah kah güldü. İhtiyarlara der: Oğuzdan yine bize bir turfanda kuzu geldi dedi. Basat'ı önüne kattı tuttu. Boğazından sarkıttı inine getirdi, çizmesinin koncuna soktu, der: Bre ihtiyarlar, ikindi vakti bunu bana çeviresiniz, yiyeyim dedi. Yine uyudu.

Basat'ın hanceri var idi. Çizmesini yardı, içinden çıktı: Der Bre ihtiyarlar, bunun ölümü nedendir? Dediler: Bilmeyiz amma gözünden gayrı yerde et yoktur dediler.Basat Tepegöz'ün başı ucuna geldi. Göz kapağını kaldırdı, baktı gördü ki gözü ettir. Der: Bre ihtiyarlar şişi ocağa koyun koydular kızdı. Basat eline aldı, adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, şişi Tepegöz'ün gözüne öyle bastı ki Tepegöz'ün gözü helâk oldu. Öyle nâra attı haykırdı ki dağ ve taş yankılandı. Basat sıçradı koyunun içine, mağaraya girdi.

Tepegöz bildi ki Basat mağaradadır. Mağaranın kapısını tutup bir ayağını kapının bir yanına, birini de bir yanına koydu.

*(1) Başıboş serseri.*

Der: Bre koyun başları, erkeç, bir bir gel geç dedi. Bir bir gelip geçti. Her birinin başlarını sıvazladı. Toklucuklar, devletim sakar koç, gel geç dedi. Bir koç yerinden kalktı, gerinip uzadı. Derhal Basat koçu tutup boğazladı, derisini yüzdü, kuyruğu ile başını deriden ayırmadı. İçini girdi.

Basat Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz de bildi ki Basat derinin içindedir. Der: Ey sakar koç benim nereden helâk olacağımı bildin, öyle çalayım seni mağara duvarına ki kuyruğun mağarayı yağlasın dedi. Basat koçun başını Tepegöz'ün eline sundu. Tepegöz boynuzundan sımsıkı tuttu. Kaldırınca boynuz deri ile elinde kaldı. Basat Tepegöz'ün bacağının arasından sıçrayıp çıktı.

Tepegöz boynuzu kaldırıp yere çaldı der: Oğlan kurtuldun mu? Basat der: Tanrım kurtardı. Tepegöz der: Bre oğlan, al şu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak, sana ok ve kılıç kâr eylemesin.

Basat aldı yüzüğü parmağına geçirdi. Tepegöz der: Oğlan yüzüğü alıp takındın mı? Basat der: Takındım. Tepegöz Basat'ın üzerine saldırdı, Hancerle çaldı kesmek istedi. Sıçradı, açıkta durdu. Gördü ki yüzük gene Tepegöz'ün ayağı altında yatıyor. Tepegöz der: Kurtuldun mu? Basat der: Tanrım kurtardı. Tepegöz deru0 Oğlan şu kunbeti gördün mü? Der: Gördüm. Tepegöz der: Benim hazinem var, o ihtiyarlar almasınlar, var mühürle dedi.

Basat künbedin içine girdi. Gördü ki altın akçe yığılmış. Bakarak kendisini unuttu. Tepegöz künbedin kapısını tuttu, der: Künbede girdin mi? Basat der: Girdim. Tepegöz der: Öyle çalayım ki künbet ile darmadağın olasın. Basat'ın diline bu geldi ki:

Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh dedi. Hemen o anda künbet yarıldı, yedi yerden kapı açıldı. Birinden dışarı çıktı. Tepegöz künbede elini soktu, öyle kaçtı ki künbet altüst oldu. Tepegöz der: Oğlan kurtuldun mu? Basat der: Tanrım kurtardı dedi. Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş, şu mağarayı gördün mü? Basat der: Gördüm. Der: Orda iki kılıç var, biri kınlı biri kınsız, o kınsız keser benim başımı, var getir, benim başımı kes dedi.

Basat mağara kapısına vardı. Gördü bir kınsız kılıç durmaz iner çıkar. Basat der: Ben buna hemen tedbirsizce yapışmayayım deyip kendi kılıcını çıkardı tuttu, iki parçaya böldü. Vardı bir ağaç getirdi kılıca tuttu, iki parçaya böldü. Vardı bir ağaç getirdi kılıca tuttu, onu da iki parça eyledi. Sonra yayını eline aldı, ok ile o kılıcın asıldığı zinciri vurdu. Kılıç yere düştü gömüldü. Kendi kılıcını kınına soktu. Sapından o kılıcı sımsıkı tuttu. Geldi, der: Bre Tepegöz nicesin dedi. Tepegöz der: Bre oğlan daha ölmedin mi? Basat der: Tanrım kurtardı. Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş dedi. Çağırıp Tepegöz söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Gözüm gözüm yalnız gözüm
Sen yalnız[1] göz ile
Ben Oğuzu kırıp geçirmiştim
Elâ gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni
Öyle ki ben çekerim göz acısını
Hiç bir yiğide vermesin kadir Tanrı göz acısını

dedi. Tepegöz gene der:

(1) Tek.

Memleketten doğum yerinden yiğit yerin neresidir
Karanlık gece içinde yolu kaybetsen ümidin nedir
Büyük sancak tutan hanınız kim
Savaş günü önden at tepen alpınız kim
Ak sakallı babanın adı nedir
Alp erenin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit söyle bana

dedi. Basat Tepegöz'e söylemiş görelim hanım ne söylemiş:

Memleketten doğum yerinden yerim güney
Karanlık gece içinde yolu kaybetsem ümidim Allah
Büyük sancak tutan hanımız Bayındır Han
Savaş günü önden at tepen alpımız Ulaş oğlu Salur Kazan
Babamın adını sorar olsan koca ağaç
Anamın adını dersen kükremiş aslan
Benim adımı sorarsan Aruz oğlu Basattır

dedi. Tepegöz der: Şimdi kardeşiz, kıyma bana dedi.

Basat der:

Bre kavat ak sakallı babamı ağlatmışsın
İhtiyarcık ak bürçekli anamı sızlatmışsın
Kardeşim Kıyanı öldürmüşsün
Akça yüzlü yengemi dul eylemişsin
Elâ gözlü bebekleri öksüz koymuşsun
Bırakır mıyım seni

Kara çelik öz kılıcımı çekmeyince
Tepeli börklü başını kesmeyince
Alca kanını yer yüzüne dökmeyince
Kardeşim Kayanın kanını almayınca
Bırakmam

dedi. Tepegöz de burada söylemiş, der:

Kalkıp yerimden doğrulayım derdim
Kudretli Oğuz beyleriyle ahdimi bozayım derdim
Yeniden doğanını öldüreyim derdim
Bir defa adam etine doyayım derdim
Kudretli Oğuz beyleri üzerime toplanıp gelsin derdim
Kaçıp Salahana Kayasına gireyim derdim
Ağır mancınığı taşla atayım derdim
İnip taş başıma düşerek öleyim derdim
Elâ gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni

dedi. Tepegöz bir daha söylemiş der:

Ak sakallı yaşlıları çok ağlatmışım
Ak sakalının bedduası tutmuş olacak gözüm seni
Ak bürçekli ihtiyarcıkları çok ağlatmışım
Gözünün yaşı tutmuş olacak gözüm seni
Bıyıcığı kararmış yiğitcikleri çok yemişim
Yiğitlikleri tutmuş olacak gözüm seni
Elceğizi kınalı kızcağızları çok yemişim

Bedduaları tutmuş olacak gözüm seni
Öyle ki çekerim ben göz acısını
Hiç bir yiğide vermesin kadir Tanrı göz acısını
Gözüm gözüm ey gözüm yalnız gözüm

dedi. Basat kızıp yerinden kalkıverdi. Erkek deve gibi Tepegöz'ü dizi üzerine çökeltti. Tepegöz'ün kendi kılıcı ile boynunu vurdu. Deldi, yay kirişini taktı. Sürüye sürüye mağara kapısına geldi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Oğuz'a müjdeci gönderdi.

Ak boz atlara binerek koşturdular. Kudretli Oğuz ellerine haber geldi. At ağızlı Aruz Koca evine dört nala geldi, anasına Basat'ın sevinç haberini verdi, müjde, oğlun Tepegöz'ü tepeledi dedi.

Kudretli Oğuz beyleri yetiştiler, Salahana Kayasına geldiler. Tepegöz'ün başını ortaya getirdiler. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyi verdi. Hem Basat'a dua verdi:

Kara dağa seslendiğinde cevap versin
Kanlı kanlı sulardan geçit versin

dedi. Erlikle kardeşinin kanını aldın, kudretli Oğuz beylerini yükten kurtardın, kadir Allah yüzünü ak etsin Basat dedi.

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!...

## BEGİL OĞLU EMRENİN DESTANINI BEYAN EDER

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Ak otağını kara yerin üzerine diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri toplanmıştı.

Dokuz Tümen Gürcistan'ın haracı geldi. Bir at, bir kılıç, bir çomak[1] getirdiler. Bayındır Han çok müteessir oldu. Dedem Korkut geldi neşeli havalar çaldı, hanım niye müteesir oluyorsun dedi. Der: Nasıl müteessir olmayayım, her yıl altın akçe gelirdi, yiğide beye verirdik, hatırları hoş olurdu, şimdi bunu kime verelim ki hatırı hoş olsun dedi. Dede Korkut der: Hanım bunun üçünü de bir yiğide verelim dedi, Oğuz iline karakol olsun dedi. Han Bayındır kime verelim dedi. Sağına soluna baktı, kimse razı olmadı. Begil derlerdi bir yiğit var idi, ona baktı, der: Sen ne dersin? Begil razı oldu. Kalktı yeri öptü Dedem Korkut himmet kılıcını beline bağladı, çomağı omuzuna koydu, yayı koluna geçirdi.

Koç aygırı çektirdi bu da bindi. Hısımını akrabasını ayırdı, evini çözdü, Oğuz'dan göç eyledi. Berdeye, Genceye varıp vatan tuttu. Dokuz Tümen Gürcistan ağzına varıp kondu, karakolluk eyledi. Yabancı, kâfir gelse başını Oğuz'a armağan gönderirdi. Yılda bir kerre Bayındır Han'ın divanına varırdı.

Yine Bayındır Han'dan adam geldi, acele gelesin diyerek. Sonra Begil geldi, peşkeşini çekti. Bayındır Han'ın elini öptü. Han

*(1) Bir cenk âleti, demir topuzlu sopa.*

da Begil'i misafir etti, güzel at, güzel kaftan, bol harçlık verdi. Üç gün de Begil'i av şikâr[1] etiyle misafir edelim beyler dedi. Av ilân ettiler.

Vakta ki av hazırlığı oldu, kimi atını över, kimi kılıcını, kimi çekip ok atmasını över. Salur Kazan ne atını övdü, ne kendisini övdü, amma Begil'in hünerini söyledi.

Üç yüz altmış altı alp ava binse, kanlı geyik üzerine yürüyüş olsa, Begil ne yay kurardı, ne ok atardı, hemen yayı bileğinden çıkarırdı, boğanın yabani geyiğin boynuna atardı, çekip durdururdu. Zayıf ise kulağını delerdi avda belli olsun diye, amma semiz olsa boğazlardı. Eğer beyler geyik avlasa, kulağı delik olsa, Begil sevincidir diye Begil'e gönderirlerdi.

Kazan Bey der: Bu hüner atın mıdır, erin midir? Hanım, erindir dediler. Han der: Yok, at işlemese er övünmez, hüner atındır dedi. Bu söz Begil'e hoş gelmedi. Begil der: Alplar içinde bizi kuskunumuzdan[2] balçığa batırdın dedi. Bayındır Han'ın bahşişini önüne döktü, hana küstü, divandan çıktı. Atını çektiler, elâ gözlü yiğitlerini alıp evine geldi.

Oğlancıkları karşı geldi, okşamadı.Ak yüzlü hatunu ile konuşmadı. Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Altın tahtımın sahibi beyim yiğit
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verim sevdiğim
Kalkıp yerinden doğrulu verdin

*(1) Av*
*(2) Eyeri kuyruk altına bağlayan bağ, eyer kayışı*

Elâ gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aştın
Akıntılı güzel sudan geceleyin geçtin
Ak alınlı Bayındır Hanın divanına geceleyin vardın
Elâ gözlü beyler ile yedin içtin
Kavimli kavmi ile atıştı mı
Garip başın kavgada kaldı mı
Hani hanım altında güzel atın yok
Üstünde altın miğfer cübbesi yok
Elâ gözlü beylerini okşamazsın
Akça yüzlü güzelinle söyleşmezsin
Nedir hâlin

dedi. Begil söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp yerimden doğrulu verdim
Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aştım
Elâ gözlü beyler ile yedim içtim
Kavimliyi kavmi ile iyi gördüm
Hanımızın nazarı bizden dönmüş gördüm
Eli günü terk ederek Dokuz Tümen Gürcistana gidelim
Oğuza âsi oldum belli bilin

dedi. Hatun der: Yiğidim bey yiğidim, padişahlar Tanrı'nın gölgesidir, padişahına âsi olanın işi rast gelmez, arı gönülde pas olsa şarap açar, sen gideli hanım çapraz yatan alaca dağların avlanmamıştır, ava bin gönlün açılsın dedi. Begil baktı hatun kişinin

aklı, sözü iyidir. Cins atını çektirip sıçradı bindi, ava gitti.

Av avlayarak gezerken önünden bir pâreli geyik çıktı. Begil buna at sürdü. Boğanın ardından erişti, yay kirişini boynuna attı. Boğanın canı acımıştı, kendisini bir yüksek yerden attı. Begil atın gemini yenemedi, beraber uçtu. Sağ oyluğu kayaya dokundu kırıldı.

Begil kalktı, ağladı, der: Büyük oğlum, büyük kardeşim yok. Hemen okluğundan gez çıkarıp atının eyerinin arkasındaki kayışları çekti kopardı. Kaftanının altından ayağını sımsıkı sardı. Var kuvvetiyle atının yelesine düştü. Avcılardan ayrı, tülbendi boğazına geçti, yurdunun ucuna geldi.

Oğlancığı Emren Yiğit babasına karşı geldi. Gördü benzi sararmış, tülbendi boğazına geçmiş. Arkadaşlarını sorup oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğrulu verdin
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Çapraz yatan ala dağlar eteğine ava vardın
Kara elbiseli kâfirlere rastladın mı
Elâ gözlü yiğitlerini kırdırdın mı
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun babam sana

dedi. Begil oğluna söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Dedi:

Oğul oğul ay oğul
Kalkıp yerimden doğrulu verdim

Kara dağlar önüne ava bindim
Kara elbiseli kâfirlere rastlamadım
Elâ gözlü yiğitlerimi kırdırmadım
Sağdır esendir yiğitlerim oğul kaygılanma
Üç gündür keyfim yok[1] oğul
At üzerinden beni tut döşeğime çıkar

dedi. Aslan yavrusu yine aslandır, babasını at üzerinden kavradı tuttu, yatağına çıkardı. Cübbesini üzerine bürüdü, kapısını örttü.

Beri yandan yiğit beyler gördüler ki av bozulmuş, her biri evli evine geldi.

Begil yandan yiğit beyler gördüler ki av bozulmuş, her biri evli evine geldi.

Begil beş gün oldu divana çıkmadı. Ayağının kırıldığını kimseye söylemedi.

Bir gece yatağında acı acı inledi, ah etti. Hatunu dedi: Bey yiğidim, kalabalık düşman gelse dönmezdin, butuna alaca ok saplansa inlemezdin, insan koynunda yatan helâllisine sırrını söylemez mi olur, nedir halin dedi. Begil der: Güzelim attan düştüm, ayağım kırıldı dedi.

Kadın elini eline çaldı hizmetçiye söyledi. Hizmetçi çıkıp kapıcıya söyledi. Otuz iki dişten çıkan bütün yurda yayıldı, Begil attan düşmüş ayağı kırılmış diye.

Meğer kâfirin casusu var idi. Bu haberi işitip vardı Tekür'e haber verdi. Tekür der: Kalkarak yerinizden doğrulun, yattığı yerde Bey Begil'i tutun, ak ellerini pazusundan bağlayın, ansızın güzel başını kesin, alca kanını yer yüzüne dökün, elini gününü

*(1) Hastayım*

yağmalayın, kızını gelinini esir edin dedi.

Meğer Begil'in de orada casusu hazırdı. Begil'e haber gönderdi, der: Başınızın çaresine bakın, üzerinize düşman geliyor dedi. Begil yukarı baktı, gök ırak yer katı dedi. Oğlancığını yanına getirip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Oğul oğul ay oğul
Karanlıktaki gözlerimin aydını oğul
Güçlü belimin kuvveti oğul
Gör âhir neler oldu
Neler koptu benim başıma

dedi.

Kalkıp oğul yerimden doğrulu verdim
Boynu kırılsın al aygıra sıçrayıp bindim
Av avlayıp kuş kuşlayıp gezer iken
Bunaldı sürçtü beni yere çaldı
Sağ oyluğum kırıldı
Benim kara başıma neler geldi
Kara kara dağlardan haber aşmış
Kanlı kanlı sulardan haber geçmiş
Demir Kapı Derbendinden haber varmış
Alaca atlı Şökli Melik müthiş pusu kurmuş
Pususundan kara dağlara duman düşmüş
Yattığı yerde Bey Begili tutun demiş
Pazusundan ak ellerini bağlayın demiş
Kan alaca yurdunu yağmalayın demiş

Akça yüzlü kızını gelinini esir edin demiş
Kalkıp oğul yerinden doğrulu ver
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bin
Çapraz yatan Ala Dağı geceleyin aş
Ak alınlı Bayındır Hanın divanına geceleyin var
Ağız dilden Bayındıra selâm ver
Beyler beyi olan Kazanın elini öp
Ak sakallı babam darda de
Elbette ve elbette Kazan Bey bana yetişsin dedi de
Gelmez isen memleket bozulup harap olur
Kızım gelinim esir gitti belli bil

dedi. Burada oğlan babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Baba ne söylüyorsun ne diyorsun
Bağrım ile yüreğimi ne dağlıyorsun
Kalkıp yerimden doğrulmam(1) yok
Yelesi kara cins atıma binmem yok
Arku Beli Ala Dağı avlayarak aşmam yok
Ak alınlı Bayındırın divanına varmam yok
Kazan kimdir benim onun elini öpmem yok
Altındaki al aygırı bana ver
Kan terletip koşturayım senin için
Yapısı sağlam demir giyimini bana ver
Yen yakalar diktireyim senin için

(1) Doğrulmayacağım v.s.

Kara çelik öz kılıcını bana ver
Birdenbire başlar keseyim senin için
Kargı dalı mızrağını bana ver
Göğsünden er mızraklıyayım senin için
Ak tüylü delici okunu bana ver
Erden ere geçireyim senin için
Elâ gözlü üç yüz yiğidini bana ver arkadaşlığa
Muhammed dini yoluna savaşayım senin için

dedi. Begil der: Öleyim ağzın için oğul, belki de benim geçmiş günümü andırtmazsın dedi. Bre giyimimi getirin oğlum giysin, al aygırımı getirin oğlum binsin, memleket ürkmeden oğlum meydana varsın girsin dedi.

Oğlanı donattılar. Babası ile anası ile geldi görüştü, ellerini öptü. Üç yüz yiğidi yanına aldı, meydana vardı. Al aygır ne zaman düşman kokusunu alsa ayağını yere döverdi, tozu göğe çıkardı. Kâfirler der: Bu at Begil'indir, biz kaçarız. Tekür der: Bre iyi bakın, bu gelen Begil ise sizden önce ben kaçarım dedi. Gözcü gözetledi, gördü ki at Begil'in Begil üzerinde değil, amma bir kuş kadar oğlandır. Gelip teküre haber verdi, der: At, giyim kuşam ve miğfer Begil'in, Begil içinde değil dedi. Tekür der: Yüz adam seçilin, tarraka[1] çatlasın oğlanı korkutun, oğlan kuş yürekli olur, meydanı bırakır kaçar dedi.

Yüz kâfir seçilip oğlanın üzerine gelmiş, oğlana kâfir söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Oğlan oğlan ey oğlan

Haramzade[2] oğlan

*(1) Patlama sesi.*
*(2) Piç.*

Altında al aygırı zayıf oğlan
Kara çelik öz kılıcı çentik oğlan
Elindeki mızrağı kırık oğlan
Ak kirişli yayı kısa oğlan
Okluğunda doksan oku seyrek oğlan
Yanındaki arkadaşları çıplak oğlan
Karanlıklı gözleri fersiz oğlan
Şökli Melik sana müthiş pusu kurdu
Meydandaki şu oğlanı tutun
Pazusundan ak ellerini bağlayın
Birdenbire güzel başını kesin
Alca kanını yer yüzüne dökün dedi
Ak sakallı baban var ise ağlatma
Ak bürçekli anan var ise sızlatma
Yalnız yiğit alp olmaz
Yavşan[1] dibi berk olmaz
Belâsı gelmiş kavat oğlu kavat
Çekilip dön buradan

dedi. Oğlan da burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Der:

Herze merze söyleme bre itim kâfir
Altımda al aygırımı ne beğenmezsin
Seni gördü oynar
Üstümdeki demir giyimim omuzumu kısar
Kara çelik öz kılıcım kınını doğrar
Kargı dalı mızrağımı ne beğenmezsin
Göğsünü delip göğe fırlar

(1) Bir ot

Akça kirişli katı yayım zârı zârı inler
Oklukta okum yatağını[1] deler
Yanımda yiğitlerim savaş diler
Alp ere korku vermek ayıp olur
Beri gel bre kâfir savaşalım

dedi. Kâfir der: Oğuz'un arsızı Türkmen'in delisine benzer, bak hele şuna dedi.

Tekür der: Varın sorun oğlan Begil'in nesidir dedi. Kâfir gelip oğlana söylemiş, görelim nasıl söylemiş:

Der:

Altındaki al aygırı biliriz Begilindir Begil hani
Kara çelik öz kılıcın Begilindir Begil hani
Üstündeki demir giyimin Begilindir Begil hani
Yanındaki yiğitler Begilindir Begil hani
Eğer Begil burda imişse
Geceye kadar cenk edeydik
Akça kirişli katı yaylar çekişeydik
Ak tüylü delici oklar atışaydık
Sen Begilin nesisin oğlan söyle bize

dedi. Begil oğlu burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre kâfir sen beni bilmez misin

Ak alınlı Bayındır Han'ın beyler beyisi Salur Kazan, kardeşi Kara Göne, Dönebilmez Dülek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Beyrek, Bey Begil'in evinde içiyorlardı, senden casus

(1) (Veya) yuvasını

geldi, altındaki al aygıra Begil beni bindirdi, kara çelik öz kılıcını kuvvet verdi, kargı dalı mızrağını himmet verdi, ben Begil'in oğluyum bre kâfir, beri gel dövüşelim dedi. Kâfir Tekür der: Dayan bre kavat oğlu, ben sana varayım dedi.

Altı kanatlı gürzünü ele aldı, oğlanın üzerine sürdü. Oğlan kalkanını gürze karşı tuttu. Yukarıdan aşağı kâfir oğlana müthiş vurdu. Kalkanını ufattı, miğferini ezdi, göz kapaklarını sıyırdı, oğlanı yenemedi. Gürz ile dövüştüler, kara çelik öz kılıçla çekiştiler, sere serpe meydanda kılıçlaştılar, omuzları doğrandı, kılıçları ufandı, birbirine yenemediler. Kargı dalı mızraklarla kırıştılar, meydanda boğa gibi süsüştüler, göğüsleri delindi, mızrakları kırıldı, birbirini yenemediler. At üzerinden ikisi kapıştılar, çekiştiler. Kâfirin gücü ziyade, oğlan perişan oldu. Allah Taâla'ya yalvarıp söylemiş, görelim nasıl söylemiş:

Der:

Yücelerden yücesin yüce Tanrı
Kimse bilmez nicesin güzel Tanrı
Sen Âdeme taç giydirdin
Şeytana lânet kıldın
Bir suçtan ötürü dergâhtan sürdün
İbrahimi tutturdun
Hanım deriye sardın
Kaldırıp ateşe attırdın
Ateşi gülistan[1] kıldın
Birliğine sığındım
Aziz Allah hocam bana medet

dedi. Kâfir der: Oğlan yenildinse Tanrı'na mı yalvarıyorsun,

(1) (Aslı) bostan.

senin bir Tanrın var ise benim yetmiş iki puthânem var dedi. Oğlan der: Yâ âsi mel'un, sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığındım dedi.

Hak Taâla Cebrâil'e buyurdu ki: Yâ Cebrâil, var, şu kuluma kırk er kadar kuvvet verdim dedi. Oğlan kâfiri kaldırdı yere vurdu. Burnundan kanı düdük gibi fışkırdı. Sıçrayıp şahin gibi kâfirin boğazını eline aldı. Kâfir der: Yiğit aman, sizin dine ne derler, dinine girdim dedi. Parmak kaldırıp, şehadet getirip müslüman oldu. Geri kalan kâfirler bilip, meydanı bırakıp kaçtı.

Akıncılar kâfirin elini gününü vurup kızını gelinini esir ettiler. Oğlan babasına müjdeci gönderdi, hasmımı yendim dedi.

Ak sakallı babası karşı geldi. Oğlunun boynunu kucakladı. Dönüp evlerine geldiler.

Karşı yatan kara dağdan oğlana yaylak verdi. Kara koçu koşucu attan tavla verdi. Akça yüzlü oğluna akça koyun şölenlik verdi. Elâ gözlü oğluna al duvaklı gelin aldı. Ak alınlı Bayındır Han'a hisse çıkardı.

Oğlunu aldı Bayındır Han'ın divanına vardı. El öptü. Padişah Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında ona yer gösterdi. Cübbe, çuha, sırmalı elbise giydirdi. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, bu Oğuznâmeyi düzdü koştu, Begil oğlu Emre'nin olsun dedi. Gaziler başına ne geldiğini söyledi

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Günahınızı adı güzel Muhammed'e bağışlayın hanım hey!...

## UŞUN KOCA OĞLU SEGREK DESTANINI BEYAN EDER

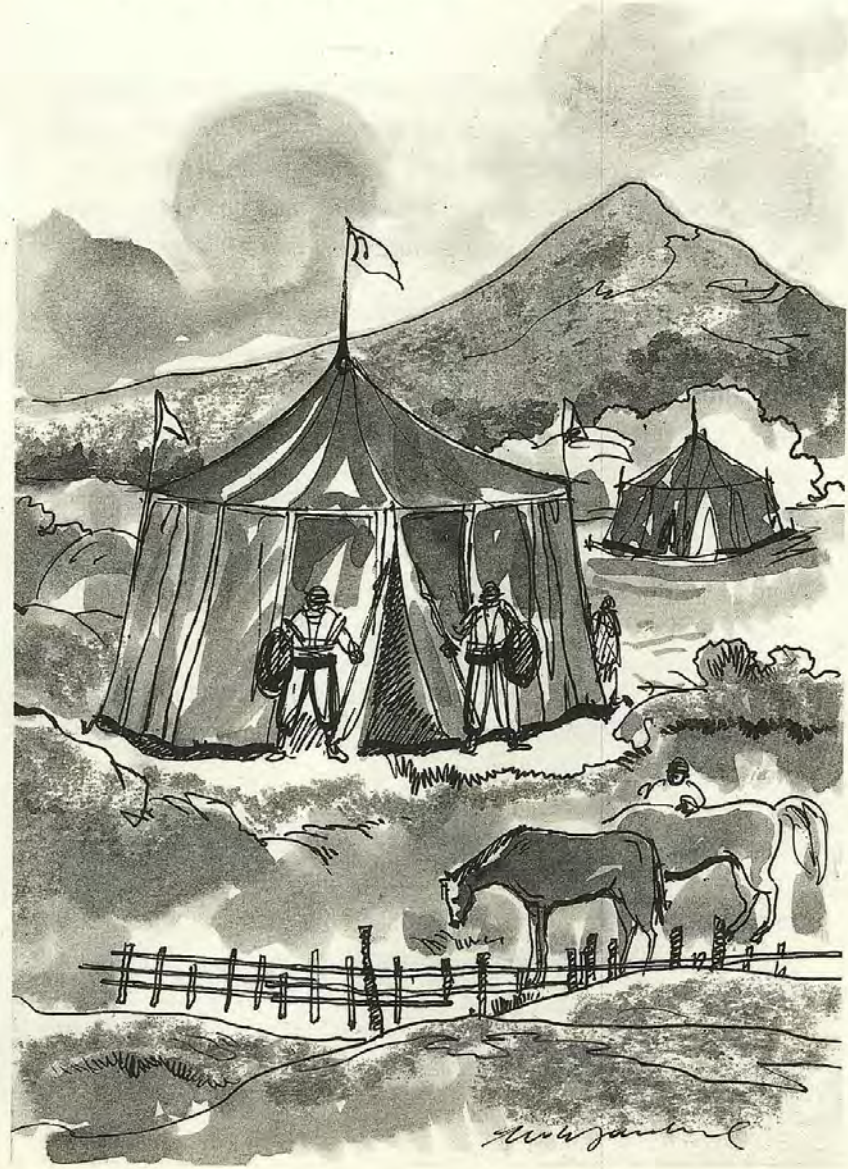

OĞUZ zamanında Uşun Koca derler bir kişi var idi. Ömründe iki oğlu var idi. Büyük oğlunun adı Eğrek idi. Cesur, deli[1], güzel yiğit idi. Bayındır Han'ın sohbetine ne zaman istese gelirdi. Beyler beyi olan Kazan'ın divanında buna hiç kapı baca yoktu. Beyleri çiğneyip Kazan'ın önünde otururdu. Kimseye iltifat eylemezdi.

Meğer hanım gene bir gün beyleri çiğneyip oturunca, Ters Uzamış derlerdi Oğuz'da bir yiğit var idi, der: Bre Uşun Koca oğlu bu oturan beyler her biri oturduğu yeri kılıcı ile, ekmeği ile almıştır, bre sen baş mı kestin kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı donattın dedi. Eğrek der: Bre Ters Uzamış baş kesip kan dökmek hüner midir dedi. Der: Evet hünerdir ya! Ters Uzamış'ın sözü Egreğe tesir etti. Kalktı Kazan Bey'den akın diledi. Akın verdi, ilân etti, akıncıları toplandı. Üç yüz mızraklı yiğit bunun yanına cem oldu.

Meyhanede beş gün yeme içme oldu. Ondan sonra Şirögüven kenarından Gökçe Deniz'e kadar olan memleketleri yağmaladı. Sayısız ganimet alındı.

Yolu Alınca Kalesine uğramıştı. Kara Tekür orada bir koru yaptırmıştı. Uçanlardan kaz, tavuk, yürüyenlerden geyik, tavşan bu avluya doldurup Oğuz yiğitlerine bunu tuzak yapmıştı. Uşun Koca oğlunun yolu bu koruya uğradı. Korunun kapısını ufattılar.

Yabani geyik, kaz, tavuk kestiler, yediler içtiler. Atlarının eyerlerini aldılar, giyimlerini çıkardılar.

***(1) Yaman, deli dolu, yavuz***

Meğer Kara Tekür'ün casusu var idi, bunları gördü, gelip der: Bre Oğuz'dan bir bölük atlı geldi, korunun kapısını ufattılar, atlarının eyerlerini alıp giyimlerini çıkardılar, bre ne duruyorsunuz dedi.

Altı yüz kara elbiseli kâfir bunların üzerine saldırdılar. Yiğitleri öldürdüler, Eğreği tuttular. Alınca Kalesinde zindana attılar.

Kara kara dağlardan haber aştı, kanlı kanlı sulardan haber geçti, kudretli Oğuz ellerine haber vardı. Uşun Koca'nın ak otağı önünde feryat koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkarıp kara giydi. Uşun Koca oğul oğul diye akça yüzlü anası ile ağlaştılar sızlaştılar.

Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Meğer hanım, Uşun Koca'nın küçük oğlu Segrek iyi, cesur, alp , deli yiğit oldu. Bir gün yolu bir düğün derneğe uğradı. Kondular, yemek içmek ettiler.

Segrek sarhoş oldu. Dışarı ayak yoluna çıktı. Gördü ki öksüz oğlan bir çocukla kavga ediyor. Bre noldunuz diye bir tokat birine, bir tokat birine vurdu. Eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur. Biri der: Bre bizim öksüzlüğümüz yetmez mi, bize niye vuruyorsun, hünerin var ise kardeşin Alınca Kalesi'nde esirdir, var onu kurtar dedi. Segrek dedi: Bre kardeşimin adı nedir? Dedi: Egrek'tir. Şimdi Egreğe Segrek yakışır, kardeşim sağ imiş kaygılanmam, kardeşsiz Oğuz'da durmam, karanlıklı gözümün aydını kardeş diye ağladı. İçeri sohbete girdi müsaade istedi, beyler hoşça kalın dedi.

Atını çektiler bindi. Koşturdu anasının evine geldi. Atından indi anasının ağzını aradı. Segrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp ana yerimden doğruldum
Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim
Çapraz yatan Ala Dağ eteğine vardım
Kudretli Oğuz ellerinde düğün dernek varmış oraya vardım
Yemek içmek arasında
Ak boz atlı bir haberci geldi
Çok zamanmış Egrek derler bir yiğit esirmiş
Kadir Tanrı yol vermiş çıkıp gelmiş
Büyük Küçük kalmadı o yiğide karşı gitti
Ana ben de varayım mı ne dersin

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Ağzın için öleyim oğul
Dilin için öleyim oğul
Karşı yatan kara dağın
Yıkılmıştı yüceldi âhir
Akıntılı güzel suyun
Çekilmişti çağladı âhir
Koca ağaçta dal budağın
Kurumuştu filizlenip yeşerdi âhir
Kudretli Oğuz beyleri izine varsa sen var
O yiğide yetştiğinde
Ak boz atın üzerinden yere in
El bağlayıp o yiğide selâm ver

Elini öpüp boynunu kucakla
Kara dağımın yükseği kardeş de
Ne duruyorsun oğul koştur

dedi. Oğlan anasına söylemiş, görelim ne söylemiş:

Der:

Ana ağzın kurusun
Ana dilin çürüsün
Benim de kardeşim varmış kaygılansam olmaz
Kardeşsiz Oğuzda dursam olsam
Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı
Kara çelik öz kılıcımı çekeydim
Birdenbire güzel başını keseydim
Alca kanını yer yüzüne dökeydim
Ana zalim ana

dedi. Babası der: Yanlış haberdir oğul, kaçan giden senın ağabeyin değil, başkasıdır, ak sakallı ben babanı ağlatma, ihtiyarcık olmuş ananı sızlatma dedi: Oğlan burada söylemiş:

Der:

Üç yüz altmış altı alp ava binse
Kanlı geyik üzerine kavga kopsa
Kardeşli yiğitler kalkar kopar olur
Kardeşsiz zavallı yiğit ensesine yumruk dokunsa
Ağlayarak dört yanına bakar olur
Elâ gözden acı yaşını döker olur

Elâ gözlü oğlunuzu görünceye kadar
Bey baba hatun ana esen kalın

dedi. Baba ana yanlış haberdir, gitme oğul dediler. Oğlan der: Beni yolumdan ayırmayın, ağabeyimin tutulduğu kaleye varmayınca, ağabeyimin ölüsünü dirisini bilmeyince, öldü ise kanımı almayınca Oğuz eline gelmem yok dedi.

Baba ana ağlaşıp Kazan'a adam gönderdiler. Oğlan kardeşini andı gider, bize ne öğüt verirsin dediler. Kazan der: Ayağına at kösteğini vurun dedi. Yavuklusu vardı, acele düğün dernek ettiler. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdiler.

Oğlanı gelin odasına koydular. Kız ile ikisi bir döşeğe çıktılar. Oğlan kılıcını çıkardı kız ile kendi arasına koydu. Kız der: Kılıcını gider yiğit, murat ver murat al, sarılalım dedi. Oğlan der: Bre kavat kızı, ben kılıcıma doğranayım okuma sancılayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, ağabeyimin yüzünü görmeyince, ölmüş ise kanını almayınca bu gelin odasına girersem dedi.

Ayağa kalktı. Tavladan bir koç at çıkardı eyerledi. Giyimini giydi. Diz bağı, kol bağı bağladı. Der: Kız sen beni bir yıl bekle, bir yılda gelmezsem iki yıl bekle, iki yılda gelmezsem üç yıl bekle, gelmezsem o vakit benim öldüğümü bilesin, aygır atımı boğazlayıp aşımı ver, gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse ona var dedi. Kız burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim

Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim
İki yılda gelmezsen üç dört yıl bekleyeyim
Dört yıl gelmezsen beş yıl altı yıl bekleyeyim
Altı yol ayrımına çadır dikeyim
Gelenden gidenden haber sorayım
Hayır haber getirene at elbise vereyim
Kaftanlar giydireyim
Şer haber getirenin başını keseyim
Erkek sineği üzerime kondurmayayım
Murat ver murat al öyle git yiğidim

dedi. Oğlan der: kavat kızı ağabeyimin başına and içmişim, dönmem yok dedi:

Kız der: Ayağı uğursuz gelin diyeceklerine hayasız gelin desinler, kayın babama, kayınanama söyleyeyim didi. Söylemiş:

Babamdan daha iyi kayın baba
Anamdan daha iyi kayın ana
Develerinin erkeği ürktü gider
At çobanları önünü kesti döndüremez
Ağıllarının koçları ürktü gider
Çoban önünü kesti döndüremez
Elâ gözlü oğlun kardeşini andı gider
Akça yüzlü gelinin döndüremez
Size mâlum olsun

dedi. Baba ana âh ettiler. Yerlerinden kalktılar oğul gitme diyerek, gördüler çare olmadı. Elbette o ağabeyimin tutulduğu ka-

leye varmayınca edemem dedi: Babası anası sür oğul, uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin geleceğin var ise dediler. Babasının anasının elini öptü, kara koç atına sıçrayıp bindi.

Geceyi gündüze kattı, at sürdü. Üç gün geceli gündüzlü at koşturdu. Dereşam'ın kenarından geçti. O kardeşinin tutulduğu koruya geldi. Gördü ki at çobanı kâfirler kısrak güdüyorlar. Kılıç çekip altı kâfir tepeledi. Davul çalıp kısrakları ürküttü getirip o koruya soktu. Geceyi gündüze katmış, üç gün geceli gündüzlü at koşturmuş yiğit, karanlıklı gözlerini uyku bürümüş yiğit atının yularını bileğine bağladı, yattı uyudu.

Meğer kâfirin casusu var idi. Gelip Tekür'e der: Oğuz'dan bir deli yiğit geldi, at çobanlarını öldürdü, kısrakları ürküttü getirip koruya soktu. Tekür der: Silâhlı altmış adam seçin, varsınlar, tutup getirsinler dedi.

Altmış silâhı, adam seçtiler. Vardılar ansızın altmış demir giyimli kâfir oğlanın üzerine geldiler. Giyim hışırtısından, at kıpırdamasından. Meğer yiğit aygır binerdi. Hanım at kulağı tetikte olur, çekerek oğlanı uyandırdı. Oğlan gördü ki bir alay atlı geliyor. Sıçradı Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi. Atına bindi, kara elbiseli kâfire kılıç vurdu, bastı kaleye tıktı. Yine uykusunu yenemeyip yerine varıp yattı, uyudu. Gene atının yularını bileğine geçirdi.

Kâfirler, sağ olanları, kaçarak Tekür'e geldiler. Tekür der: Tu yüz kerre: Altmış kişi bir oğlanı tutamadınız dedi. Bu sefer yüz kâfir oğlanın üzerine geldiler. Aygır yine oğlanı uyandırdı. Gördü kâfirler saf bağlamış geliyorlar. Oğlan kalktı atına bindi. Adı güzel Muhammed'e salâvat getirdi, kâfire kılıç çaldı, bastı kaleye tıktı. Atını döndürdü, gene konaklama yerine geldi. Uykusunu yenemedi, tekrar yattı uyudu. Atının yularını yine bileğine geçirdi.

Bu sefer at oğlanın bileğinden boşandı, kaçtı. Kâfirler yine Tekür'e geldiler. Tekür der: Bu defa üç yüz varın dedi: Kafirler der: Varmayız, kökümüzü keser, hepimizi öldürür dediler. Tekür der: Ya nasıl eylemek gerek, varın o esir yiğidi çıkarın getirin, tekmeleyenin karnını boynuzlayan yırtar, at verin giyim verin dedi.

Geldiler Egreğe dediler: Yiğit sana Tekür himmet eyledi, şurda bir deli yiğit yolcunun yola gidenin, çobanın çoluğun ekmeğini alıyor, tut o deliyi öldür, seni bırakı verelim var git dediler. Pekâla dedi.

Egreği zindandan çıkardılar. Saçını sakalını tıraş ettiler. Bir at, bir kılıç verdiler. Üç yüz kâfiri ona arkadaşlığa verdiler. Oğlanın üzerine geldiler.

Üç yüz kâfir açıkta durdular.Egrek der: Gelin varalım dedi, tutalım. Kâfirler der: Tekür'den buyruk sana oldu, sen var dediler. Egrek der: İşte uyuyor, gelin varalım dedi. Kâfirler der: Ay ne uyumak, koltuğunun altından bakar, kalkar bize geniş ovayı dar gösterir dediler. Der: Şimdi ben varayım, elini ayağını bağlayayım, sonra siz gelirsiniz dedi. Sıçradı kâfirler arasından çıktı. At sürüp bu yiğidin üzerine geldi. Atından indi, yularını bir dala iliştirdi. Baktı gördü ki ayın on dördüne benzer bir güzel elâ gözlü genç yiğit boncuk boncuk terlemiş uyuyor, gelenden gidenden haberi yok. Dolandı başı ucuna geldi. Gördü ki belinde kopuzu var. Çıkarıp eline aldı söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit
Yelesi kara cins atına sıçrayıp binen
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aşan
Akıntılı güzel suyu delip geçen

Gürbete gelen yatar mı olur
Benim gibi pazusundan ak ellerini bağlatarak
Domuz damında yatar mı olur
Ak sakallı babasını ak bürçekli anasını
Ağlatarak sızlatır mı olur
Niye yatıyorsun yiğit
Gafil olma güzel başını kaldır yiğit
Elâ gözünü aç yiğit
Kadirin verdiği tatlı canını uyku bürümüş yiğit
Pazusundan kollarını bağlatma
Ak sakallı babanı ihtiyarcık ananı ağlatma
Ne yiğitsin kudretli Oğuz elinden gelen yiğit
Yaradan hakkı için kalkı ver
Dört yanını kâfir sardı belli bil

dedi. Oğlan sıçradı kalktı. Kılıcının sapına yapıştı ki bunu vursun. Gördü ki elinde kopuz var. Der: Bre kâfir Dedem Korkut kopuzu hürmetine çalmadım dedi, eğer elinde kopuz olmasaydı ağabiyimin başı için seni iki parça kılardım dedi. Çekti kopuzu elinden aldı. Oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Sabah erken yerimden kalktığım kardeş için
Ak boz atlar yormuşum kardeş için
Kalenizde esir var mıdır kâfir söyle bana
Kara başım kurban olsun kâfir sana

dedi. Büyük kardeşi Egrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Memleketini doğum yerim sorar olsam neresidir
Karanlık gece içinde yolu kaybetsen ümidin nedir
Büyük sancak tutan hanınız kim
Kavga günü önden at tepen alpınız kim
Yiğit senin baban kim
Alp erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit

dedi. Bir daha söylemiş, der:

Develerimi güdünce devecim misin
Kara koçumu güdünce at çobanım mısın
Ağıllarımı güdünce çobanım mısın
Kulağımda çınlayan nâibim misin
Beşikte koyup gittiğim kardeşciğim misin
Yiğit söyle bana
Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi. Segrek burada büyük kardeşine söyledi, der:

Karanlık gece içinde yolu kaybetsem ümidim Allah
Büyük sancak tutan hanımız Bayındır Han
Savaş günü önden at tepen alpımız Salur Kazan
Babamın adını sorarsan Uşun Koca
Benim adımı sorar olsan Segrek
Kardeşim var imiş adı Egrek

dedi. Bir daha söyledi, der:

Develerini güdünce devecinim
Kara koçunu güdünce at çobanımın
Beşikte koyup gittiğin kardeşinim

dedi. Büyük kardeşi Egrek burada söylemiş, görelim hanım nasıl söylemiş:

Der:

Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Er mi oldun yiğit mi oldun kardeş
Gurbete kardeşini aramağa sen mi geldin kardeş

dedi. iki kardeş kucaklaşa kucaklaşa görüştüler. Egrek küçük kardeşinin boynunu öptü. Segrek de ağabeyinin elini öptü. Karşı yakadan kâfirler bakışıyorlar. Derler: Güreştiler ki kucaklaştılar, görüştüler, cins atlara biniştiler. Kara elbiseli kâfire at sürdüler kılıç yürüttüler. Kâfiri bastılar öldürdüler, kaleye döktüler. Gelip yine o koruya girdiler kısrakları dışarı çıkardılar. Davul çalıp kısrakları önlerine kattılar. Dereşam suyunu at tepip geçtiler. Geceyi gündüze kattılar, Oğuz'un hudut boyuna yetiştiler.

Kanlı kâfir elinden kardeşçiğini çekip aldı. Ak sakallı babasına müjdeci gönderdi, babam bana karşı gelsin dedi. Uşun Koca'ya haberci geldi. Müjde, gözün aydın, oğulların ikisi beraber sağ esen geldi dediler. Koca işitip şâd oldu. Gümbür gümbür davullar çalındı. Altın tunç borular öttürüldü. O gün alaca büyük otağlar dikildi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kesildi. Koca Bey oğullarına karşı geldi. Attan indi, oğlanları ile kucaklaşa

kucaklaşa görüştü. iyi misiniz, esen misiniz oğullar dedi. Gölgeliği altınlıca odasına geldiler. Eğlence, yemek içmek oldu. Büyük oğluna da güzel gelin getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldular. Gelin odalarına koşturup indiler, murada maksuda eriştiler. Dedem Korkut gelip destan söyledi, deyiş dedi.

Evvel âhir uzun yaşın ucu ölüm. Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayıörmasın. Günahınızı Muhammet Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlasın. Âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün hanım hey!...

## SALUR KAZAN ESİR OLUP OĞLU URUZUN ÇIKARDIĞI DESTANI BEYAN EDER

MEĞER Hanım Tırabuzan tekürü beyler beyi olan Han Kazan'a bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururken şahinci başına der: Bre yarın sabah şahinleri al, tenhaca ava binelim dedi

Erkenden bindiler, av yerine vardılar. Gördüler bir sürü kaz oturuyor. Kazan şahini bıraktı. Alamadı[1], şahin havalandı. Gözetlediler, şahin Toman'ın Kalesine indi. Kazan gayet müteessir oldu. Şahinin ardına düştü.

Dere tepe aştı, kâfir eline geldi. Giderken Kazan'ın karanlık gözünü uyku bürüdü. Beyler dediler: Hanım dönelim. Kazan der: Biraz daha ileri varalım dedi. Baktı bir kale gördü. Der: Beyler gelin yatalım dedi. Kazan'ı küçücük ölüm tuttu, uyudu. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu. Onun için küçücük ölüm derlerdi.

Meğer o gün Toman'ın Kalesinin tekürü ava binmişti. Casus geldi, der: Bre bölük atlı geldi, içinde beyleri yattı uyudu. Tekür adam gönderdi, kim olduğunu anlayın dedi. Gelenler bildi ki bunlar Oğuz erenlerindendir. Gelip teküre haber verdiler. Tekür de hemen askerini topladı, bunların üzerine geldi. Kazan'ın beyleri baktılar gördüler ki düşman geliyor. Dediler: Kazan'ı bırakır gi-

*(1) Avını alamadı, yakalayamadı.*

dersek evinde bizi kovarlar, en iyisi budur ki burda ölelim dediler. Kâfiri karşıladılar, cenk ettiler. Kazan'ın üzerine yirmi beş beyini şehit ettiler. Kazan'ın üzerine düştüler, uyuduğu yerde tuttular, elini ayağını sımsıkı bağladılar, bir arabaya yüklettiler, arabaya muhkem urganla sardılar. Arabayı çektiler, yürüyü verdiler.

Giderken araba gıcırtısından Kazan uyandı. Gerindi bu elindeki urganları hep kopardı. Arabanın üzerine oturdu, elini eline çaldı, kah kah güldü.

Kâfirler derler: Ne gülüyorsun? Kazan der: Bre kâfirler, bu arabayı beşiğim sandım, sizi yamrı yumru dadım dayam sandım dedi. Neyse, Kazan'ı getirdiler, Toman'ın Kalesinde bir kuyuya bıraktılar. Kuyunın ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı.

Bir gün tekürün karısı der: Varayım Kazan'ı göreyim nasıl bir insandır ki bunca adamlara darbe vuruyormuş dedi. Hatun gelip zindancıya kapıyı açtırdı. Seslendi, der: Kazan Bey nedir hâlin, dirliğin yer altında mı hoştur, yoksa yer üstünde mi hoştur, hem şimdi ne yiyorsun, ne içiyorsun ve neye biniyorsun dedi. Kazan der: Ölülerine yemek verdiğin vakit ellerinden alıyorum, hem ölülerinizin yorgasına[1] biniyorum, yaşlılarını yedekte çekiyorum dedi. Tekür'ün karısı der: Dinin için Kazan Bey, yedi yaşında bir kızcağızım ölmüştür, kerem eyle ona binme dedi. Kazan der: Ölülerinizde ondan yorga yoktur, hep ona biniyorum dedi. Kadın der: Vay, senin elinden ne yer yüzünde dirimiz ve ne yer altında ölümüz kurtulurmuş dedi. Geldi Tekür'e der: Kerem eyle o tatarı kuyudan çıkar, kızcağızın belini koparıyor yer altında kızcağızıma biniyormuş, diğer ölülerimizi topluyormuş, hem ölülerimiz için ver-

*(1) Yorga, rehvan, bir at koşusu, sarsıntısız koşuş.*

diğimiz yemeği ellerinden çekip alıp yiyormuş, onun elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulurmuş, dinin aşkına o eri kuyudan çıkar dedi. Tekür beylerini topladı, der: Gelin Kazan'ı kuyudan çıkarın, bizi övsün Oğuz'u yersin. Ondan sonra şart eylesin bizim memleketimize düşmanlığa gelmesin dedi.

Vardılar Kazan'ı kuyudan çıkarıp getirdiler, Dediler: And iç ki bizim memleketimize düşmanlığa gelmeyesin, hem bizi öv Oğuz'u yer, seni bırakı verelim var git dediler. Kazan der: Vallah billah doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyeyim dedi. Dediler: Vallah Kazan iyi and içti dediler. Şimdi Kazan Bey, hadi bizi öv dediler. Kazan der: Ben yer yüzünde adam övmem, bir adam getirin bineyim, sizi öveyim dedi. Vardılar bir er kâfir getirdiler. Bir eyer, bir gem dedi, getirdiler. Kâfirin arkasına eyer koydu, ağzına gem vurdu, eyer kayışını çekti. Sıçradı arkasına bindi. Ökçesini ökçesine vurdu, kaburgasını karnına yapıştırdı. Gemini çekti, ağzını ayırdı. Kâfiri öldürdü, çöktü üzerine oturdu. Der: Bre kâfirler kopuzumu getirin, sizi öveyim dedi. Vardılar kopuzu getirdiler. Eline alıp burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bin bin erden düşman gördümse övünün dedim
Yirmi bin er düşman gördümse koklamadım
Otuz bin er düşman gördümse ona saydım
Kırk bin er düşman gördümse gözümü kısıp baktım
Elli bin er gördümse el vermedim
Altmış bin er gördümse söyleşmedim
Seksen bin er gördümse ürpermedim

Doksan bin düşman gördümse donanmadım[1]
Yüz bin er gördümse yüzümü dönmedim
Yüzü dönmez kılıcımı elime aldım
Muhammedin dini aşkına kılıç vurdum
Ak meydanda yumru başı top gibi kestim
O zaman[2] bile erim beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni
Kara kılıcını çal boynuma kes başımı
Kılıcından sapacağım yok
Kendi aslımı kendi kökümü yermem yok

dedi. Bir deyiş daha söylemiş, der:

Yüksek yüksek kara dağdan taş yuvarlansa
Kaba ökçemi oyluğumu karşı tutan Kazan er idim
Firavun şişler yükleyip yerden çıksa
Kaba ökçem ile perçin kılan Kazan er idim
Koca koca beyler oğlu Kazan er idim
Kamçı vurup dindiren Kazan er idim
Yüce dağları duman tutsa
Kapkara sis deli kopsa
Kara koç atımın kulağı görünmez olsa
Gayrı eren kılavuzsuz yol şaşırsa
Kılavuzsuz yol başaran Kazan er idim
Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım
Heybetinden sol gözüm yaşardı

*(1) Giyinip kuşanmadım, kuşanamadım*
*(2) (Veya) orada.*

Hey gözüm nâmert gözüm kalleş gözüm
Bir yılandan ne var ki korktu dedim
O zaman bile erim beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim
Eline geçmiş iken bre kafir öldür beni yitir beni
Çal kılıcını kes başımı
Kılıcından sapacağım yok
Kendi aslımı kendi kökümü yermem yok
Oğuz erenleri dururken seni övmem yok

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş:

Arkaç[1] Kırda çalkanır umman denizinde
Sarp yerlerde yapılmış kâfir şehri
Sağa sola çırpıntı vurur yüzgeçleri
Su dibinde döner bahrileri[2]
Tanrı benim diye su dibinde çığrışır âsileri
Önünü koyup tersini okur kızı gelini
Altın aşık oynar Sancıdanın beyleri
Altı defa Oğuz vardı alamadı
O kaleye altı tane erle ben Kazan vardım
Altı güne koymadım onu aldım
Kilisesini yıkıp yerine mescit yaptım ezan okuttum
Kızını gelinini ak göğsümde oynattım
Beylerini kul ettim
O zaman bile erim beyim diye övünmedim
Övünen erenleri hoş görmedim

*(1) Sürü yatağı, (belki) kuzey*
*(2) Deniz ördeği cinsinden bir kuş.*

Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
Kılıcından sapacağım yok
Kendi aslımı kendi kökümü yermem yok

dedi. Kazan yine söylemiş, der:

Arkaç Kırda döndürdüğüm bre kâfir senin baban
Şakağına imrendiğim senin kızın gelinin
Akça Kale Sürmelide at oynattım
At ile Karun eline baskın yaptım
Ak Hisar Kalesinin burcunu yıktım
Ak akçe getirdiler bakırdır dedim
Kızıl altın getirdiler bakırdır dedim
Elâ gözlü kızını gelinini getirdiler aldanmadım
Kilisesini yıktım mescit yaptım
Altını gümüşü yağmalattım
O zaman bile erim beyim diye övünmedim
Övünenleri hoş görmedim
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
Kendi aslımı kendi kökümü yermem yok
Seni övmem yok

dedi. Kazan Bey burada bir daha söylemiş, der:

Ak kayanın kaplanının erkeğinde bir köküm var
Ortaç[1] Kırda sizin geyiklerinizi durdurmaya
Ak sazın aslanında bir köküm var
Kaz alaca kısrağını durdurmaya

*(1) Ortada olan, (belki) güney*

Azman kurt yavrusunun erkeğinde bir köküm var
Akça yünlü on bin koyununu gezdirmeye
Ak sungur[1] kuşunun erkeğine bir köküm var
Alaca ördek kara kazını uçurmaya
Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var Uruz adlı
Bir kardeşim var Kara Göne adlı
Yeniden doğanını diriltmeyeler
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
Kılıcından sapacağım yok
Kendi aslımı yermem yok

dedi. Bir daha söylemiş, der:

İt gibi güv güv eden çerkes hırslı
Küçücük domuz şölenli
Bir torba saman döşekli
Yarım kerpiç yastıklı
Yontma ağaç Tanrılı
Köpeğim kâfir
Oğuzu görür iken seni övmem yok
Bundan sonra öldürürsen bre kâfir öldür beni
Öldürmezsen Kadir korsa öldüreyim kâfir seni

dedi. Kâfirler der: Bu bizi övmedi, gelin bunu öldürelim dediler. Kâfir beyleri toplandılar geldiler. Yine dediler: Bunun oğlu var, kardeşi var, bunu öldürmek olmaz dediler. Getirdiler domuz damına hapse attılar.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan'ın ölüsünü dirisini

*(1) Doğan, şahin*

kimse bilmedi.

Meğer hanım Kazan'ın bir oğlancığı var idi. Büyüdü yiğitcik oldu. Bir gün ata binip divana gelirken bir kişi der: Sen Han Kazan'ın oğlu değil misin dedi. Uruz kızdı, der: Bre kavat benim babam Bayındır Han değil midir? Dedi: Yok, o ananın babasıdır, senin dedendir. Uruz, bre ya benim babam ölü müdür diri midir dedi. Dedi: Diridir, Toman'ın Kalesinde esirdir dedi. Böyle deyince oğlan ağladı, melûl oldu. Atını çevirdi geri döndü. Anasına geldi. Burada anasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre ana ben Han oğlu değilmişim
Han Kazan oğlu imişim
Bre kavat kızı bunu bana niçin söylemiyordun
Ana hakkı Tanrı hakkı olmamış olsaydı
Kara çelik öz kılıcımı çekeydim
Birdenbire güzel başını keseydim
Alca kanını yer yüzüne dökeydim

dedi. Anası ağladı. Der: Oğul baban sağdır, amma söylemeğe korkardım, kâfire varırsın, kendini vurursun helâk olursun, onun için sana söylemiyordum canım oğul dedi. Amma amcana adam gönder, gelsin, görelim ne der dedi.

Adam gönderdi amcasını çağırdı. Geldi. Uruz der: Ben babamın esir olduğu kaleye gidiyorum. Birlikte iştişare ettiler. Bütün beylere haber oldu, Uruz babasına gidiyor, silâh ve teçhizatla gelin dediler. Asker toplandı geldi. Alp Göne asker başı oldu. Boru çaldırıp göçtüler, yola girdiler.

Yol üzerine kâfirin kilisesi var idi. Keşişler beklerdi. Gayet sarp kilise idi. Attan inip tâcir elbisesi giydiler. Bezirgân suretinde katır, deve çektiler geldiler. Kâfirler gördüler gelenler tâcire benzemez, kaçtılar kaleye girdiler, kapılarını sımsıkı kapadılar. Burca çıkıp kimlersiniz dediler. Bunlar cevap verdi: Bezirgânlarız dediler. Kâfirler yalan söylüyorsunuz diyerek taşa tuttular. Uruz attan indi, der: Hey babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven attan insin, bunun kapısına birer gürz vuralım dedi. On altı yiğit sıçrayıp attan indiler. Kalkan tuttular, gürzlerini omuzlarına attılar, kapıya geldiler. Birer gürz vurup kapıyı ufattılar, içeri girdiler. Buldukları kâfiri öldürdüler. Ağız açtırmadılar(1). Malını yağmaladılar. Askerin üzerine geldiler kondular.

Meğer bir sığırmaçları var idi. Gördü ki kaleyi aldılar, kaçtı tekûre vardı, kilisenin alındığını haber verdi. Ne oturuyorsunuz, üzerinize düşman geldi, başınızın çaresine bakın dedi. Tekür beylerini topladı, bunlarla nasıl uyuşalım dedi. Beyler dediler: Bunun uyuşması odur ki Kazan'ı çıkaralım, onlarla başbaşa bırakalım. Bu sözü uygun gördüler. Vardılar Kazan'ı çıkarıp tekürün önüne getirdiler. Tekür der: Kazan Bey üzerimize düşman geldi, bu düşmanı üzerimizden ayırırsan seni bırakı verelim dediler. Hem haraca itaatkâr olalım, sen de and iç ki bu bizim memlekete düşmanlığa gelmeyesin dediler. Kazan der: Vallah billlah doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyelim dedi. Kâfirler Kazan iyi and içti diye sevindiler. Tekür askerini Kazan'ın etrafına toplandı, Kazan'a giyim getirdiler. Kılıç ve mızrak ve çomak ve sair cenk aletini giydirip donattılar.

Bu sırada Oğuz erenleri alay alay geldi. Gümbür gümbür davullar çalındı. Kazan gördü ki askerin önünce bir ak boz atlı, ak sancaklı, üzeri sağlam demir giyimli, Oğuz'un önünce geldi, ça-

*(1) (Veya) kuş uçurtmadılar.*

dırını diktirdi, saf bağladı durdu. Onun ardınca Kara Göne geldi, saf bağladı durdu. Hemen burada Kazan atı meydana sürdü, hasım diledi. Boz atlı Beyrek at tepti meydana girdi. Kazan burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Der:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit ne yiğitsin
Yapısı sağlam demir giyimini giyen yiğit ne yiğitsin
Adın nedir yiğit söyle bana

dedi. Beyrek burada söylemiş, der:

Bre kafir sen beni bilmez misin
Parasarın Bayburt Hisarından fırlayıp uçan
Adaklısını başkaları alırken çekip alan
Pay Püre Han oğlu Bamsı Beyrek bana derler
Gel beri bre kâfir dövüşelim

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş. Der: Bre yiğit, önünce bu askerin bir ak sancaklı alay çıktı, çadırını başkalarından önce dikti, ak boz ata binen o yiğit ne yiğittir, kimin nesidir, yiğit başın için söyle bana. Beyrek der: Bre kâfir kimin nesi olacak, beyimiz Kazan'ın oğludur dedi. Kazan gönlünden der: elhamdülîllâh benim oğlancığım büyük er olmuş dedi. Beyrek bre kâfir daha ne kadar onu bunu soracaksın bana dedi, Kazan'ın üzerine at sürdü. Altı kanatlı gürzünü eline alıp Kazana vurdu. Kazan kendisini tanıtmadı. Kavradı, Beyreği bileğinden tuttu, çekti çomağını elinden aldı, Beyreğin ensesine bir çomak vurdu. Beyrek atın boynunu kucakladı, çekilip döndü. Kazan der: Yâ Beyrek, var beyine söyle gelsin dedi.

Bunu gördü, Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dülek Evren meydana girdi. Kazan burada söylemiş der:

Şafak vakti yerinden kalkan yiğit ne yiğitsin
Büyük cins atını oynatarak gelen yiğit ne yiğitsin
Erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit söyle bana

dedi. Dülek Evren der:

Bre kâfir benim adımı bilmez misin
Kendi kendisine hor bakan memleketten çıkan
Elli yedi kalenin kilidini alan
Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dülek Evren bana derler

dedi. Mızrağını eline alıp at sürdü. Kazan'a saplayayım dedi, saplayamadı, öteye geçti. Kazan at tepti mızrağını çekip elinden aldı, tepesine vurdu, parça parça oldu ufandı. O da çekilip döndü.

Kazan yine er diledi. Düzen oğlu Alp Rüstem at tepti meydana girdi. Kazan burada gene söyledi, der:

Kalkıp yerinden doğrulu veren
Cins atına sıçrayıp binen
Ne yiğitsin
Adın nedir söyle bana

dedi. Alp Rüstem der:

Kalkıp yerinden doğrulu veren
İki kardeş bebeğini öldürüp zelil gezen

Düzen oğlu Alp Rüstem bana derler

dedi. O da Kazan'a at sürdü. Yeneyim dedi, yenemedi. Kazan Bey buna da bir darbe vurdu. Der: Bre kavat, var beyine söyle gelsin dedi. O da döndü.

Kazan tekrar er diledi. Uruz'un gemini amcası Kara Göne tutmuştu. Çekti ansızın elinden aldı, kılıcı sıyırdı babasının üzerine at sürdü. Davrandırmadı, omuzuna kılıç indirdi. Giyimini kesti, omuzuna dört parmak kadar yara açtı. Alca kanı şırıldadı koynuna indi. Uruz gene döndü ki bir daha çalsın. Kazan burada seslenip oğluna söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Kara dağımın yükseği oğul
Karanlıklı gözlerimin uydını oğul
Alpım Uruz aslanım Uruz
Ak sakallı babana kıyma oğul

dedi. Uruz'un sefkat damarları kaynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Attan yere indi, babasının elini öptü. Kazan da attan atladı yere indi, oğlunun boynunu öptü. Beyler Kazan ile oğlunun üzerine at sürdüler, etraflarını çevirdiler. Hepsi attan inip Kazan'ın elini öptüler. Yürüyerek kâfire at sürdüler, kılıç vurdular. Derelerde tepelerde kâfire kırgın[1] girdi. Kaleyi aldılar. Kilisesini yıkıp mescit yaptılar.

Kanlı kâfirin eliden babasını çekip aldı. Kudretli Oğuz eline gelip çıktı. Akça yüzlü anasına müjdeci geldi. Kaza benzer kızı gelini Kazan'a karşı gelip elini öptüler, ayağına kapandılar, Kazan

*(1) Ölüm salgını*

güzel çimene çadır otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece toy düğün edip yeme içme oldu. Dedem Korkut geldi kopuz çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

Hani övdüğümüz bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Günahımızı adı güzel Muhammed Mustafa hürmetine bağışlasın hanım hey!...

## İÇ OĞUZA DIŞ OĞUZ ASİ OLUP BEYREĞİN ÖLDÜĞÜ DESTANI BEYAN EDER

ÜÇ Ok[1], Boz Ok[2] bir araya gelse Kazan evini yağmalatırdı. Kazan tekrar evini yğmalattı. Amma Dış Oğuz beraber bulunmadı. Sadece İç Oğuz yağmaladı. Ne zaman Kazan evini yağmalatsa helâllisinin elini tutar, dışarı çıkardı, ondan sonra yağma ederlerdi. Dış Oğuz beylerinin Aruz, Emen ve diğer beyler bunu işittiler, dediler ki bak bak, şimdiye kadar Kazan'ın evini beraber yağma ederdik, şimdi niçin beraber olmayalım dediler. Söz birliği ile bütün Dış Oğuz beyleri Kazan'a gelmediler, düşmanlık eylediler.

Kılbaş derler bir kişi var idi. Kazan der: Bre Kılbaş bu Dış Oğuz beyleri daima beraber gelirledi, şimdi niçin gelmediler dedi Kılbaş der: Bilmez misin niçin gelmediler. Evini yağmalattığın zaman Dış Oğuz beraber bulunmadı, sebep odur dedi. Kazan der: Düşmanlık beslediler öyle mi dedi. Kılbaş der: Hanım ben varayım, onların dostluğunu düşmanlığını öğreneyim dedi. Kazan der: Sen bilirsin, var dedi.

Kılbaş bir kaç adamla ata binip Kazan'ın dayısı Aruz'un evine geldi. Aruz da altın gölgeliği dikmişti, oğlanlarıyla oturmuştu. Kılbaş gelip Aruz'a selâm verdi. Der: Kazan darda kaldı, mutlaka dayım Aruz bana gelsin dedi, kara başım bunaldı, üzerime düşman geldi, develerimi bağırttılar, kara koçta cins atlarımı kişnettiler, kaza benzer kızımız gelinimiz darda kaldı, benim kara başıma gör neler geldi, dayım Aruz gelsin dedi. Aruz der: Bre Kılbaş o vakit ki Üç Ok, Boz Ok bir araya gelse o vakit Kazan evini

*(1) İç Oğuz.*
*(2) Dış Oğuz.*

yağmalatırdı, suçumuz neydi ki yağmada beraber olmadık dedi. Daima Kazan'ın başına sıkıntılar gelsin, dayısı Aruz'u dâim ana dursun, biz Kazan'a düşmanız belli bilsin dedi. Kılbaş burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre kavat
Kalkıp Kazan Han yerinden doğrulu verdi
Ala Dağda çadırını otağını dikti
Üç yüz altmış altı alp erenler yanına toplandı
Yemek içmek arasında beyler seni andı
Üstümüze düşman falan gelmedi
Ben senin dostluğunu düşmanlığını denemeğe geldim
Kazana düşman imişsin bildim

dedi. Kalkıp hoşça kal diyip gitti.

Aruz müteessir oldu. Dış Oğuz beylerine adam gönderdi: Emen gelsin, Alp Rüstem gelsin, Dönebilmez Dülek Evren gelsin, geri kalan beyler hep gelsin dedi. Dış Oğuz beyleri hep toplandı. Alaca büyük otağlarını düzlüğe dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Dış Oğuz beylerini ağırlayıp ziyafet verdi. Der: Beyler ben sizi niye çağırdım biliyor musunuz? Dediler: Bilmiyoruz. Aruz der: Kazan bize Kılbaşı göndermiş, elim günüm yağmalandı, kara başım bunaldı, dayım Aruz bana gelsin demiş. Emen der: Ya sen ne cevap verdin? Aruz der ki: Kılbaş'a dedim ki ne zaman ki Kazan evini yağmalatırdı, Dış Oğuz beyleri beraber yağmalardı, beyler gelir Kazan'ı selâmlar giderdi, şimdi

suçumuz ne oldu ki beraber bulunmadık, bre kavat biz Kazan'a düşmanız dedim. Emen der: İyi demişsin. Aruz der: Beyler ya siz ne dersiniz Beyler der: Ne diyelim, mademki sen Kazan'a düşman oldun, biz de düşmanız dediler. Aruz ortaya Kur'an getirdi, hep beyler el basıp and içtiler, senin dostuna dost ve düşmanına düşmanız dediler. Aruz bütün beylere kaftan verdi. Döndü der: Beyler Beyrek bizden kız almıştır, güveyimizdir, amma Kazan'ın inançlısıdır, gelsin bizi Kazan ile barıştırsın, diyelim getirelim, bize itaatkâr olursa ne âlâ, olmazsa ben sakalını tutayım siz kılıç üşüştürün parçalayın, aradan Beyreği kaldıralım, ondan sonra Kazan ile işimiz hayır ola dedi.

Beyreğe mektup gönderdiler. Beyrek odasında yiğitleri ile yiyip içiyordu. Aruzdan adam geldi, selâm verdi. Beyrek selâm aldı. Dedi: Hanım, Aruz size selâm ediyor, kerem etsin Beyrek gelsin bizi Kazan ile barıştırsın diyor. Beyrek pekalâ dedi. Atını çektiler, bindi. Kırk yiğitle Aruz'un evine geldi. Dış Oğuz beyleri otururken girip selâm verdi. Beyreğe Aruz der: Biliyor musun seni niye çağırdık? Beyrek der: Niye çağırdınız? Aruz der: Hep şu oturan beyler Kazan'a âsi olduk, and içtik. Kur'an getirdiler, sen de and iç dediler. Kazan'a ben âsi olmam diye and içti, söyledi:

Der:

Ben Kazanın nimetini çok yemişim
Bilmez isem gözüme dursun
Kara koçta cins atına çok binmişim
Bilmez isem bana tabut olsun
Güzel kaftanlarını çok giymişim

Bilmez isem kefenim olsun
Alaca büyük otağına çok girmişim
Bilmez isem bana zindan olsun
Ben Kazandan dönmem belli bil

dedi. Aruz öfkelendi, kavrayıp Beyreğin sakalını tuttu. Beyler Beyreğe kıyamadı. Beyrek Aruz'un öfkelendiğini burada bildi. Söylemiş:

Der:

Aruz bana bu işi edeceğini bilseydim
Kara koçta cins atıma binerdim
Yapısı sağlam demir giyimimi giyerdim
Kara çelik öz kılıcımı belime bağlardım
Altın başa sağlam miğferimi geçirirdim
Kargı dalı altmış tutam mızrağımı elime alırdım
Elâ gözlü beyleri yanıma katardım
Kavat ben bu işi duysam sana böyle gelir miydim
Aldatarak er tutmak karı işidir
Karından mı öğrendin sen bu işi kavat

dedi. Aruz der: Bre herze merze söyleme, kanına susama, gel and iç dedi. Beyrek der: Vallah ben Kazan uğruna başımı koymuşum, Kazan'dan dönmem, ister yüz parça eyle dedi. Aruz gene öfkelendi. Beyreğin sakalını sımsıkı tuttu. Beylere baktı, gördü kimse gelmiyor. Aruz kara çelik öz kılıcını çekip Beyreğin sağ oyluğunu kesti. Kara kana bulandı, atlı atına bindi. Beyreği de bindirdiler, ardına adam bindirip kucakladılar. Kaçtılar. Beyreği

otağına yetiştirdiler. Cübbesini üzerine örttüler. Beyrek burada söyledi:

Der:

Yiğitlerim yerinizden kalkın
Ak boz atımın kuyruğunu kesin
Arku Beli Alą Dağdan geceleyin aşın
Akıntılı güzel suyu delip geçin
Kazanın divanına koşup varın
Ak çıkarıp kara giyin
Sen sağ ol Beyrek öldü diyin

Söyleyiniz: Nâmert Aruz dayından adam geldi. Beyreği istemiş, o da varmış, hep Dış Oğuz beyleri toplanmış, bilmedik, yeme içme arasında Kur'an getirdiler. Kazan'a biz âsi olduk and içtik, gel sen de and iç dediler. İçmedi ben Kazan'dan dönmem dedi, nâmert dayın hiddetlendi, beyreği kılıçladı, kara kana bulandı darda kaldı, yarın kıyamet gününde benim elim Kazan Han'ın yakasında olsun benim kanımı Aruz'a koyarsa dedi. Bir daha söylemiş. Der:

Yiğitlerim Aruz oğlu Basat gelmeden
Elim günüm yağmalanmadan
Develerde develerimi bağırtmadan
Kara koçta cins atımı kişnetmeden
Akça koyunlarım meleşmeden
Akça yüzlü kızım gelinim ağlaşmadan
Akça yüzlü güzelimi Aruz oğlu Basat gelip almadan

Elimi günümü yağmalamadan
Kazan bana yetişsin
Benim kanımı Aruza koymasın
Ahiret hakkını helâl etsin
Beyrek padişahlar padişahı hakka vâsıl oldu
Belli bilsin

dedi.

Beyreğin babasına anasına haber oldu. Ak evinin eşiğinde feryat koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkardı kara giydi. Ak boz atının kuyruğunu kestiler. Kırk elli yiğit kara giyip mavi sarındılar. Kazan Bey'e geldiler. Sarıklarını yere vurdular. Beyrek diye çok ağladılar. Kazan'ın elini öptüler, sen sağ ol Beyrek öldü dediler. Nâmert dayın hile yapmış, çağırarak bizi aldılar, vardık, Dış Oğuz beyreği size âsi olmuşlar, bilmedik. Kur'an getirdiler, biz Kazan'a âsi olduk, sen de bize itaat et dediler, and içtiler, Beyrek ekmeğini çiğnemedi, onlara itaat etmedi, dayın nâmert Aruz öfkelendi, Beyreği oturduğu yerde kılıçladı, bir oyluğunu düşürdü, sen sağ ol hanım, Beyrek Hakka vâsıl oldu, benim kanımı Aruz'a koymasın dedi, dediler. Kazan bu haberi işitti, mendilini eline alıp hüngür hüngür ağladı, divanda feryat figan kıldı. Hep orada olan beyler ağlaştılar. Kazan vardı odasına girdi, yedi gün divana çıkmadı, ağladı oturdu.

Beyler toplandı divana geldi. Kazan'ın kardeşi Kara Göne der: Kılbaş var söyle ağam Kazan gelsin çıksın, bir yiğit senin yüzünden aramızdan eksildi, hem vasiyet eylemiş, benim kanımı koymayasın, alasın demiş, varalım düşmanı haklayalım de, dedi.

Kılbaş der: Sen kardeşisın, sen var dedi. Velhasıl ikisi beraber vardılar. Kazan'ın odasına girdiler. Selâm verdiler, sen sağ ol hanım dediler. Bir yiğit aramızdan eksildi, senin yolunda baş verdi, hayatının kanını alalım size ısmarlamış, benim kanımı alsın demiş, ağlamakla bir şey mi olur, kalkıp gel yukarı dediler. Kazan der: Uygundur[1], acele cephaneyi yükletsinler, beyler hep binsinler dedi.

Bütün beyler bindi. Kazan'ın yağız al atını çektiler, bindi. Boru çalındı, davul vuruldu. Gece gündüz demediler, koşturma oldu. Aruz'a ve bütün Dış Oğuz beyrlerine haber oldu. İşte Kazan geldi dediler. Onlar da asker toplayıp boru çaldırıp Kazan'a karşı geldiler. Üç Ok. Boz Ok karşılaştılar

Aruz der: Benim iç Oğuz'dan hasmım Kazan olsun. Emen der: Benim hasmım Ters Uzamış olsun. Alp Rüstem der: Benim hasmım Ense Koca oğlu Okçu olsun dedi. Her biri bir hasım gözetti.

Alaylar bağlandı[2], ordular dizildi, borular çalındı, davullar dövüldü. Aruz Koca meydana at tepti. Kazan'a seslenip bre kavat sen benim hasmımsın, sen gel beri dedi. Kazan kalkan tuttu, mızrağını eline aldı, başının üzerinde çevirdi. Der: Bre kavat nâmertlikle er öldürmek nasıl olur, ben sana göstereyim dedi. Aruz Kazan'ın üzerine at sürdü. Kazan'ı kılıçladı, zerre kadar kestirmedi öteye geçti. Sıra Kazan'a geldi. Altmış tutam alaca mızrağını koltuğa, kıstı. Aruz'a bir mızrak vurdu. Göğsünden şimşek gibi öteye geçti. At üzerinden yere yıktı. Kardeşi Kara Göne'ye işaret etti, başını kes dedi. Kara Göne attan indi, Aruz'un başını kesti. Dış Oğuz beyleri bunu görüp hep attan indiler. Kazan'ın

*(1) Muvafıktır*
*(2) Saf bağlandı*

ayağına kapandılar, suçlarının affını dilediler, elini öptüler. Kazan suçlarını bağışladı. Beyreğin kanını dayısından aldı. Aruz'un evini talan ettirdi, elini gününü yağmalattı. Yiğit beyler ganimet aldı. Kazan yeşil düzlüğe, güzel çimene çadır diktirdi, otağını kurdu. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyi verdi.

Hanı dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya
Akibet, uzun yaşın ucu ölüm, sonu ayrılık

Dua edeyim hanım: Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Kadir Mevlâ seni nâmerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplasın günahınızı Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!...

# Boğaziçi Yayınları

HATIRA
İNCELEME
KÜLTÜR
TERCÜME
DEĞİŞİK

## İNCELEME

Büyük alim, Prof. Fuat Köprülü diyor ki:
" Bütün Türk Edebiyatı terazisinin bir gözüne
" Dede Korkut " diğer gözüne konsa,
"Dede Korkut" ağır basar."
Merhum Prof. Dr. Muharrem Ergin'in
hazırlamış olduğu bu eşsiz eser bununla
21. Baskısını yapmaktadır.

9 789754 511222

KABALCI 9.00